

Begroting 2020

Gemeente Tynaarlo

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
1. Begroting hoofdstuk 0 t/m 8	7
2. Resultaat	41
3. Meerjarenbegroting + balans meerjarig	45
4. Algemene dekkingsmiddelen	50
5. Aanvragen nieuw beleid	51
6. Onvoorzien	55
7. Kredietaanvragen & investeringsplanning	56
8. Subsidieplafonds 2020	64
9. Reserves en voorzieningen	65
10. Financiering	69
11. Lokale heffingen	74
12. Weerstandsvermogen	81
13. Bedrijfsvoering	89
14. Kapitaalgoederen	91
15. Duurzaamheid	99
16. Verbonden partijen	101
17. Grondbeleid	114
Bijlage 1: Incidentele baten en lasten	123
Bijlage 2: Mutaties in reserves	127
Bijlage 3: Verklaring verschillen tussen de begroting 2019 en 2020	133

Voorwoord

Hierbij bieden wij u de begroting 2020 aan. Deze begroting is de tweede die wij als college van burgemeester en wethouders in onze bestuursperiode hebben opgesteld. Wij kijken hierin vooruit om de plannen uit ons uitvoeringsprogramma 'Leef de ruimte die je krijgt' op te pakken. Een begroting waarin we u meenemen in de uitdagingen waarvoor we staan en de resultaten die we - samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en andere partners - willen boeken.

Als college streven we ernaar Tynaarlo te verduurzamen. Natuurlijk, door in te spelen op dé uitdaging van deze tijd rondom de energietransitie en klimaatadaptie. Zonder andere groepen uit het oog te verliezen, genieten de komende generaties onze aandacht. Duurzaamheid en leefbaarheid zijn voor ons twee kanten van dezelfde medaille. Of het nu om de inrichting van een centrumgebied gaat, de manier waarop nieuwe woningen worden gebouwd of de wijze waarop we ons in de toekomst bewegen: verduurzaming staat hierin centraal.

Die leefbaarheid is een sleutelbegrip in de wijze waarop we kijken naar onze kernen. We leven in een periode van groei en van nieuwe mogelijkheden. We vinden het belangrijk dat iedereen hiervan moet kunnen profiteren. Via maatwerk geven we de zorg, begeleiding en aandacht aan hen die dat hard nodig hebben. Maar bovenal proberen we mensen in positie te brengen om steeds vaker echt te participeren. Dit doen we met ziel en zakelijkheid. De mens staat centraal, maar de ondersteuning moet wel betaalbaar blijven. Verder investeren wij in glasvezel in de buitengebieden, zodat deze voorziening gemeentebreed wordt aangeboden.

Daarnaast staan wij nog voor een grote uitdaging om de zorg toekomstbestendig te laten zijn. We kijken kritisch naar onze manier van werken en de manier waarop we de zorg hebben georganiseerd. Het streven blijft om in 2021 de uitgaven weer in lijn te hebben met middelen die we krijgen van het Rijk. Hiervoor hebben wij een pakket aan maatregelen in de perspectievennota 2019 opgenomen.

Wat we ook doen, we trekken samen op. Als gemeente zijn we steeds meer ambassadeur van ontwikkelingen en kansen. Een verbinder van partijen door het zelf-oplossend vermogen van de samenleving aan te spreken, in plaats van bepalen van wat er moet gebeuren.

We zetten, kortom, in op een duurzaam, samen en open Tynaarlo. Op al deze vlakken heeft u in ons uitvoeringsprogramma 'Leef de ruimte die je krijgt' kunnen lezen via welke route wij aan onze ambities uitvoering geven.

Begroting financieel sluitend

Ontwikkelingen om ons heen nopen ons als gemeente om behoedzaam te opereren. Een verantwoord, solide financieel beleid is en blijft ons uitgangspunt. De begroting is financieel sluitend. Voor alle jaarschijven kunnen we op dit moment een positief begrotingssaldo presenteren. Echter, wij zien nog steeds weinig stabiliteit in de uitkeringen van het gemeentefonds, waardoor het financieel beeld ten opzichte van de perspectievennota 2019 nu sterk is verbeterd. Wij realiseren ons dat een volgend bericht uit Den Haag weer een ander beeld kan geven.

Ontwikkeling reservepositie

De afgelopen jaren hebben we toevoegingen kunnen doen aan de Algemene Reserve Grote Investerings (Argi) door resultaatbestemmingen. Ons weerstandsvermogen is goed te noemen. In de komende jaren verwachten we wel forse onttrekkingen aan de Argi. Deze zijn nodig om uitvoering te kunnen geven aan bijvoorbeeld de centrumontwikkeling en de ontwikkeling van het accommodatiebeleid in Zuidlaren. We houden ook rekening met een onttrekking ter dekking van het tekort in het sociaal domein 2020.

Wij concluderen dat de onzekerheden in het financieel meerjarig beeld in combinatie met een afname van de reserves ons vraagt zorgvuldig met de middelen die wij hebben om te gaan, zodat de financiële positie stabiel blijft.

Het jaar 2020 ligt voor ons. Deze begroting beschrijft de plannen die we hebben en geeft daarvoor de (financiële) kaders. Uitvoering van deze plannen vraagt inzet en betrokkenheid van uw gemeenteraad, ons college van burgemeester & wethouders, het management en de medewerkers.

Wij zien uit naar de behandeling van deze begroting met u op 5 november aanstaande.

Met vriendelijke groet,

College van burgemeester en wethouders

1. Begroting hoofdstuk 0 t/m 8

- 0 Bestuur en ondersteuning
- 1 Veiligheid
- 2 Verkeer en vervoer en waterstaat
- 3 Economie
- 4 Onderwijs
- 5 Sport, cultuur en recreatie
- 6 Sociaal domein
- 7 Volksgezondheid en milieu
- 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Hoofdstuk 0 || Bestuur en ondersteuning

Inleiding

Tynaarlo is een aantrekkelijke en leefbare gemeente. En dat willen we blijven. Als gemeente zijn we steeds meer ambassadeur van ontwikkelingen en verbinder van partijen, in plaats van bepaler wat er moet gebeuren. We zijn trots op de kracht, kennis en kunde die in onze samenleving aanwezig is en maken daar zoveel mogelijk gebruik van. Door het zelf oplossend vermogen van de samenleving aan te spreken ontstaat draagvlak voor oplossingen. We laten los waar dat kan, stimuleren ontwikkelingen en belonen initiatieven.

Het programma 'Bestuur en ondersteuning' wordt gebruikt voor de algemene baten & lasten die bij een gemeente geboekt worden. Denk bijvoorbeeld aan kosten voor het bestuur (raad/college/griffie), burgerzaken, het gemeentehuis, treasury, overhead. De primaire baten van de gemeente worden ook in dit hoofdstuk verantwoord, bijvoorbeeld de gemeentefondsuitkering en inkomsten vanuit lokale lasten. Daarmee is hoofdstuk 0 afwijkend ten opzichte van de andere hoofdstukken.

Hoewel bedrijfsvoering onderdeel is van hoofdstuk 0 wordt dit beschreven in de aparte (verplichte) paragraaf 'Bedrijfsvoering'. In die paragraaf wordt ingegaan op de doelen en ontwikkelingen ten aanzien van de bedrijfsvoering in het jaar 2020.

Wat willen we bereiken in 2020?

We blijven onze dienstverlening verbeteren

Onze inwoners stellen steeds hogere eisen aan onze dienstverlening. Ze spreken ons aan op onze adviesvaardigheid, snelheid en betrouwbaarheid. Op houding, integriteit, benaderbaarheid en bereikbaarheid. Er wordt ons om gemak, transparantie en snelheid gevraagd. De afgelopen jaren hebben we daarom sterk ingezet op het verbeteren van onze digitale dienstverlening. Via onze website, maar we zoeken ook voortdurend naar andere innovatieve manieren om doelgroepen te bereiken. Het plaats- en tijdsafhankelijk kunnen raadplegen van informatie is daarbij het doel. Dat de inwoner onze digitale dienstverlening steeds beter weet te vinden blijkt onder andere uit de selfservice award van Pink Roccade. Het percentage verhuizingen dat zonder tussenkomst van de ambtenaar wordt verwerkt staat op 67 %. In de totale ranglijst (selfservice award) die wordt bijgehouden door Pink Roccade scoort de gemeente Tynaarlo plek 4 op dit onderdeel.

Voor degene die het digitale kanaal niet wil of kan gebruiken, blijft het directe klantcontact bestaan.

In 2020 zetten we deze ontwikkeling door. We investeren bijvoorbeeld in de digitale toegankelijkheid van online kanalen en documenten. Alle overheidsinformatie moet toegankelijk zijn voor iedereen, ook voor mensen met een functiebeperking. Onze huidige website voldoet aan de wettelijke richtlijnen, maar dat geldt nog niet voor de raadswebsite en onze digitale documenten. Daar werken we in 2020 verder aan.

Inwoners betrekken we bij hun leefomgeving

Onze ambtelijke organisatie blijft volop in ontwikkeling. Een van de speerpunten is dat we de betrokkenheid van inwoners zoveel mogelijk willen vergroten. Inwoners willen invloed op hun directe leefomgeving. En wij willen ze betrekken bij belangrijke keuzes en beleid. Dat gaat verder dan alleen meedenken over bijvoorbeeld een speeltuin in de wijk. In 2020 hebben inwoners bijvoorbeeld een rol bij de ontwikkelingen in het sociaal domein, de omgevingsvisie, het duurzaamheidsbeleid en de ontwikkeling van Vries Zuid. Om de organisatie te helpen zich op dit gebied verder te ontwikkelen, hebben we een tijdelijke functie gecreëerd voor een adviseur inwonersparticipatie. In 2020 helpt deze adviseur bij het verder vormgeven van het gebiedsgericht werken van onze wethouders. Ook gaan we een aanpak ontwikkelen voor de inzet van wijk- en dorpsbudgetten. We willen onderzoeken of en hoe 'Right to challenge' een plek kan krijgen in onze gemeente. Daarnaast willen we dat subsidies en regelingen zo toegankelijk en begrijp mogelijk worden voor onze inwoners.

We geven uitvoering aan het ontwikkelplan 'Goede Basis'

Op 11 juni 2019 heeft de raad het ontwikkelplan 'Goede Basis' vastgesteld en opdracht gegeven voor de uitvoering ervan. Het plan gaat onder andere over ontwikkelingen op het gebied van vergaderstructuur en burgerparticipatie. De uitvoering is door de griffie in werking gezet en zal vooral

plaatsvinden in 2020. Eventuele kosten die hieruit voortvloeien zullen binnen de bestaande budgetten van raad en griffie worden opgevangen.

We spelen in op de veranderende rol van de griffie

De afgelopen jaren is de rol van de griffie veranderd. Door automatisering en efficiënter werken kost de administratieve ondersteuning minder tijd. Tegelijkertijd wordt een groter beroep gedaan op de griffie voor meer inhoudelijke ondersteuning, bijvoorbeeld op het gebied van communicatie en participatie. Het presidium heeft daarom besloten het aantal uren voor de functie griffiemedewerker terug te brengen en in plaats daarvan een raadsadviseur aan te trekken. Inmiddels is deze nieuwe raadsadviseur binnen de gemeentelijke organisatie gevonden.

(Jonge) inwoners laten we ruiken aan het raadswerk

We vinden het belangrijk om kinderen en volwassenen bekend te maken met het raadswerk en hen daarvoor te enthousiasmeren. Op 4 april 2019 heeft burgemeester Thijsen samen met de burgemeesters van Aa en Hunze, Assen en Noordenveld een samenwerkingsovereenkomst met Pro Demos ondertekend voor het spel Democracy. Met dit spel krijgen kinderen uit groep 7 en 8 van de basisschool in de raadszaal een inkijkje in het zijn van raadslid. Tynaarlo heeft zich verplicht ten minste acht klassen per jaar te ontvangen. Voor het schooljaar 2019-2020 zijn inmiddels meer dan voldoende aanmeldingen. Daarnaast wordt begin 2020 de cursus Politiek Actief aangeboden. Deze cursus werd in 2018 voor het eerst met succes aangeboden in de Noord-Drentse gemeenten. De kosten van deze projecten zijn laag en worden uit bestaande budgetten betaald.

Grip op lokale lastendruk

De onroerende zaakbelasting (OZB), de afvalstoffenheffing en de rioolheffing bepalen de lokale lastendruk voor inwoners. Voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing gaan we uit van kostendekkende tarieven. Voor de onroerendezaakbelasting gaan we uit van de gebruikelijke trendmatige aanpassing van 2%. Het Rijk heeft met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) afgesproken dat vanaf 2020 een benchmark woonlasten wordt ingevoerd om jaarlijks de ontwikkeling van de lokale lasten inzichtelijker te maken. Ook verwachten we in 2020 meer duidelijkheid hoe moet worden omgegaan met investeringen in duurzaamheidsmaatregelen in woningen en bedrijfspanden en de consequenties daarvan voor het opleggen van lokale heffingen.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2020	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2020)
App nationaliteit uitrollen.	Inrichting iBurgerzaken, werkprocessen aanpassen.	Efficiëntere aanmaak benodigde formulieren, minder kans op fouten.	Gemeente	Begin 2020
Integratie Oribi scanner en scanfunctionaliteit brondocumenten iBurgerzaken.	Inrichting iBurgerzaken, aanschaf scanners, werkprocessen aanpassen.	Efficiënter werken, tijdsbesparing, volledige dossiers en minder kans op fouten.	Gemeente	Medio 2020
Aanschaf mobiel pinapparaat.	Pinbetalingen op locatie (verzorgingstehuizen).	Veilig en betrouwbaar betalen, niet meer met contact geld op pad.	Gemeente	Begin 2020
Digitalisering	Investeren in digitale toegankelijkheid.	Verbeteren digitale toegankelijkheid.	Gemeente	Doorlopend

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren* (Besluit begroting en verantwoording)	Norm	Tynaarlo		
		2018	2019	2020
Formatie	Fte per 1.000 inwoners (2020)	7,1	7,15	7,22
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners (2020)	7,1	7,15	6,69
Apparaatskosten	Kosten per inwoner (x € 100) (2020)	€ 5,59	€ 5,94	€ 6,33
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen (2020)	13,9%	2,51%	2,31%
Overhead	% van totale lasten (2020)	11,8%	12,96%	12,33%

* Vanwege afwijkende definities en berekening van de indicatoren zijn de waarden van het jaar 2017 niet toegevoegd in deze tabel.

Gemeente specifiek	Norm	Tynaarlo		
		2017	2018	2019
Betaaldiscipline	Percentage betalingen waarbij wettelijke betaaltermijn (30 dagen) is behaald	Niet bekend	NNB	86,14%
Betalingstermijn	Gemiddelde betalingstermijn	Niet bekend	NNB	20

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
0.1	Bestuur	2.085.873	1.470.502	1.567.044	1.604.811	1.633.825	1.645.219
0.2	Burgerzaken	1.310.143	1.478.255	1.318.425	1.348.653	1.376.325	1.399.208
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	893.066	240.013	240.127	244.532	248.608	252.634
0.4	Overhead	9.614.613	9.764.463	9.784.969	9.861.395	10.220.800	10.429.769
0.5	Treasury	-180.767	-153.972	115.121	296.170	284.718	293.580
0.61	OZB woningen	273.748	269.800	259.872	268.880	276.882	286.759
0.62	OZB niet-woningen	16.586	17.500	17.500	17.500	17.500	17.500
0.64	Belastingen overig	5.442	5.500	5.500	5.500	5.500	5.500
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	40.181	540.181	540.181	540.181	540.181
0.8	Overige baten en lasten	230.299	241.411	198.905	201.733	204.609	207.707
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	-15.652	72.569	68.533	61.599	62.771	62.771
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	0	0
Totaal lasten		14.233.352	13.446.222	14.116.177	14.450.952	14.871.718	15.140.827

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
0.1	Bestuur	514.436	2.818	2.860	2.909	2.958	3.012
0.2	Burgerzaken	648.598	461.427	366.800	356.951	358.066	359.266
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.608.995	198.439	201.418	204.842	208.325	212.075
0.4	Overhead	1.124.776	939.319	907.676	822.783	836.113	850.467
0.5	Treasury	389.333	888.206	735.580	714.627	693.674	672.687
0.61	OZB woningen	4.099.321	4.272.788	4.322.346	4.408.626	4.496.628	4.586.445
0.62	OZB niet-woningen	1.210.462	1.285.767	1.301.167	1.327.190	1.353.734	1.380.809
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	39.026.356	42.546.931	44.058.388	45.473.380	46.125.954	47.390.947
0.8	Overige baten en lasten	29.820	28.222	28.645	29.132	29.628	30.161
Totaal baten		48.652.097	50.623.917	51.924.881	53.340.440	54.105.080	55.485.868

Resultaat voor bestemming	34.418.745	37.177.695	37.808.704	38.889.488	39.233.362	40.345.041
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Toevoegingen aan reserves	3.422.778	2.091.588	974.420	1.075.196	1.184.177	1.294.172
Onttrekkingen aan reserves	10.958.734	4.891.460	3.115.521	2.901.907	2.072.749	2.131.165

Saldo hoofdstuk	41.954.700	39.977.567	39.949.805	40.716.199	40.121.934	41.182.033
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 1 || Veiligheid

Inleiding

De gemeente Tynaarlo is een veilige gemeente. Onze inwoners voelen zich veilig. Veiligheid begint in de eigen straat en wijk. Samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke partners en hulpdiensten willen wij dit in stand houden.

De bestrijding van overlast en criminaliteit is daarbij één van onze kerntaken. In 2020 geven we een vervolg aan de uitvoering van ons Integraal Veiligheidsbeleid 2017-2021. Onze aanpak richt zich op preventie, repressie en nazorg. We zien daarbij een actieve rol voor onze inwoners. We benutten de kennis en energie van inwoners om de eigen omgeving schoon en leefbaar te houden. Daarmee wordt de kans op vandalisme en criminaliteit kleiner. Voorbeelden daarvan zijn burgernet, buurt-WhatsApp-groepen en het signaleren en doorgeven van onveilige situaties.

Ondermijning

Het ondermijningsbeeld van Noord-Drenthe (gemeenten Tynaarlo, Noordenveld en Aa en Hunze) is gereed. Deze is behandeld in de driehoek (gemeente, openbaar ministerie en politie). In 2020 wordt onder gemeentelijke regie een aantal fenomenen geprioriteerd opgepakt. Ook wordt de casuïstiek voortkomende uit het ondermijningsbeeld met onze ketenpartners opgepakt.

Daarnaast wordt er in samenwerking met het RIEC in 2020 een ondermijningsbeeld opgesteld van Groningen Airport Eelde. Het gaat dan bijvoorbeeld om vliegbewegingen en aankomst en vertrek van personen en goederen.

Handhaving

De politie heeft een steeds meer terugtrekkende beweging op het gebied van overlast en leefbaarheid. De gemeente Tynaarlo heeft hierop geanticipeerd en heeft geïnvesteerd in extra boa's voor een periode van 3 jaar. Op verschillende thema's wordt er inmiddels samengewerkt tussen politie en BOA. Onder andere op jeugd, horeca, milieu, en evenementen.

Werken aan een veilige leefomgeving betekent soms dat we moeten handhaven. Wij zijn ons ervan bewust dat we altijd te maken hebben met verschillende belangen. Belangen van initiatiefnemers, van mensen die daar bedenkingen bij hebben en onze gemeentelijke belangen. Als gemeente maken wij hierin afwegingen die we zorgvuldig motiveren en onderbouwen. We blijven ons afvragen waarom we bepaalde regels hebben ingevoerd. En of ze nog handhaafbaar zijn of bijgesteld moeten worden. Bij het verlenen van vergunningen voor grotere ontwikkelingen maken we afspraken met de initiatiefnemer over te behalen resultaten, bijvoorbeeld het verminderen van effecten op het milieu of de omgeving.

Wat willen we bereiken in 2020?

Effectief samenwerken in het Tactisch Veiligheidsoverleg (TVO)

In 2019 is de gemeente Tynaarlo gestart met het Tactisch Veiligheidsoverleg (TVO), onder regie en voorzitterschap van de beleidsadviseurs veiligheid. Deelnemers aan dit overleg zijn de politie, sociaal team, Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG), het Zorg- en veiligheidshuis Drenthe en Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGz).

Bij een sociaal maatschappelijk veiligheidsincident, of bij de dreiging daarvan, leidt het TVO het incident op tactisch en strategisch niveau in goede banen en probeert het waar mogelijk te voorkomen. In het overleg bepalen we de beste aanpak en worden afspraken gemaakt wie welke taken daarbij uitvoert. Daarnaast volgt en bespreekt het TVO trends, ontwikkelingen en thema's op het brede veiligheidsterrein. De eerste resultaten van het TVO zijn positief en veelbelovend. Het zorgt voor goede informatie-uitwisseling en samenwerking tussen alle betrokken partijen. Met name de verbinding tussen zorg en veiligheid is effectief. Daarom krijgt het TVO in 2020 een vervolg.

Overlastbestrijding blijft prioriteit

Overlast en criminaliteit willen we voorkomen en bestrijden. Dat doen we zoveel mogelijk proactief en informatie gestuurd. Dat betekent dat we gebruik maken van signalen uit de buurt, meldingen van de politie en de kennis en expertise van onze BOA's. Waar nodig zetten we technische hulpmiddelen in, bijvoorbeeld cameratoezicht tijdens de Zuidlaardermarkt. Het bestrijden van jeugdoverlast blijft ook in

2020 een belangrijke prioriteit. Onze aanpak, waarbij we zoveel mogelijk samenwerken met ketenpartners, zetten we door en willen we verbeteren. In 2020 vindt de coördinatie hiervan plaats in het TVO.

Extra inzet op het aardbevingendossier

Onze inwoners worden geconfronteerd met de gevolgen van de aardbevingen. Door het meemaken van een aardbeving zelf of door de schade die deze bevingen aan de huizen veroorzaken. We blijven ons inzetten voor veiligheid en compensatie. In verband met lopende en verwachte (beroeps)procedures tegen de winningsplannen is extra juridische inzet noodzakelijk.

Effectieve rampenbestrijding en crisismanagement

Voorwaarden van een veilig Tynaarlo zijn onder andere de bereikbaarheid, beschikbaarheid en inzetbaarheid van de hulpdiensten tijdens het bestrijden van rampen en crises. Vanuit onze rol zien we hierop toe. Indien nodig sturen we bij. Daarnaast dragen we zorg voor een adequate rampenbestrijding en crisismanagement. Samen met brandweer en politie geven we voorlichting aan onze inwoners. En we houden onze interne organisatie scherp en getraind, bijvoorbeeld door het organiseren van crisisoefeningen voor de ambtelijke organisatie.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/ accenten	Actie 2020	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2020)
De gemeente Tynaarlo is een veilige gemeente. Onze inwoners voelen zich veilig.	Op basis van het uitvoeringsprogramma veiligheid 2020-2021 uitvoering geven aan de daarin genoemde 8 speerpunten;	Een veilige gemeente in cijfers en in beleving.	Gemeente	Eind 2020
Uitbouwen overlegstructuur vanuit Tactisch veiligheidsoverleg (TVO).	TVO dat in 2019 is gestart professionaliseren en verdiepen. Overlegstructuren zoveel mogelijk laten aansluiten bij structuur TVO.	(nog) Betere, adequate, integrale aanpak diverse problematiek. Integraler door ontwikkelen van beleid en visie op diverse terreinen.	Gemeente, politie, Sociaal team, OGGZ, ZVHD.	Eind 2020
Ondermijning - (vermenging criminaliteit onderwereld met bovenwereld).	- Informeren inwoner over het herkennen en melden van ondermijning. - Versterken samenwerking met RIEC-noord, politie en O.M. - Uitvoeren van de naar aanleiding van het ondermijnings-beeld gekozen aanpak en prioriteiten.	Inwoners signaleren en melden sneller diverse vormen van ondermijning. Het ondermijningsbeeld geeft een goed beeld van de huidige situatie in Tynaarlo. Op basis daarvan kan zo nodig ondermijning worden aangepakt.	Gemeente, politie, O.M., RIEC.	Eind 2020
Cybercrime – criminaliteit met ICT als middel en doelwit.	- Kennis en daardoor weerbaarheid vergroten van onze inwoners mbt cybercrime en het melden daarvan bij de gemeente. - Inzet ketenpartners op bestrijding cybercrime. - Eigen organisatie bewust maken van en beveiligen tegen cybercrime.	Inwoners weerbaar maken tegen cybercrime en alert maken op het melden daarvan. Eigen organisatie is zich bewust van gevaren en effecten. Daling van het aantal cybercrime strafzaken.	Gemeente, politie, O.M.	Eind 2020
Versterking toezicht	-Effectief en flexibel inzetten van BOA's voor preventieve, signalerende en handhavende werkzaamheden. -Kennen en gekend worden. -terugdringen overlast en criminaliteit. -Samenwerking met ketenpartners verbeteren en uitbreiden.	- Adequaat reageren op meldingen. - Inzet als onderdeel integrale aanpak van bijvoorbeeld jeugdoverlast onder regie gemeente. - Kennen en gekend worden in de gemeente met als doel vroegtijdige signalering, informatie halen en veiligheidsgevoel inwoners verhogen.	BOA's, gemeente	Eind 2020

Ambitie/ accenten	Actie 2020	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2020)
Mensenhandel – werven, vervoeren, overbrengen, opnemen of huisvesten van een persoon met gebruik van dwang.	- Informeren inwoner over het herkennen en melden van mensenhandel -Vroegtijdig signaleren met ketenpartners van diverse vormen van mensenhandel.	Als gemeente een zichtbare rol spelen op het gebied van preventie, signalering, handhaving en hulpverlening gerelateerd aan mensenhandel. Voorlichting inwoners op orde. Effectieve integrale aanpak van casuïstiek mensenhandel.	Gemeente, politie, O.M.	Eind 2020
Personen met verward gedrag.	- Vroegtijdig signaleren en ontwikkelen dat onder regie van de gemeente een effectieve integrale aanpak van casuïstiek rond dit thema plaats vindt. - Intensieve samenwerking tussen zorg en veiligheid.	- Effectievere aanpak van personen met verward gedrag. Minder casuïstiek laten escaleren tot openbare orde probleem. - Interne aanpak personen met verward bedrag op orde. - Samenwerking Zorg en Veiligheid op orde.	Gemeente, politie, O.M., diverse zorgpartners.	Eind 2020
Jeugd – overlast en middelen gebruik	- Voorkomen en bestrijden van jeugdoverlast door integrale aanpak met ketenpartners onder regie van de gemeente. - Voorlichting aan jongeren over drank en drugsgebruik. - Intensieve samenwerking tussen zorg en veiligheid.	- Integrale aanpak jeugdoverlast onder regie gemeente op orde door effectieve overlegstructuur. - Voorlichtingen aan jongeren over drank en drugsgebruik nader uitgewerkt en uitgevoerd. - Samenwerking Zorg en Veiligheid op orde.	Gemeente, politie, O.M., VNN, diverse ketenpartners.	Eind 2020
High Impact Crimes – woninginbraak, straatroof, geweld en overvallen.	Cijfers zijn laag. Door preventieve maatregelen cijfers laag houden. Inzet op preventieve maatregelen woninginbraken. Persoonsgerichte aanpak daders. Heterdaadkracht verhogen door bijvoorbeeld stimuleren van app groepen onder inwoners.	Cijfers HIC-feiten laag houden. Inbraakcijfers op huidig niveau of lager.	Gemeente, politie, O.M. diverse ketenpartners.	Eind 2020
Verkeersveiligheid	Inzetten op gedragsverandering bij inwoners mbt snelheid, bellen achter het stuur, etc. door voorlichting en repressie.	Tynaarlo verkeersveiliger maken, minder verkeersslachtoffers.	Gemeente, politie, O.M., diverse ketenpartners.	Eind 2020
Zorg en Veiligheidshuis Drenthe (ZVHD)	Ontwikkeling veiligheidshuis Drenthe. -Het versterken van de zorgpijler binnen het Veiligheidshuis op alle niveaus.	Meer rendement halen uit het veiligheidshuis door inzet op diverse terreinen. ZVHD vaste partner aan tafel in TVO. ZVHD uitvoerende regie in PGA (Persoons Gebonden Aanpak).	Zorg en Veiligheidshuis Drenthe (ZVHD).	Eind 2020

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo	
		2017	2018
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	42	55
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,8	0,3
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	3,0	2,8
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2,0	1,5
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	4,7	4,6

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.492.241	1.612.889	1.658.590	1.687.882	1.715.978	1.746.063
1.2	Openbare orde en veiligheid	565.827	669.096	628.157	641.946	579.482	577.993
Totaal lasten		2.058.068	2.281.985	2.286.747	2.329.828	2.295.460	2.324.057

Baten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	5.808	5.357	5.437	5.530	5.624	5.725
1.2	Openbare orde en veiligheid	87.859	22.713	27.815	29.164	29.645	30.164
Totaal baten		93.667	28.070	33.252	34.694	35.269	35.889

Resultaat voor bestemming	-1.964.401	-2.253.916	-2.253.495	-2.295.134	-2.260.191	-2.288.168
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-1.964.401	-2.253.916	-2.253.495	-2.295.134	-2.260.191	-2.288.168
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 2 || Verkeer en vervoer en waterstaat

Inleiding

Tynaarlo is een plattelandsgemeente met een aantal grotere dorpen en veel kleinere kernen. We vinden het belangrijk dat onze voorzieningen goed bereikbaar zijn voor iedereen. Of die voorzieningen nu in onze eigen gemeente te vinden zijn of in Groningen of Assen. Door demografische ontwikkelingen kunnen voorzieningen in onze dorpen onder druk komen te staan. Daarom is een fijnmazig vervoersnetwerk voor openbaar vervoer, auto's en fietsers van groot belang. Met elkaar verbonden op verschillende gebieden zoals leefbaarheid, veiligheid, duurzaamheid én recreatie. Want Tynaarlo is een fantastische gemeente voor fietsers en wandelaars.

Wat willen we bereiken in 2020?

Veilige en goed onderhouden wegen

De afgelopen jaren zijn de wegen en paden naar een onderhoudsniveau gebracht op basis van veilig en heel. Wij blijven zoeken naar manieren om het onderhoud op een zo bedrijfsmatige en efficiënt mogelijke manier uit te voeren. In 2019 hebben we een Fietspaden-, Wegen- en knelpuntenplan aangeboden aan de raad. In dit plan wordt beschreven welke projecten de komende jaren aangepakt moeten worden, binnen de daarvoor beschikbare middelen. In 2020 gaan we in ieder geval aan de slag met de volgende projecten:

Hoofdweg Eelde

De Hoofdweg Eelde verbindt de beide heringerichte centra met elkaar. Het is een weg die een verkeersfunctie heeft en waar een maximum snelheid van 50 kilometer geldt. De weg is redelijk onduidelijk ingericht. De fietsstrook bestaat uit tegels die normaal in een voetpad liggen. Er kan op de fietsstrook geparkeerd worden. De weg is niet overal even breed en ook het parkeren kan op verschillende manieren. Al met al maakt dit dat de weg en de busroute heringericht moet worden. De weg is ook een ondergrondse verkeersader voor de riolering. In beide voetpaden ligt een gemengd riool. Een herinrichting geeft de mogelijkheid om een groot regenwaterriool en een nieuw vuilwater riool in de weg te leggen. Het regenwater kan dan afgekoppeld worden. Het bestek moet met de randvoorwaarden van de subsidie 31 december aanbesteed zijn. De uitvoering start in het voorjaar van 2020.

Fietspad Hunebedstraat Tynaarlo

Wij zijn als Tynaarlo de fiets- en wandelgemeente bij uitstek. De bestrating van het fietspad langs de Hunebedstraat tussen Tynaarlo en Zeegse wordt vervangen, waardoor het comfort voor de gebruikers verbetert. De bestrating bestaat uit Ipro keien die het einde van hun levensduur naderen. Het werk wordt in 2020 in combinatie met de WMD uitgevoerd.

Aanleg doorfietsroute krijgt vervolg

Wij werken mee aan het aanleggen van de doorfietsroute. We zorgen daarbij voor een goede aansluiting met de andere fietspaden in de gemeente. In 2019 is de eerste fase van de doorfietsroute in onze gemeente aangelegd. In 2021 worden de fietsstraten aangelegd. Afhankelijk van besluitvorming en procedures worden de gedeeltes bij de Witte Molen- De Punt en Vriezerbrug tussen 2020 en 2023 uitgevoerd. Waar de doorfietsroute precies moet komen te liggen op deze plaatsen, wordt nog bepaald.

Transferia voor een goede aansluiting van auto naar fiets en openbaar vervoer

We willen als gemeente bijdragen aan een goede aansluiting van verschillende verkeersvormen, zodat gemakkelijk overstapt kan worden van auto naar fiets en openbaar vervoer. Om die reden vinden we het belangrijk dat er transferia zijn langs de A28 en N34. De voorbereidingen voor het Transferium De Punt krijgen een vervolg in 2020.

Duurzame openbare verlichting

Donker waar het kan, voldoende licht waar nodig is. Dat is het uitgangspunt voor de openbare verlichting in onze gemeente. Als lampen vervangen worden, wordt ledverlichting aangebracht. In het buitengebied zoeken we naar alternatieven, zoals werken met reflecterende onderdelen of rode, paarse of groene verlichting. In 2020 starten we met het vervangen van een groot deel van de oude

“soxlampen” door ledverlichting. Bij ingrijpende werkzaamheden wordt de buurt vooraf altijd geïnformeerd.

Investerings en onderhoud kunstwerken

We werken aan een meerjarig vervangings- en onderhoudsplan voor de bruggen in onze gemeente. In 2020 worden 6 fiets-voetgangersbruggen vervangen. Verder vindt er naast het reguliere onderhoud ook levensduur verlengend onderhoud plaats.

Bushaltes A28

In 2020 gaan we twee (tijdelijke) halteplaatsen aanleggen langs de opritten van de A28. Wanneer het gebruik goed uitpakt, krijgen deze haltes een definitief karakter. De gronden zijn in bezit van het Rijk. Er vinden overleggen plaats tussen Rijk, Provincie, gemeente en het OV bureau.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2020	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2020)
Duurzame openbare verlichting.	Soxlampen vervangen door ledverlichting.	Minder energieverbruik.	Gemeente/derden	Doorlopend
Duurzaam onderhoud kunstwerken.	Levensduurverlengend onderhoud. Constructieve inspectie van bruggen met onvoldoende rekenkundige draagkracht Beheer en onderhoudsplan bruggen.	Langere levensduur kunstwerken, hierdoor minder hinder voor weggebruikers en minder gebruik grondstoffen.	Gemeente	Doorlopend Medio 2020 Eind 2020
Herinrichting Hoofdweg.	Herinrichten Hoofdweg tussen CP Eelde en CP Paterswolde.	Toekomstbestendig, afkoppelen regenwater, oplossen slechtste fietspad van Drenthe.	Gemeente	Eind 2020
Vervangen Hunebedstraat.	Verwijderen stenen en aanleggen betonpad.	Comfortabel fietspad.	Gemeente	Medio 2020
Doorfietsroute	Aanleg doorfietsroute tussen Assen en Groningen.	Snelle comfortabele fietsverbinding.	Provincie Drenthe	Medio 2021
Evaluatie/actualisatie BOR	Afronding beheerplan openbare ruimte.		Gemeente	Medio 2020

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
2.1	Verkeer en Vervoer	3.250.184	3.696.955	4.163.129	4.223.086	4.287.032	4.347.421
2.5	Openbaar vervoer	2.920	2.075	13.839	13.716	13.594	13.471
Totaal lasten		3.253.104	3.699.030	4.176.968	4.236.802	4.300.626	4.360.892

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
2.1	Verkeer en Vervoer	202.667	213.380	92.176	94.417	96.022	97.751
2.5	Openbaar vervoer	425	0	0	0	0	0
Totaal baten		203.092	213.380	92.176	94.417	96.022	97.751

Resultaat voor bestemming	-3.050.012	-3.485.650	-4.084.792	-4.142.385	-4.204.605	-4.263.141
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-3.050.012	-3.485.650	-4.084.792	-4.142.385	-4.204.605	-4.263.141
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 3 || Economie

Inleiding

In onze samenleving spelen ondernemers een belangrijke rol. We hebben grote bedrijven, ZZP'ers en MKB. Van horeca tot detailhandel en van recreatie en toerisme tot ondernemers in de zorg en culturele sector. Allemaal dragen ze bij aan de lokale economie en aan de leefbaarheid van onze gemeente. Zij ontwikkelen plannen, nemen initiatieven en zorgen voor werkgelegenheid. Dat koesteren we in Tynaarlo. Daarom willen we in 2020 het ondernemersklimaat in onze gemeente verder verbeteren. Dat doen we door onze ondernemers zo goed mogelijk te (leren) kennen en met hen samen te werken.

Wat willen we bereiken in 2020?

We zijn zichtbaar, bereikbaar en bieden goede ondersteuning voor ondernemers

Het contact met ondernemers vinden we belangrijk. Met één goed bereikbaar loket willen we de komende jaren zoveel mogelijk aansluiten en meedoen binnen de bestaande structuren die ondernemers al hebben. En we willen zichtbaar zijn door netwerkbijeenkomsten en bedrijfsbezoeken te organiseren en elkaar te ontmoeten. Op die manier horen we nog beter waar behoeften liggen en waar we als gemeente op kunnen aansluiten. We willen bereiken dat de ondernemers het ondernemersklimaat beter gaan waarderen.

Snel internet voor alle inwoners, ook in de buitengebieden

Ook ondernemers die (thuis) in het buitengebied werken, moeten kunnen beschikken over snel internet. Wij willen daarom glasvezel realiseren voor alle inwoners. Op dit moment voeren we een marktconsultatie uit, waarmee we in kaart brengen welke mogelijke partijen het glasvezel aan kunnen leggen en tegen welke kosten. Begin 2020 verwachten we hier de uitkomsten van. We hopen dat de aanleg van glasvezel in de tweede helft van 2020 wordt afgerond.

Bruisende kernen en centrumplannen

Bruisende kernen en dorpscentra zijn belangrijk voor de leefbaarheid in onze gemeente. We gaan door met de uitvoering van de motie Bruisende kernen. In 2019 hebben we per kern ideeën en initiatieven geïnventariseerd. Daar waar het kan willen we hier in 2020 uitvoering aan geven, binnen de middelen die de raad daarvoor beschikbaar heeft gesteld. We zoeken daarbij de aansluiting met de bestaande centrumplannen, zoals in Zuidlaren en Eelde. De Dorpsagenda Vries en het centrumplan zijn (nagenoeg) afgerond. In Eelde is alleen de herontwikkeling van voormalig garage Koops nog niet gerealiseerd. De planologische procedure hiervan loopt. In 2019 hebben we in Zuidlaren een uitvoerig participatieproces doorlopen om samen met inwoners, ondernemers en experts tot een ontwikkelrichting te komen voor het centrum. In het najaar van 2019 gaat deze ontwikkelrichting ter besluitvorming naar de raad. In het voorjaar van 2020 moet dit leiden tot een concreet centrumplan.

Tynaarlo: thuishaven voor recreatie en toerisme

Recreatie en toerisme is een belangrijke pijler voor de economie. Zowel lokaal als in regionaal verband gaan we door met het promoten van onze dorpen. Marketing Drenthe heeft een belangrijke rol in het aantrekken van toerisme. We vinden het erg belangrijk dat we dat niet versnipperd doen en dat informatie goed te vinden is. Daarom blijven we ook in 2020 actief betrokken bij bijvoorbeeld Regiovisie, Recreatieschap, Geopark de Hondsrug, Drentsche Aa en ontwikkeling van het Zuidlaardermeer. Ook lokale ondernemers willen we zoveel mogelijk betrekken bij de regionale promotie. En daar waar we kunnen, ondersteunen we lokale initiatieven die bijdragen aan de R&T-branche en de leefbaarheid van onze dorpen. We zoeken actief het gesprek met ondernemers van vakantieparken om te onderzoeken hoe we onze vakantiepark sterk en vitaal houden.

Ontwikkelen bedrijventerreinen

Wij willen goede vestigingsmogelijkheden voor lokale bedrijven. Voor een leefbare omgeving willen we bedrijven liever in een centrum (horeca en detailhandel) of op een gemeenschappelijk terrein, dan in woonwijken. Deze gebieden en terreinen moeten, ook via het openbaar vervoer, goed bereikbaar zijn. In 2020 geven we een vervolg aan de ontwikkeling van de (boven)regionale bedrijvenlocaties GAE en Businesspark Ter Borch. Omdat Vriezerbrug inmiddels nagenoeg volledig is uitgegeven, ontstaat er vraag van lokale bedrijven naar nieuwe vestigingsmogelijkheden. Binnen de Omgevingsvisie zullen

we een integrale afweging maken of, en zo ja, in welke mate daaraan via ontwikkeling van bedrijvenlocatie Vriezerbrug Zuid tegemoet kan worden gekomen.

Supermarkt Ter Borch

De gemeenteraad heeft in mei 2019 besloten het bestemmingsplan voor de realisatie van de supermarkt Ter Borch niet vast te stellen. Tegen dit besluit is beroep bij de Raad van State aangetekend door een aantal partijen. De initiatiefnemer heeft ons ook aansprakelijk gesteld voor de uitkomst van de besluitvorming. Deze aansprakelijkheid wordt door ons niet erkend. Tot de uitspraak van de Raad van State gaan wij niet met (andere) marktpartijen in onderhandeling over de realisatie van nieuwe bouwplannen op die plaats.

Wat gaan we ervoor doen?

Ambitie/accnten	Actie 2020	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2020)
Zichtbaar, bereikbaar en ondersteunend loket en bedrijven contact.	Inventariseren door bijeenkomsten van wensen en verbeteringen en komen tot een uitvoeringsplan. Bedrijfsbezoeken, netwerkbijeenkomsten Themabijeenkomsten. Aandacht voor diverse groepen ondernemers en mogelijke kansen onderlinge samenwerking.	In beeld op welke concrete manier we bij kunnen dragen aan een goed ondernemersklimaat. Zichtbaar zijn, bereikbaar zijn en ondersteunend waar mogelijk.	Gemeente	Medio 2020 Doorlopend
Ondersteuning voor activiteiten en PR in kernen op basis van promotieplannen en activiteiten die goed zijn voor 'Bruisende kernen'.	Uitvoering motie 'Bruisende kernen'. Faciliteren en begeleiden planvorming en uitwerking van plannen.	Aantrekkelijke activiteiten, PR en inrichting van de dorpskernen, die aansluiten bij wensen en behoeften. Ontmoetingsplaatsen die voor inwoners en toeristen aantrekkelijk zijn.	Gemeente, gezamenlijk met betrokken partijen per kern.	Eelde / Paterswolde: uitvoering medio 2020 Zuidlaren: planvorming en uitvoering eind 2020 Vries: eind 2020
Lokale en versnipperde promotie in dorpen herpositioneren ten opzichte van sterkere regionale en verbonden promotie.	Lokale ondernemers betrekken bij de regionale en verbonden promotie.		Gemeente	Eind 2020
Merkbare activiteiten ten gunste van R&T.	Lokale initiatieven en op gebied R&T ondersteunen, ten gunste van lokale activiteiten.		Gemeente	Eind 2020
Vitale vakantieparken	Wij gaan met ondernemers in onze gemeente in gesprek.	Met de lokale recreatieondernemers binnen dit project werken aan verdere planvorming.	Gemeente	Doorlopend
Iedereen heeft mogelijkheid tot toegang tot snel internet.	Start aanleg glasvezel in de gemeente door Glasvezel Buitenaf. Financiering gereed en planning bekend voor deel glasvezel ander deel gemeente.		Derden	Eind 2020 Eind 2020
Het verder verbeteren van het ondernemersklimaat.	Opstellen uitvoeringsprogramma economie 2020 - 2024		Gemeente in samenwerking met ondernemers.	Medio 2020

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo	
		2017	2018
Funciemenging	%	45,1%	45,6%
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	144,6	150,1

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
3.1	Economische ontwikkeling	774.014	632.436	359.350	360.624	361.833	363.049
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	3.245.699	2.451.363	2.800.769	2.800.883	2.800.985	2.801.080
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	422.935	199.442	266.626	271.823	276.115	281.332
3.4	Economische promotie	257.781	297.615	237.363	242.470	247.277	252.096
Totaal lasten		4.700.429	3.580.855	3.664.108	3.675.799	3.686.210	3.697.557

Baten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	2.769.298	2.440.711	2.796.824	2.796.824	2.796.824	2.796.824
3.3	Bedrijfsloket en bedrijfsregelingen	228.204	233.151	236.416	240.433	244.522	248.923
3.4	Economische promotie	525.801	481.286	482.577	482.577	482.577	482.577
Totaal baten		3.523.304	3.155.148	3.515.816	3.519.834	3.523.922	3.528.324

Resultaat voor bestemming	-1.177.125	-425.707	-148.291	-155.966	-162.288	-169.234
----------------------------------	-------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

Reserves	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-1.177.125	-425.707	-148.291	-155.966	-162.288	-169.234
------------------------	-------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

Hoofdstuk 4 || Onderwijs

Inleiding

Onderwijs is een belangrijke basis voor de ontwikkeling van kinderen. De kwaliteit van het onderwijs ligt bij het onderwijsveld zelf. Vanuit de gemeente dragen we door middel van een goede huisvesting en samenwerking in de zorgstructuur zo goed mogelijk bij aan goed onderwijs. Daarom is het accommodatiebeleid een belangrijk onderwerp voor de gemeente. Een randvoorwaarde om goed onderwijs mogelijk te maken.

Wat willen we bereiken in 2020?

Samenwerking met onderwijsveld

We vinden het belangrijk dat jongeren betrokken zijn bij de samenleving. Bij hun woon- en speelomgeving, sport, kunst en cultuur. Het onderwijs komt dagelijks met deze jongeren in aanraking en speelt hierin een belangrijke rol. Goede samenwerking met het onderwijsveld is ook in 2020 een speerpunt. In het LEA, de lokaal educatieve agenda, vindt bestuurlijke afstemming plaats. Vanuit een gemeenschappelijke visie werken onderwijs, jeugdzorg, leerplicht en gemeente samen aan een sterk aanbod, waarin kinderen kansen krijgen om zichzelf te ontplooiën op een manier die bij hen past. Extra aandacht hebben we daarbij voor jongeren die het niet zo makkelijk hebben. We willen goede ondersteuning bieden aan kinderen die dat nodig hebben.

Goede zorgstructuur op scholen

We vinden het belangrijk dat ieder kind brede ontwikkelmogelijkheden heeft. En indien nodig kan steunen op een goede zorgstructuur. Eventuele problemen willen we zo vroeg mogelijk signaleren, bijvoorbeeld door een goede uitvoering van onze leerplichtadministratie. Daarin werken we samen met jongerenwerkers, buurtcoaches, de sociale teams en het team jeugd. We zien erop toe dat scholen samen met ouders en leerlingen op een goede manier passend onderwijs vormgeven. Daar waar we kunnen ondersteunen, doen we dat. In 2019 hebben we een onderzoek uit laten voeren naar passend onderwijs en onderwijsachterstanden in onze gemeente. Dit heeft geresulteerd in een aantal aanbeveling voor de manier waarop we onze zorgstructuur hebben georganiseerd en hoe we de afstemming tussen de verschillende partners kunnen verbeteren. In 2020 gaan we vanuit het LEA over tot uitvoering van deze aanbevelingen.

Accommodatiebeleid

Goede schoolgebouwen zijn een voorwaarde voor goed onderwijs. In deze bestuursperiode worden bijna alle schoolgebouwen gerenoveerd of nieuwgebouwd. Veel projecten zijn inmiddels gerealiseerd of in uitvoering.

Uitvoering van het Accommodatiebeleid in Eelde wordt in 2020 afgerond met de ingebruikname van de dubbele Sporthal Groote Veen. Door het vertrek medio 2020 van het Harens Lyceum uit Zuidlaren is een herziening van het AB Zuidlaren noodzakelijk. In samenwerking met het onderwijs en de sportverenigingen in Zuidlaren wordt een op deze ontwikkeling aangepast plan uitgewerkt. Voor een inventarisatie van de binnensport behoefte worden we door een extern bureau ondersteund. Tijdens het proces hebben we aandacht voor communicatie met alle betrokkenen, de planning en de financiën. Het uitgewerkte herziene plan zal in de eerste helft van 2020 worden voorgelegd aan de raad.

Wat gaan we ervoor doen in 2020?

Ambitie/accenten	Actie 2020	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2020)
Accommodatiebeleid	De vernieuwbouw van cbs het Stroomdal start. Zij zullen in januari 2020 hun tijdelijke huisvesting in het Harens Lyceum gaan betrekken.	Goede voorzieningen	Schoolbestuur	
Herzien Accommodatiebeleid Zuidlaren.	In samenwerking met onze partners een nieuw plan voor toekomstbestendige onderwijs- en sportvoorzieningen in Zuidlaren, voorleggen aan de raad.	Goede voorzieningen	Gemeente	Medio 2020
Goed onderwijs onder verantwoordelijkheid van de schoolbesturen.	LEA (lokaal educatieve agenda) overleg regelmatig organiseren. Bestuurlijke afstemming met Stichting Baasis.	We willen het LEA overleg meer vanuit visie gaan leiden. Er blijft echter ook ruimte voor het uitwisselen van belangrijke informatie en het LEA blijft het overleg voor het verplichte OOGO overleg onderwijshuisvesting.	Onderwijsbesturen, kinderopvangorganisaties en gemeente.	Doorlopend
Zoeken naar nieuwe wegen om laaggeletterdheid bij met name autochtone 18+ inwoners op te pakken.	Voortzetten Taalhuis Nieuwe vormen vinden en leren van pilots andere gemeenten.	Laaggeletterdheid verminderen.	Gemeente i.s.m. derden	Doorlopend
Jeugdproblematieken vroeg signaleren: speciale focus gericht op voorkomen van pesten, roken en verslavingen. Vroeg signalering echtscheidingen.	De huidige preventie-activiteiten jeugd in kaart brengen en samen met stakeholders op basis van beschikbare bronnen (zoals de monitor sociaal domein) focus aanbrengen in de activiteiten.	Preventieve activiteiten die bijdragen aan het voorkomen van problemen.	Gemeente	Doorlopend

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo	
		2017	2018
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	0,19	0,00
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	14,78	12,91
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie(vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	1%	0,8%

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
4.1	Openbaar basisonderwijs	118.387	116.566	118.150	119.950	105.760	107.692
4.2	Onderwijshuisvesting	2.244.105	2.358.571	3.207.959	3.309.869	3.389.428	3.455.356
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	525.848	634.304	637.858	649.394	660.863	672.987
Totaal lasten		2.888.340	3.109.442	3.963.966	4.079.213	4.156.051	4.236.036

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
4.1	Openbaar basisonderwijs	-4.356	4.201	4.264	4.337	4.410	4.490
4.2	Onderwijshuisvesting	66.676	-497	-504	-513	-522	-531
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	39.643	124.541	126.885	129.512	131.714	134.085
Totaal baten		101.963	128.245	130.645	133.336	135.603	138.044

Resultaat voor bestemming	-2.786.377	-2.981.196	-3.833.321	-3.945.877	-4.020.449	-4.097.992
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-2.786.377	-2.981.196	-3.833.321	-3.945.877	-4.020.449	-4.097.992
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 5 || Sport, cultuur en recreatie

Inleiding

We willen verder werken aan een samenleving waarin mensen de ruimte krijgen om mee te doen aan het maatschappelijk leven. Sterke sociale en lokale structuren en verbanden zijn voor ons een van de hoekstenen in de samenleving. Daarom werken we mee aan een fysieke en sociale omgeving waarin mensen betrokken zijn en waarin ze kunnen genieten van contacten in de buurt, actief verenigingsleven en een mooie groene en verzorgde omgeving. Of het nu gaat om sport, cultuur, buurtactiviteiten of dorpsfeesten. Het biedt alle mensen de mogelijkheid elkaar te ontmoeten, banden aan te gaan en zich te ontwikkelen op velerlei gebied. We denken dat zo'n basis ertoe mensen helpt om eventuele problemen in eigen omgeving op te lossen en daarmee escalatie te voorkomen.

Wat willen we bereiken in 2020?

Samenwerken aan toekomstbestendige bibliotheken

De bibliotheken in onze gemeente staan aan de vooravond van een transformatie. Zowel landelijk als in onze gemeente zien we een tendens waarbij de bibliotheek niet alleen een uitleenfunctie heeft, maar zich ontwikkelt tot een maatschappelijke ontmoetingsplaats. Een plek waar gewerkt of gestudeerd kan worden, cursussen en trainingen plaatsvinden en evenementen worden georganiseerd. Daarbij wordt steeds meer samengewerkt met maatschappelijke partners.

De bibliotheken en Trias werken op dit moment aan plannen om deze ontmoetingsfunctie gezamenlijk vorm te geven in Eelde-Paterswolde. De bibliotheek denkt na hoe zij de transformatie vorm kunnen geven om beter aan te sluiten bij de maatschappelijke behoefte. De bekostiging van de bibliotheken loopt nog tot en met 2021, dan moet de transformatie zijn afgerond.

Nieuwkomers voorbereiden op succesvolle integratie in onze tussenvoorziening

In Tynaarlo staan we open voor nieuwkomers. Vanuit onze tussenvoorziening (TUVO) bereiden we mensen voor op een zo soepel mogelijke integratie. Samen met omliggende gemeenten en netwerkorganisatie Inlia realiseren we goede huisvesting voor de nieuwkomers. Dat kan in onze gemeente zijn of in de regio. Onze ervaringen met de TUVO zijn bijzonder positief. De tussenvoorziening is nu nog een tijdelijke voorziening die bekostigd wordt door het ministerie. De bekostiging wordt steeds met een half jaar verlengd. Wij verwachten dat het ministerie in 2020 hierover een standpunt inneemt.

Een gezonde gemeente dankzij cultuur, sport en bewegen

We gunnen onze inwoners dat zij gezond zijn en gezond ouder worden. Sport en cultuur willen we daarom bereikbaar maken voor alle inwoners. Zo stimuleren we gezond gedrag en versterken we de sociale verbanden. Onze buurtsportcoaches spelen daarbij een belangrijke rol. Zij zorgen voor een breed scala aan beweegactiviteiten voor kwetsbare en minder kwetsbare inwoners. Ook leveren zij een belangrijke bijdrage aan het verbinden van onderwijs, sport en bewegen, buurt en zorg. Vanaf eind 2019 zetten we op vergelijkbare manier cultuurcoaches in. Daarmee willen we de culturele voorzieningen in onze gemeente beter bereikbaar maken voor onze inwoners.

Wij vinden het belangrijk dat activiteiten door kunnen gaan als ze bijdragen aan de sociale cohesie en aan ontwikkelingsmogelijkheden voor inwoners. In 2020 komen we daarom met een geactualiseerd subsidiebeleid voor activiteiten op het gebied van kunst, cultuur, sport en vrijetijdsbesteding. Ook voeren we een evaluatie uit over de inzet van de buurtsport- en cultuurcoaches.

Investeren in groene dorpen en een vitaal platteland

Als groene long tussen de steden Assen en Groningen hebben we blijvende aandacht voor de groene omgeving waarin we wonen, werken en ontspannen. Ons groen onderhouden we op het niveau van heel en schoon. Dat doen we in eigen beheer, waar het kan samen met inwoners. Snippergroen stoten we af waar mogelijk. Om ons platteland vitaal te houden trekken we samen op met onze partners zoals waterschappen, provincie en natuurorganisaties.

Budgetten voor wijken en initiatieven

In 2020 gaan we een aanpak ontwikkelen voor de inzet van wijk- en dorpsbudgetten. Zo willen we dorpen en wijken regie geven op hun eigen leefomgeving. We hebben positieve ervaringen opgedaan met inwonersinitiatieven voor bijvoorbeeld moestuinen, skatebanen, beweegtuinen en speeltuinen.

Inclusief: iedereen moet mee kunnen doen

Het verbeteren van de toegankelijkheid van openbare gebouwen heeft aandacht. Wij vinden dat onze openbare gebouwen voor iedereen toegankelijk zouden moeten zijn.

We blijven de biodiversiteit bevorderen

Onze wereld verandert snel. Nieuwe ontwikkelingen en technologieën komen in rap tempo tot ons. Tegelijkertijd lopen we ook tegen grenzen aan. En dan met name grenzen in ons ecosysteem. Fossiele brandstoffen raken op en het evenwicht is soms uit biologische systeem. De afgelopen jaren hebben we veel geïnvesteerd in maatregelen die de biodiversiteit bevorderen.

Goed omgaan met invasieve exoten

Onze natuur houdt geen rekening met landsgrenzen. Steeds vaker zien we nieuwe beesten of planten Nederland binnenkomen. Soms hebben ze meerwaarde, soms zijn het ook plagen die moeilijk te bestrijden zijn. Begin 2020 komen we met een inventarisatie.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accnten	Actie 2020	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2020)
Effectieve manieren om allochtone inwoners te laten integreren en voorbereiding op nieuwe wet inburgering.	Onderzoeken wat nodig is. Plan van aanpak opstellen en uitvoeren, bijv: Planvorming integratie allochtone inwoners gericht op vinden van werk.	Allochtone inwoners hebben een passende baan of vrijwilligerswerk en doen mee in onze dorpen en omgeving.	Gemeente, betrokken ondernemers, WPDA, vluchtelingenwerk, ROC's, sociale teams, CJG, buurtsport- en cultuurcoaches.	Eind 2020
Tussenvoorziening	Kleinschalige en flexibele opvang voor nieuwkomers.	Vormen van opvang nieuwkomers onderzoeken.	Inlia in opdracht van ministerie van J&V.	Medio 2020
	Blijven inzetten op goede begeleiding nieuwkomers en contact met Inlia onderhouden. Inzetten op tijdig afstemming en commitment van omliggende ontvangende gemeenten voor inwoners in TUVO.	Goed voorbereide huisvesting en integratie die afgestemd is op de nieuwe inwoner.	Inlia, gemeente, omliggende gemeenten.	Doorlopend
Herijken subsidiebeleid.	Subsidiebeleid wordt herijkt. Eenvoudiger en toegankelijke regels. Verbindingen leggen tussen initiatiefnemers, gemeente en inwoners. Budgetten beschikbaar hebben om initiatieven vanuit dorpen en inwoners voor versterking van leefbaarheid en minimale sociale structuren mogelijk te maken.	Eenvoudiger, toegankelijker en begrijpelijker. Versterken sociale structuren. Bijdrage aan integratie etc. voor doelgroepen mogelijk maken d.m.v. prikkel in subsidie. Aansluiten op te ontwikkelen agenda's (kleine) dorpen of wijken. Initiatieven komen van grond, leefbaarheid en activiteiten in eigen directe omgeving.	Gemeente	Eind 2020

Ambitie/accenten	Actie 2020	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2020)
Stimuleren van bewegen in de openbare ruimte.	Evaluatie beweegparken. Kaders opstellen voor speelvoorzieningen, beweegparken, beweegvriendelijk inrichten van openbare ruimte.	Inzicht in het proces realisatie beweegparken + aanbevelingen voor eventuele nieuwe initiatieven. Een omgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten.	Gemeente	Eind 2020 Eind 2020
Lokaal Sportakkoord	Onderzoeken van draagvlak voor en mogelijk opstellen van een lokaal sportakkoord met meerdere partijen opstellen.	Vaststellen gedeelde visie op sporten en bewegen.	Gemeente en verenigingen	Eind 2020
Jeugd blijvend in aanraking laten komen met sport, cultuur.	Inzet sport- en cultuurcoach voor activiteiten gericht op sportkennis-making en structurele. sport/cultuurdeelname	Idem	Gemeente en verenigingen	Doorlopend
Idem als hierboven - en Doelgroepen sociaal domein.	Inzet sport en – cultuurcoaches voor activiteiten gericht op integratie, drempelverlaging etc doelgroepen sociaal domein.	Meedoen, integratie, verminderen (ervaren) problematiek. In 2020 een evaluatie en een voorstel voor vervolg.	Gemeente	Eind 2020
	Inzet jeugdsport- en cultuurfonds.	Sport- en cultuurparticipatie minima. Meer bekendheid op gebied van cultuur sportfonds realiseren.	Gemeente	Eind 2020
Sportaccommodaties	Vervanging 5 gravel tennisbanen TV De Marsch Eelde-Paterswolde; Vervanging kleedgebouw AYR Vries; Haalbaarheid en mogelijke realisatie van een verharde ijs-skeelerbaan Vries; Haalbaarheid en mogelijke realisatie van beach-volleybalvelden in Zuidlaren; Overige aanvragen sportaccommodaties nu nog niet bekend.	Het in stand houden en ontwikkelen van een uitdagend en aantrekkelijk aanbod van sportaccommodaties en activiteiten. Het behoud van een aantrekkelijke woon- en leefomgeving.	Gemeente en sportverenigingen	Eind 2020
Bibliotheek	Uitvoeringsplan transformatie. Verhuizing van de bibliotheek uit het 't Punthoes. Een beleidsplan volgend op het bestaande	Koers voor de jaren 2021-2024 rekening houdend met de	Bibliotheek Bibliotheek Bibliotheek	Medio 2020 Medio 2020 Medio 2020

Ambitie/accenten	Actie 2020	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2020)
	<p>meerjarenplan Bibliotheek Tynaarlo kijkt vooruit 2017-2020.</p> <p>Visie B&W bibliotheekwerk en aanbieden gemeenteraad</p>	<p>ingezette transformatie van de bibliotheek volgens de kaders van de gemeenteraad.</p>	<p>Gemeente</p>	<p>Medio 2020</p>
<p>Voortzetten van de ingezette lijn van overheidsparticipatie bij initiatieven speelvoorzieningen.</p>	<p>Lopende projecten afronden en nieuwe initiatieven samen met inwoners oppakken.</p> <p>Doorzetten van de positieve voorbeelden in de afgelopen jaren.</p>	<p>Eigenaarschap en binding van wijken en dorpen bij speelruimtes in de wijk. Aanbod speelvoorzieningen blijft op peil.</p> <p>Speelvoorzieningen zijn afgestemd op (toekomstige) populatie jeugd en jongeren en sluiten aan bij wensen en behoeften van de doelgroep.</p>	<p>Initiatiefnemers en gemeente.</p>	<p>Doorlopend</p>
<p>Vitaal platteland natuur & landschap stimuleren door mee te doen in kansrijke projecten.</p>	<p>Cofinanciering projecten van derden. Stimuleren van (Dorps)initiatieven die een leefbaar en Vitaal Platteland bevorderen.</p>	<p>Behoud en versterking van een Vitaal Platteland door de landschappelijke kwaliteit te behouden/ versterken en de biodiversiteit te vergroten.</p>	<p>Initiatiefnemers en gemeente</p>	<p>Doorlopend</p>

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
5.1	Sportbeleid en activering	531.619	604.674	643.352	749.376	655.048	660.740
5.2	Sportaccommodaties	2.021.589	2.257.465	2.242.294	2.264.067	2.292.754	2.322.349
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	400.250	546.178	397.793	403.108	318.297	323.688
5.4	Musea	30.000	61.035	61.201	61.391	11.585	11.794
5.5	Cultureel erfgoed	103.167	154.112	135.710	137.558	139.371	141.267
5.6	Media	425.215	580.310	585.256	491.462	362.693	369.335
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	3.005.558	3.137.281	3.172.737	3.228.209	3.268.746	3.329.444
Totaal lasten		6.517.398	7.341.055	7.238.342	7.335.171	7.048.494	7.158.617

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
5.1	Sportbeleid en activering	49.215	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
5.2	Sportaccommodaties	557.596	596.139	612.270	622.500	632.907	644.109
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	83.020	0	0	0	0	0
5.5	Cultureel erfgoed	8.635	15.581	15.815	16.084	16.357	16.652
5.6	Media	0	100.000	100.000	0	0	0
5.7	Openbaar groen en (openlucht)recreatie	36.745	10.979	14.644	14.893	15.146	15.419
Totaal baten		735.210	732.699	752.729	663.477	674.411	686.180

Resultaat voor bestemming	-5.782.187	-6.608.356	-6.485.613	-6.671.694	-6.374.083	-6.472.437
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Reserves	Actuele		Meerjaren			
	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-5.782.187	-6.608.356	-6.485.613	-6.671.694	-6.374.083	-6.472.437
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------

Hoofdstuk 6 || Sociaal domein

Inleiding

In Tynaarlo vinden we het belangrijk dat iedereen kan meedoen. Dat inwoners elkaar kunnen ontmoeten en hebben oog voor elkaar. We willen dat een ieder de regie neemt op zijn eigen leven, al dan niet met ondersteuning van zijn omgeving. En waar iemand het niet zelf kan, zorgen we voor een (tijdelijk) vangnet.

De afgelopen jaren hebben we hard gewerkt om de ondersteuning aan onze inwoners te waarborgen. We proberen de ondersteuning zo overzichtelijk te maken (één gezin, één plan, één regisseur). En zo dicht mogelijk bij huis aan te bieden. Dat doen we door te investeren in de sociale verbanden in de samenleving en in te zetten op preventie. Voorkomen is immers beter dan genezen. Zo hebben we met twee basisscholen Geldlab gedaan en gaan we met het basisonderwijs in overleg hoe we preventieactiviteiten verder kunnen gaan uitbouwen. Het werk wat de buurtsportcoaches doen is vooral preventie; werken aan een gezonde levensstijl bij onze inwoners.

Door vroegtijdig te signaleren en passende ondersteuning te bieden, zorgen we ervoor dat problemen niet onnodig verergeren. Onze sociale teams spelen daarbij een belangrijke rol. Daar waar nodig worden specialisten betrokken en we werken samen met andere maatschappelijke organisaties. Waar het kan, doen we als overheid een stapje terug. We willen de eigen slagkracht van de inwoners vergroten en de Tynaarlose samenleving meer betrekken bij de maatschappelijke opgaven waar we voor staan. Ook het komende jaar zijn dit onze uitgangspunten.

In het sociaal domein staan we voor een grote uitdaging. Net als in veel andere gemeenten zijn ook in Tynaarlo de tekorten fors en kaarten dit aan bij het Rijk. We zoeken naar effectieve manieren om de zorg en ondersteuning te sturen, met zo weinig mogelijk administratieve lasten, zowel intern als in de zorgketen, zodat vanaf 2021 de uitvoering hiervan binnen de rijksmiddelen plaats vindt. Dit is nodig om de zorg en ondersteuning op de langere termijn betaalbaar houden.

Wat willen we bereiken in 2020?

Kadernota Sociaal Domein 2020-2024

Vanaf 2021 willen we de uitvoering van de WMO, Jeugdwet en de Participatiewet dekken uit de middelen die we daarvoor ter beschikking krijgen van het Rijk. In het nieuwe visiedocument kadernota Sociaal Domein willen we de transformatie versterken: meer met de inwoners en de Tynaarlose samenleving de maatschappelijke opgaven waar we voor staan, oplossen. We zoeken naar effectieve manieren om de zorg en ondersteuning te sturen, zowel intern als in de zorgketen. Daarom kijken we kritisch naar onze manier van werken en naar het inkooptraject WMO jeugdhulp. Voor 2020 houden we in onze doorrekening van de Argi nog rekening met een tekort.

Werk, inkomen en meedoen

We vinden het belangrijk dat iedere inwoner naar vermogen kan meedoen op de arbeidsmarkt. Werk is belangrijk om te voorkomen dat mensen schulden krijgen of in armoede terecht komen. We zetten ons in voor een inclusieve arbeidsmarkt, waar plek is voor inwoners met een arbeidsbeperking. Voor wie een betaalde baan niet mogelijk is, kijken we naar alternatieven zoals vrijwilligerswerk of dagbesteding. Per 1 januari 2019 is Alescon Noord een bedrijfsonderdeel geworden van WPDA. Dit bedrijfsonderdeel heet iWerk. Dit zorgt ervoor dat de huidige SW-medewerkers hun goede werkplek kunnen behouden. Onze uitvoeringsorganisatie stuurt op deze doelen. In 2020 wordt de nieuwe kadernota Werk, inkomen, meedoen het nieuwe beleidskader waar vanuit gewerkt wordt.

In 2020 geven we uitvoering aan de motie die in de raad is aangenomen bij de behandeling van de Perspectievennota om de rentepercentages bij leningen bij de kredietbank te verlagen.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2020	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2020)
Vroegtijdig de juiste ondersteuning bieden.	POH functie realiseren bij de huisartsenpraktijken in Tynaarlo.	Doorverwijzingen naar specialistische ondersteuning voorkomen.	Gemeente	Doorlopend
Impuls Transformatie Sociaal Domein.	Kadernota sociaal domein 2020-2024 waarin maatschappelijke vraagstukken een plek hebben, slagkracht van de inwoners wordt benut en het voorliggend veld nadrukkelijk in stelling wordt gebracht	Passende ondersteuning bieden aan de inwoners tegen minder kosten.	Gemeente	Begin 2020
Nieuwe contracten zorgaanbieders WMO en Jeugd.	Afronding Inkoop Jeugd en Wmo.	Scherpe contractering waarbij resultaatgericht werken centraal staat.	Gemeente in NMD-verband	Begin 2020
Provinciale samenwerking Jeugdhulp.	Uitvoering Transformatieplan Zorg voor Jeugd (waaronder: Samenwerking met de GI's, Inrichting Drentse Jeugdacademie, Kleinschalige woonvoorzieningen).	-Een zo kort en effectief mogelijke procedure naar de juiste jeugdhulp bij de uitvoering van een rechtelijke maatregel -Passende hulp voor kwetsbare jongeren in de vorm van kleinschalige woonvoorzieningen -Kennis en ervaring op het gebied van Jeugdhulp samenbrengen, leren van elkaar en samen verder ontwikkelen.	Gemeente, werkgroepen op provinciaal niveau, onder aansturing ABO.	Doorlopend
Provinciale samenwerking Jeugdhulp.	Uitvoering actielijnen uit het Bestuurlijk Transformatie Akkoord Drenthe.	- Focus op Positieve gezondheid. - Matched Care - Vermindering regeldruk. - Onderwijs voor ieder kind.	Gemeente, werkgroepen op provinciaal niveau, onder aansturing Stuurgroep BTA	Doorlopend
Extra inzet op preventie.	-Verdere uitwerking en inzet vanuit nieuwe kadernota Sociaal Domein -Aansluiting project 'Aan de slag met preventie in de Drentse gemeenten'.	-Integrale aanpak van preventie -Voorkomen duurdere/zwaardere zorg / besparen kosten op langere termijn.	Gemeente in samenwerking met externe partners	Doorlopend
Evaluatie sociaal raadvrouw	Evaluatie opbrengst en advies over wel/niet voortzetting.	Duidelijkheid over wel/niet voortzetting.	Gemeente	Begin 2020
Implementatie Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg.	In regionaal verband beleid uitwerken.	Het bieden van passende ondersteuning aan inwoners met een acute psychiatrische problematiek	Gemeente	Eind 2020
Begeleiding van spoedzoekers	Starten met pilot tussenvoorziening spoedzoekers.	Tijdelijke huisvesting bieden bij acute woningnood.	Gemeente	Eind 2020

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo	
		2017	2018
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 64 jaar	483,9	493,2
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	67,1%	68,5%
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	25,1	24,2
Lopende re-integratievoorziening en	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	15,4	20,3
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	9,3%	11,3%
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	0,6%	0,7%
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	0,2%	0,2%
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	34	47

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	3.858.755	3.675.188	3.107.361	3.143.982	3.025.064	3.081.910
6.2	Wijkteams	1.277.836	1.542.490	1.637.268	1.684.049	1.725.675	1.765.064
6.3	Inkomensregelingen	9.374.459	10.160.339	10.187.942	10.164.325	10.172.970	10.183.834
6.4	Begeleide participatie	155.672	207.000	0	0	0	0
6.5	Arbeidsparticipatie	504.500	620.785	470.379	471.654	472.861	474.026
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	543.317	518.736	517.455	526.782	536.097	545.961
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	5.060.469	5.258.707	5.344.194	5.464.793	5.570.385	5.674.629
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	7.349.813	5.974.807	5.932.868	6.038.726	5.607.271	5.700.914
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	-332.290	227.751	292.807	299.760	306.406	312.986
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	1.152.789	301.652	360.486	370.941	380.214	388.959
Totaal lasten		28.945.320	28.487.456	27.850.761	28.165.013	27.796.943	28.128.283

Baten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	499.436	50.680	51.441	52.316	53.205	54.163
6.3	Inkomensregelingen	6.977.297	6.920.000	6.979.000	6.979.000	6.979.000	6.979.000
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	16.364	0	8.600	9.029	9.183	9.339
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	368.841	295.854	300.296	305.401	310.593	316.183
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	242.207	0	0	0	0	0
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	7.626	0	0	0	0	0
Totaal baten		8.111.771	7.266.534	7.339.337	7.345.746	7.351.981	7.358.685

Resultaat voor bestemming	-	-	-	-	-	-
	20.833.549	21.220.921	20.511.425	20.819.268	20.444.962	20.769.598

	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Reserves						
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-	-	-	-	-	-
	20.833.549	21.220.921	20.511.425	20.819.268	20.444.962	20.769.598

Hoofdstuk 7 || Volksgezondheid en milieu

Inleiding

Wij willen dat de generaties na ons leven en werken in een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving. We zetten ons daarom in voor hergebruik, ontwikkeling van hernieuwbare energie, zuinig omgaan met fossiele brandstoffen, waterbeheer en riolering spelen hierin een belangrijke rol.

Wat willen we bereiken in 2020?

Afval gebruiken als grondstof

De waarde van afval is de afgelopen jaren veranderd. Was afval vroeger een ongewenst goed, nu is er juist veel vraag naar. Hergebruik van grondstoffen vermindert de schaarste en heeft economische waarde. In Tynaarlo zien we dat ook. We willen voldoen aan de landelijke doelstelling voor afvalscheiding uit het programma VANG (Van Afval Naar Grondstof). Dit betekent minimaal 75% afvalscheiding en 100 kg restafval per inwoner in 2020. Om dat te realiseren hebben we per 1 januari 2019 onder andere de PMD-container geïntroduceerd en is het kilotarief voor groenafval naar nul gegaan. In 2020 krijgen we de eerste resultaten binnen via sorteerproeven en zullen we een evaluatie van het ingezette beleid uitvoeren.

Betaalbaar en kostendekkend begraven

In 2019 hebben we gekeken in hoeverre ons begraafbeleid kostendekkend en betaalbaar is. Dit heeft geleid tot aanpassing van het beleid. De eerste graven zijn inmiddels geruimd. In 2020, en de jaren erna, blijven we de kostendekkendheid van begraven in de gaten houden.

Klimaatbestendige riolering in Tynaarlo

Onze riolering beheren we op een sober en doelmatig niveau. We zien echter wel dat het klimaat verandert. Buien worden intensiever, terwijl er ook meer en langere periodes van droogte voorkomen. Op enkele plekken in onze gemeente komt wateroverlast voor. Dit willen we zoveel mogelijk bovengronds oplossen met een aantal infrastructurele maatregelen. In 2020 onderzoeken we door middel van klimaatstresstesten of onze buitenruimte, inclusief riolering, deze nieuwe omstandigheden aan kan. Eventuele maatregelen nemen we op in het gemeentelijk rioleringsplan (GRP), dat in 2020 wordt opgeleverd.

Rioleringsprojecten in 2020

- Riolvervanging Oranjelaan

De riolering in het gebied Oranjelaan in Paterswolde stamt uit de jaren '60 en is aan het einde van de levensduur. De riolering wordt vervangen, waarbij we het regenwater afkoppelen van het gemengde stelsel. Daarmee voldoen we weer aan de laatste stand van de techniek. Ook wordt de bovengrond heringericht en worden de bestaande sloten uitgebaggerd en toekomstbestendig gemaakt. De werkzaamheden worden in de herfst van 2020 afgerond.

- Riolvervanging Brouwerssteeg / Beethovenweg

De riolering van de Brouwerssteeg wordt vervangen. Deze ligt tussen het centrumgebied Hoofdweg en de Else van de Laan vijver. Met dit project wordt onder andere regenwater naar de vijver gebracht en vervolgens naar de buitenkant van Eelde geleid. Het project is in de zomer 2020 afgerond.

- Vervanging riolering Domineeskamp

De riolering in de Domineeskamp is aan het einde van de levensduur en wordt vervangen. De voorbereidingen starten medio 2020, het project wordt eind 2020 afgerond.

- Vervanging riolering Leenakkersweg

De riolering in de Leenakkersweg is aan het einde van de levensduur en wordt vervangen. Voorbereiding start medio 2020 en de afronding vindt plaats eind 2020.

- Vervanging riolering Westlaren fase 2 en 3

In de wijk Westlaren heeft al een groot aantal projecten plaatsgevonden. O.a. de Schipborgerweg (in twee fasen), Westlaren, omgeving Lijsterbeslaan, Beukenlaan. Fase 2 en 3 zijn een vervolg hierop. Gedeeltelijk is de voorbereiding gestart en de uitvoering start medio 2020 en zal doorlopen tot 2022.

Volksgezondheid

Positieve gezondheid staat aan de basis van ons lokale gezondheidsbeleid. De inzet is gericht op een preventieve aanpak. We willen voorkomen dat mensen in (zwaardere) zorg terecht komen. Dit doen we door breed in te zetten op een gezonde leefstijl bij de jeugd en meer gericht op een gezonde leefstijl bij kwetsbare inwoners door de gezonde keus makkelijker te maken.

In 2020 heeft preventief gezondheidsbeleid/positieve gezondheid een centrale plaats in de kadernota sociaal domein.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2020	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2020)
Klimaatbestendig Tynaarlo	Afronden GRP	Klimaat bestendig	Gemeente	Eind 2020
Afvalbeleid	Evaluatie afvalbeleid	Vang doelstellingen	Gemeente	Medio 2020
Rioolvervangning	Brouwersteeg	Afkoppelen en vervangen.	Gemeente	Medio 2020
Rioolvervangning	Oranjelaan	Afkoppelen en vervangen.	Gemeente	Eind 2020
Rioolvervangning	Domineeskamp	Afkoppelen en vervangen.	Gemeente	Eind 2020
Rioolvervangning	Leenakkersweg	Afkoppelen en vervangen.	Gemeente	Eind 2020
Duurzaamheid	Duurzaamheidsvisie wordt begin 2020 vastgesteld. Daarnaast wordt in de paragraaf duurzaamheid invulling gegeven om in totaal inzicht te geven in duurzaamheid.		Gemeente	Begin 2020
Regionale Energie Strategie (RES)	Bod Tynaarlo gereedmaken	Komen tot een passend bod voor energie opwekking in drentse regio	Gemeente, regio Drenthe	Medio 2020
Kadernota hernieuwbare energie	Een beleidskader voor hernieuwbare energie (zon, wind, etc.)	Kaders om voor Tynaarlo op een passende en haalbare manier om te gaan met hernieuwbare energie.	Gemeente	3 ^e kwartaal 2020

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo
		2017
Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	123
Hernieuwbare elektriciteit	%	17,1%

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele			Meerjaren	
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
7.1	Volksgezondheid	1.144.929	1.263.849	1.309.106	1.289.975	1.302.253	1.326.028
7.2	Riolering	2.457.991	2.119.809	2.102.750	2.100.351	2.097.911	2.095.284
7.3	Afval	2.405.258	2.012.276	2.199.906	2.320.462	2.441.743	2.562.318
7.4	Milieubeheer	710.951	906.612	807.959	824.063	799.148	814.650
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	2.523.847	415.636	398.416	403.739	408.785	413.699
Totaal lasten		9.242.977	6.718.182	6.818.137	6.938.591	7.049.840	7.211.979

Baten

Taak- veld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele			Meerjaren	
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
7.2	Riolering	3.071.937	2.736.486	2.769.025	2.769.165	2.769.307	2.769.460
7.3	Afval	3.172.165	2.768.317	2.900.770	3.027.206	3.154.466	3.281.480
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	342.395	364.230	349.158	365.092	375.085	384.583
Totaal baten		6.586.496	5.869.033	6.018.953	6.161.463	6.298.858	6.435.524

Resultaat voor bestemming	-2.656.481	-849.148	-799.185	-777.127	-750.982	-776.455
----------------------------------	-------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

Reserves	Rekening 2018	Actuele			Meerjaren	
		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-2.656.481	-849.148	-799.185	-777.127	-750.982	-776.455
------------------------	-------------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------	-----------------

Hoofdstuk 8 || Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Inleiding

Tynaarlo is een gemeente waar het prettig wonen is. We willen bij de beste woongemeenten van Drenthe blijven horen. Hier werken we samen aan. We zijn trots op onze creatieve, ondernemende, inventieve en betrokken inwoners. We vertrouwen op de zelfredzaamheid en kracht in onze samenleving, maar erkennen ook onze verantwoordelijkheid voor inwoners waarvoor wij een steun in de rug of een vliegwiel zijn.

Wat willen we bereiken

Volkshuisvesting

Om Tynaarlo levendig te houden is het belangrijk dat ons woningbestand aantrekkelijk blijft. Vraag en aanbod willen we zoveel mogelijk op elkaar afstemmen. Ons huidige woonplan is daarbij leidend. Nieuwbouwplannen realiseren we voornamelijk op onze uitbreidingslocaties zoals Groote Veen en Ter Borch. Daarnaast werken we in 2020 een bestemmingsplan uit voor woningbouw in Vries Zuid. Ook zien we kansen voor woningbouw op het voormalig PBH-terrein in Zuidlaren. Dit nemen we mee als onderdeel van de centrumplannen Zuidlaren (zie H3, centrumontwikkeling).

Wij blijven actief het gesprek zoeken met corporaties om de sociale woningvoorraad kwantitatief op peil te houden, ook gelet op wachtlijsten. Daarnaast willen we de bestaande woningvoorraad verduurzamen en kwalitatief verbeteren. Dit leggen we vast in prestatieafspraken die jaarlijks worden herzien.

Wij stimuleren dat er kwalitatief hoogwaardig, functioneel gedifferentieerd, en duurzaam wordt gebouwd. Dat betekent ook dat we in onze gesprekken met onze initiatiefnemers dit onderwerp bespreken. Natuurlijk stellen we eisen aan de ontwikkeling van onze eigen plannen.

Wij nemen onze verantwoordelijkheid ten aanzien van de vluchtelingenproblematiek door kleinschalige opvang. Samen met corporaties zorgen we voor adequate huisvesting van statushouders. Daarmee willen we voldoen aan de landelijke opgave. Daarnaast vinden we het belangrijk dat nieuwkomers zo snel mogelijk mee kunnen doen in de samenleving. Vanuit onze tussenvoorziening bereiden we mensen voor op een zo soepel mogelijke integratie (zie H5, TUVVO).

In 2019 is de realisatie van een tussenvoorziening voor spoedzoekers voorbereid. Tijdelijke huisvesting voor inwoners met acute huisvestingsbehoefte. Huidige prestatieafspraken met coöperaties voorzien daar nog niet in. Wij willen starten met een driejarige pilot tussenvoorziening spoedzoekers. Zie ook hoofdstuk 6.

Cultuurhistorie

Onze gemeente heeft veel monumenten, beeldbepalende bomen en enkele beschermde dorpsgezichten. Het koesteren en zo veel mogelijk behouden van dergelijke cultuurhistorische waarden vinden we belangrijk. Nieuwe plannen en ruimtelijke keuzes, bijvoorbeeld in het kader van de Omgevingsvisie, zullen wij aan dit uitgangspunt toetsen.

Omgevingswet

De eerste wet in het fysieke domein is de Mijnewet uit 1810. Het kabinet werkt nu aan de invoering van de Omgevingswet. In deze periode van ruim 200 jaren is het stelsel van omgevingsrecht uitgegroeid tot een complex geheel van circa veertig wetten, honderdtwintig algemene maatregelen van bestuur (AMvB's) en honderden uitvoeringsregelingen met ieder een eigen bevoegdhedenverdeling, deelbelangen, systematiek en terminologie. In deze coalitieperiode wordt de Omgevingswet geïmplementeerd (2021). Door de komst van deze wet krijgen we als gemeente een grotere afwegingsruimte en hebben we meer vrijheid om zelf het beleid, kaders en regels te bepalen. Hoe we dit doen, leggen we vast in de Omgevingsvisie. Om te komen tot de omgevingsvisie zoeken we actief het gesprek met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. Dit participatieproces vindt voor een belangrijk deel plaats in 2020. De juridische borging vindt in een later stadium plaats in het Omgevingsplan.

Implementeren Wet kwaliteitsborging voor het bouwen

De Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) is aangenomen. De wet treedt in werking met ingang van 1 januari 2021. In 2020 zullen we ons voorbereiden op de implementatie van deze nieuwe wet.

Met de Wkb verandert er veel in korte tijd voor inwoners, gemeente en aannemers. Zo zal de technische toetsing en een belangrijk deel van het bouwtoezicht (gevolgklasse 1) niet meer door gemeenten uitgevoerd. Wel komen er extra taken bij. Voordat een vergunning wordt afgegeven moet bijvoorbeeld gecontroleerd worden of de kwaliteitsborger gecertificeerd is. En of de toegepaste werkmethode (instrument) geschikt is. De gemeente wordt verantwoordelijk voor het bijhouden van het totale bouwdoossier. Daarnaast zullen we een aantal van onze huidige taken anders in moeten regelen.

Wat gaan we ervoor doen

Ambitie/accenten	Actie 2020	Beoogd effect	Uitgevoerd door	Gereed (2020)
Kwantitatief en kwalitatief op peil houden van de sociale volkshuisvesting / woningvoorraad.	Maken nieuwe prestatieafspraken.	De beschikbaarheid van sociale huurwoningen voldoende waarborgen en een kwaliteitsverbetering van de woningen te bevorderen (levensloopbestendigheid, verduurzaming).	Corporaties, huurdervereniging en gemeente.	Eind 2020
Blijven inzetten op huisvesting statushouders.	Dit maakt deel uit van de prestatieafspraken.	Voldoen aan de gemeentelijke taakstelling huisvesting statushouders en voorkomen van verdringing voor regulier woningzoekenden.	Corporaties en gemeente	Eind 2020
Opstellen omgevingsvisie en implementeren omgevingswet.	Omgevingsvisie: ophalen input middels participatie en verwerken uitkomsten. De organisatie volgt de ontwikkelingen van de Omgevingswet en wordt door middel van cursussen en interne bijeenkomsten voorbereid. We passen onze werkprocessen aan, zorgen dat onze digitale bronnen op orde zijn en we optimaal met onze zaaksystemen werken.	Omgevingsvisie: De omgevingsvisie is een verplichte, door de gemeenteraad op te stellen, integrale visie met strategische hoofdkeuzen van beleid voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn. M.b.v. participatie willen we een basis ophalen voor het opstellen van de omgevingsvisie. Omgevingswet: We zorgen dat organisatie en bestuur is voorbereid op de nieuwe Omgevingswet. Dit vraagt bijstelling van de werkprocessen voor m.n. vergunningverlening, verkeer en Ruimtelijke Ordening en houdt ook invoering van een digitaal stelsel in.	Gemeente, RUD, provincie.	In 2020 zal het participatietraject zijn afgerond. Wij verwachten dat de omgevingsvisie uiterlijk in 2021 kan worden vastgesteld door de gemeenteraad. De Omgevingswet treedt medio 2021 in werking.
Implementeren wet kwaliteitsborging voor het bouwen.	Herijken werkprocessen. Indien nodig medewerkers opleiden.	Voldoen aan de nieuwe wettelijke eisen.	Gemeente	Eind 2020

Indicatoren

Onderstaande indicatoren zijn overgenomen uit het Besluit begroting en verantwoording. Meer informatie en meer gegevens zijn te vinden op www.waarstaatjegemeente.nl.

Verplichte indicatoren	Norm	Tynaarlo		
		2017	2018	2019
Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	€ 244	€ 256	NNB
Demografische druk	%	68,3%	68,6%	69,6%
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	€ 569	€ 592	€ 583
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	€ 636	€ 644	€ 629

Financiële gegevens (Wat mag het kosten)

Lasten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
8.1	Ruimtelijke ordening	991.068	1.498.388	1.016.223	729.654	743.303	756.328
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	11.129.974	6.919.674	5.939.206	5.939.448	5.939.680	5.939.927
8.3	Wonen en bouwen	1.576.127	1.865.967	1.505.074	1.514.257	1.430.703	1.436.170
Totaal lasten		13.697.170	10.284.029	8.460.503	8.183.359	8.113.686	8.132.426

Baten

Taakveld	Omschrijving	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
			Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
8.1	Ruimtelijke ordening	345.368	2.881	49.775	50.621	51.482	52.408
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	9.158.698	6.897.603	5.926.892	5.926.892	5.926.892	5.926.892
8.3	Wonen en bouwen	1.993.035	1.230.873	1.249.335	1.270.575	1.292.174	1.315.433
Totaal baten		11.497.101	8.131.357	7.226.002	7.248.088	7.270.548	7.294.733

Resultaat voor bestemming	-2.200.069	-2.152.672	-1.234.501	-935.272	-843.138	-837.693
----------------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-----------------	-----------------	-----------------

Reserves	Rekening 2018	Actuele		Meerjaren		
		Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Toevoegingen aan reserves	0	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0	0

Saldo hoofdstuk	-2.200.069	-2.152.672	-1.234.501	-935.272	-843.138	-837.693
------------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-----------------	-----------------	-----------------

2. Resultaat

Rekening houdend met de ontwikkelingen van de algemene uitkering, bijstellingen van de begroting t.o.v. 2019, de perspectievennota en totaal van voorstellen structureel nieuw beleid, ziet de ontwikkeling van het begrotingsresultaat 2020 – 2023 er als volgt uit:

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
1 Begrotingsresultaat (Perspectievennota 2019)	-23.103	108.983	114.423	120.858
Reeds besloten door de raad				
2 Begraven	-114.500	-105.000	-105.000	-105.000
3 Gemeenschappelijke Regelingen	233.964	223.921	199.402	203.314
Subtotaal	119.464	118.921	94.402	98.314
Begrotingsresultaat voor septembercirculaire 2019	96.361	227.904	208.825	219.172
Effecten septembercirculaire 2019				
<i>Uitkeringsfactor</i>				
4 Ontwikkeling accres	312.908	629.647	681.717	569.710
5 Overige ontwikkelingen	-28.446			
Subtotaal	284.462	629.647	681.717	569.710
<i>Ontwikkeling uitkeringsbasis</i>				
6 Hoeveelheidsverschillen	58.433	65.631	73.053	80.145
7 Ontwikkeling uitkeringsbasis	85.339	200.342	255.644	256.369
Subtotaal	143.772	265.973	328.697	336.514
<i>Taakmutaties</i>				
Correctie loon- en prijsstijging 2019 Jeugdhulp	-18.047	-18.361	-18.721	-19.205
Correctie loon- en prijsstijging 2019 Wmo 2015	-624	-637	-652	-671
Ambulantisering GGZ	31.441	39.939	47.085	48.501
Invoering Wet verplichte GGZ (herverdeling)	-14.317	-14.632	-14.983	-15.439
Wettelijke taak i-standaarden Jeugdhulp	-711	-724	-738	-757
Wettelijke taak i-standaarden Wmo 2015	-624	-637	-652	-671
Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten jeugdhulp	-11.428			
Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrechten Wmo 2015	-37.944			
Toezicht en handhaving kinderopvang en gastouderopvang	3.633	3.709	3.796	3.912
Roerende voorzieningen Wlz	-1.619	-1.654	-1.694	-1.746
Mobiliteitshulpmiddelen Wlz	-13.330	-19.663	-24.091	-27.331
Bbz-levensvatbaarheidsonderzoeken	11.748	11.991	12.297	12.754
Donorwet	5.984	11.646	11.893	12.223
8 Totaal taakmutaties	-45.838	10.977	13.540	11.570
9 <i>Taakmutaties Sociaal Domein</i>	51.822	669	-1.647	653
<i>WOZ</i>				
10 WOZ-waarden mutaties	20.646	20.644	20.644	20.644
Subtotaal	20.646	20.644	20.644	20.644
<i>Integratieuitkering</i>				
11 Participatie	1.480	1.627	1.833	2.055
Subtotaal	1.480	1.627	1.833	2.055
12 <i>Integratieuitkering Sociaal Domein</i>	-1.480	-1.627	-1.833	-2.055
<i>Overig</i>				
13 Aanvulling taakmutatie DSO-LV in meicirc. 2019	267	272	295	303
Subtotaal	267	272	295	303
Totaal effecten septembercirculaire 2019	404.789	929.140	1.046.726	940.796
<i>Totaal mutaties t.b.v. Sociaal Domein</i>	50.342	-958	-3.480	-1.402
14 Noodzakelijke bijstellingen o.b.v. doorrekening	47.689	-182.611	-190.835	348.749
Primitief begrotingsresultaat 2020	599.181	973.476	1.061.236	1.507.315

Primitief begrotingsresultaat 2020	599.181	973.476	1.061.236	1.507.315
Reeds door B&W vastgestelde aanpassingen niet verwerkt in begroting (structureel effect)				
15 Structureel effect najaarsbrief 2019	63.000	63.000	63.000	63.000
16 Centrumplan Zuidlaren				-228.919
17 Vrijval kapitaallasten 't Punthoes		46.957	47.756	48.615
Subtotaal	63.000	109.957	110.756	-117.304
Reeds door B&W vastgestelde aanpassingen niet verwerkt in begroting (incidenteel effect)				
18 Afboeking wijkpost Eelde	-30.198			
Subtotaal	-30.198	-	-	-
Structureel nieuw beleid	-	-114.229	-129.667	-139.417
Incidenteel nieuw beleid	-1.125.725	-708.500	-	-
<i>Onttrekking aan ARG1</i>	<i>1.125.725</i>	<i>708.500</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
Resultaat Begroting 2020	631.983	969.204	1.042.325	1.250.595

In het begrotingsresultaat 2020 van € 631.983 positief is geen rekening gehouden met het verwachte tekort op het sociaal domein. In de doorrekening van de ARG1 is rekening gehouden met een mogelijke onttrekking van € 1 miljoen in 2020.

Toelichting op de voornoemde onderdelen:

1. De conceptbegroting 2020 is opgesteld op basis van de kaders van de perspectievennota 2019. In de berekening is het begrotingsresultaat bij ongewijzigd beleid als uitgangspunt genomen. Dit resultaat is hier vermeld.
2. In het kader van begraven zijn verschillende scenario's aan de raad voorgelegd met verschillende gevolgen voor het begrotingsresultaat. In de raadsvergadering van 11 juni 2019 is besloten om te kiezen voor scenario 2 (huidige tarieven als basis behouden en op een aantal onderdelen te wijzigen). In dit scenario is structureel extra budget van € 105.000 benodigd. Deze wijziging is reeds door de gemeenteraad geaccordeerd, maar is in dit overzicht opgenomen omdat het een effect heeft op het begrotingsresultaat.
3. De bijdrage van de gemeente wordt vastgesteld aan de hand van de begroting van de desbetreffende gemeenschappelijke regeling. In de afgelopen periode zijn de begrotingen 2020 van de GR'en aan de gemeenteraad aangeboden. Het effect op het begrotingsresultaat is hier opgenomen.
4. In de septembercirculaire 2019 is een positieve bijstelling van de algemene uitkering opgenomen voor de komende jaren door een positieve ontwikkeling van de rijksuitgaven. Dit komt onder andere door een verschuiving van de uitgaven van 2019 naar 2020 e.v., het pensioenakkoord, het woningmarktpakket. Volgens het systeem van 'samen trap op en samen trap af' hebben wijzigingen in de rijksuitgaven direct invloed op de omvang van het gemeentefonds.
5. Dit betreft een saldo van kleine aanpassingen in de algemene uitkering.
6. Onze gemeente maakt een sterkere groei door dan landelijk gemiddeld en dan waar we bij het opstellen van de begroting 2019 vanuit zijn gegaan. Dat maakt dat de algemene uitkering voor de komende jaren toeneemt.
7. Dit betreft een actualisatie van de landelijke ramingen van de aantallen bijstandsontvangers, uitkeringsontvangers en de ontwikkeling van de OZB-maatstaven.
8. Dit betreffen diverse taakmutaties. De meest omvangrijke is de ambulantisering GGZ. In het hoofdlijnenakkoord GGZ wordt ingezet op ambulantisering van de zorg. Dit leidt tot een groter beroep op zorg en begeleiding in het gemeentelijk domein.
9. Conform de begrotingsuitgangspunten worden de mutaties ten behoeve van het sociaal domein neutraal verwerkt.

10. Dit betreft een toename van de algemene uitkering op basis van mutaties van WOZ-waarden.
11. In de toedeling van de loon- en prijsbijstelling 2019 in de meicirculaire 2019 is een onjuistheid geslopen. Per saldo is hierdoor te weinig loonprijscompensatie toegekend aan de integratie-uitkering Participatie (Wsw e.d.) en te veel aan de subclusters Jeugd en Wmo in de algemene uitkering en aan de integratie-uitkering Voogdij/18+.
12. Conform de begrotingsuitgangspunten worden de mutaties ten behoeve van het sociaal domein neutraal verwerkt.
13. Dit betreft een technische aanpassing.
14. Deze bijstellingen betreffen met name de optelsom van vele kleine wijzigingen, ontwikkelingen in rente, indexen, urenbegroting en loonsommen. De relatief grote afwijkingen in het laatste jaar is vooral te verklaren doordat bij het opstellen van de perspectievennota de laatste jaarschijf een exacte kopie is van de een-na-laatste jaarschijf (exclusief indexeringen e.d.). Met het opstellen van de begroting is deze jaarschijf geactualiseerd. Vooral het verwerken van de prijsindex en de index op de loonkosten heeft een sterk nadelig effect op deze laatste jaarschijf. Daarnaast is de algemene uitkering doorgerekend op basis van de laatste circulaire en geactualiseerde gegevens. Dit heeft een groot voordelig effect op de jaarschijf 2023 t.o.v. 2022. Voor een groot deel komt dit door een hogere uitkeringsfactor die t.o.v. 2022 zorgt voor een hogere algemene uitkering ten bedrage van € 1,1 miljoen.
15. Dit is het structurele effect van de najaarsbrief 2019
16. Op d.d. 27 september 2019 is het collegevoorstel omtrent het centrumplan Zuidlaren door het college vastgesteld. Onderdeel hiervan is een investering in het openbaar gebied van (indicatief) ruim € 3 miljoen. De financiële consequenties van dit voorstel leiden tot een structurele last in de begroting vanaf 2023. Separaat raadsvoorstel is aangeboden aan de raad.
17. In het hoofdstuk waarin de kredietaanvragen zijn opgenomen wordt een maatschappelijk krediet aangevraagd om o.a. 't Punthoes te slopen. De sloop van dit gebouw leidt tot een structurele vrijval van de kapitaallasten.
18. Onderdeel van de nieuwbouw van alle brandweerposten en de wijkpost in Eelde is het afboeken van de huidige boekwaarde. Alleen voor de wijkpost Eelde is nog een boekwaarde aanwezig. Deze afboeking wordt hier verwerkt. Voor de kredietaanvraag wordt verwezen naar het hoofdstuk 'Kredietaanvragen en investeringsplanning'.

Schommelfonds Algemene Uitkering

Met ingang van het begrotingsjaar 2016 hebben we het schommelfonds in de begroting opgenomen om fluctuaties in de algemene uitkering op te kunnen vangen. Belangrijk voor Tynaarlo omdat we veel investeren in ons voorzieningenniveau en wij strak begroten op sluitendheid (we hebben geen riante overschotten). Bij de begroting 2016 is gekozen om 50% van het accres en 50% van het BTW-compensatiefonds apart te houden in dit schommelfonds. Bijstellingen van de algemene uitkering gedurende het begrotingsjaar kunnen dan via deze post worden opgevangen. Bij de begroting 2017 hebben wij opgenomen dat het schommelfonds maximaal € 500.000 bedraagt. In de begroting 2020 hebben wij reeds voor de jaren 2020– 2023 een schommelfonds van € 500.000 per jaar opgenomen. De effecten van de meicirculaire en septembercirculaire 2019 hebben geen effect op het schommelfonds. Daarmee blijft het beschikbare bedrag voor de komende vier jaar € 500.000 per jaar. Incidenteel valt dit geld vrij als we hierop geen beroep hoeven te doen.

Structureel en reëel begrotingsevenwicht

Gedeputeerde Staten van Drenthe hebben in het vastgestelde “Gemeenschappelijk financieel toezichtkader” aangegeven dat de begroting 2020 “structureel en reëel in evenwicht” moet zijn. Dat betekent dat de structurele lasten gedekt moeten worden door structurele baten. Uit een nadere analyse van de structurele lasten en baten en de incidentele lasten en baten is gebleken dat de begroting voor 2020 materieel sluitend is.

In bijlagen 1 en 2 is een uitgebreide becijfering van incidentele baten en lasten en de structurele en incidentele toevoegingen en onttrekking aan reserves opgenomen. Gecomprimeerd ziet het beeld er voor 2020 als volgt uit:

Presentatie van het structurele begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)	2020	2021	2022	2023
Saldo baten en lasten	-1.542	-854	172	670
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	2.141	1.827	889	837
Begrotingssaldo na bestemming	599	973	1.061	1.507
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	847	927	1.028	1.115
Structureel begrotingssaldo	1.445	1.900	2.089	2.622
Voorgestelde besluiten begroting 2020				
Structureel nieuw beleid		-114	-130	-139
Reeds door B&W vastgestelde aanpassingen	63	110	111	-117
Structureel begrotingssaldo na vaststelling begroting	1.508	1.896	2.070	2.366

In bovenstaande tabel zijn de aanpassingen voor incidenteel nieuw beleid en het resultaat van de najaarsbrief nog niet meegenomen. Met deze aanpassingen komt een materieel sluitende begroting niet in gevaar.

3. Meerjarenbegroting + balans meerjarig

	2020			2021			2022			2023		
	Baten	Laste n	Saldo	Baten	Laste n	Saldo	Baten	Laste n	Saldo	Baten	Laste n	Saldo
0: Bestuur en ondersteuning	748	1.865	-1.117	743	1.878	-1.135	749	1.997	-1.248	756	2.111	-1.356
1: Veiligheid	33	2.287	-2.253	35	2.330	-2.295	35	2.295	-2.260	36	2.324	-2.288
2: Verkeer en vervoer en waterstaat	92	4.177	-4.085	94	4.237	-4.142	96	4.301	-4.205	98	4.361	-4.263
3: Economie	3.033	3.664	-631	3.037	3.676	-639	3.041	3.686	-645	3.046	3.698	-652
4: Onderwijs	131	3.964	-3.833	133	4.079	-3.946	136	4.156	-4.020	138	4.236	-4.098
5: Sport, cultuur en recreatie	753	7.238	-6.486	663	7.335	-6.672	674	7.048	-6.374	686	7.159	-6.472
6: Sociaal domein	7.339	27.851	20.511	7.346	28.165	20.819	7.352	27.797	20.445	7.359	28.128	20.770
7: Volksgezondheid en milieu	6.019	6.818	-799	6.161	6.939	-777	6.299	7.050	-751	6.436	7.212	-776
8: Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	7.226	8.461	-1.235	7.248	8.183	-935	7.271	8.114	-843	7.295	8.132	-838
Algemene dekkingsmiddelen	50.752	2.365	48.387	52.257	2.617	49.640	53.002	2.559	50.444	54.362	2.505	51.858
Overhead	908	9.785	-8.877	823	9.861	-9.039	836	10.221	-9.385	850	10.430	-9.579
Hefving VPB	0	69	-69	0	62	-62	0	63	-63	0	63	-63
Bedrag onvoorzien	0	33	-33	0	33	-33	0	33	-33	0	33	-33
Saldo van baten en lasten	77.034	78.576	-1.542	78.541	79.395	-853	79.492	79.319	173	81.061	80.391	670
Toevoegingen en onttrekkingen reserves	3.116	974	2.141	2.902	1.075	1.827	2.073	1.184	889	2.131	1.294	837
Resultaat			599			973			1.061			1.507

Toelichting meerjarenraming

In dit hoofdstuk presenteren we de financiële begroting 2020-2023. Daarbij gaan we in op de financiële kaders van de begroting, de geprognostiseerde balans en het EMU-saldo.

Baten en lasten

Een overzicht van baten en lasten per taakveld, per hoofdstuk vindt u in hoofdstuk 1 van deze begroting.

Overzicht van incidentele baten en lasten

In de begroting zijn naast structurele gelden ook incidentele gelden opgenomen.

In hoofdstuk 5 incidenteel nieuw beleid is een voorstel opgenomen voor de inzet van de middelen voor incidenteel nieuw beleid voor 2020. In bijlage 1 van deze begroting staat een overzicht van de incidentele baten en lasten uit de begroting 2020 inclusief de meerjarenraming.

De uitgangspunten waarop de ramingen zijn gebaseerd

Algemeen

De basis voor de begroting is vastgesteld beleid. Dit zijn de vastgestelde begroting 2019, en alle structurele effecten uit besluitvorming door de raad tot en met 31 juli 2019. De uitkomsten van de najaarsbrief zijn niet in de begroting verwerkt, maar wel meegenomen in de tabel met het resultaat in hoofdstuk 2. Voor de prijsindex en de index op de loonkosten is aangesloten bij de septembercirculaire. De waarderingsgrondslagen voor activa en passiva zijn ongewijzigd en conform de grondslagen zoals die in de jaarrekening 2018 zijn gehanteerd.

De volgende algemene uitgangspunten worden gehanteerd, zoals door de raad vastgesteld bij de perspectievennota 2019:

- Incidentele meevallers en ook tegenvallers die gedurende het jaar kunnen ontstaan en die geen directe bestemming hebben- voegen we toe, of onttrekken we aan de Algemene Reserve Grote Investerings (ARGI);
- Geen nieuw beleid zonder financiële dekking, waarbij structurele lasten worden gedekt door structurele baten;
- Er is sprake van structureel en reëel begrotingsevenwicht, conform de eisen die door de toezichthouder (provincie) aan de (meerjaren)begroting worden gesteld;
- De reservepositie moet ons voldoende weerstandsvermogen garanderen en aan het einde van de huidige bestuursperiode voldoende ruimte bieden aan een nieuw bestuur om keuzes te maken;
- Ten aanzien van mutaties in de algemene uitkering worden alleen mutaties in decentralisatie- en integratie-uitkeringen budgettair neutraal verwerkt. Hierbij wordt de uitkering in principe taakstellend voor de taak opgenomen. Voor overige wijzigingen in de algemene uitkering die het gevolg zijn van taakmutaties geldt dat deze als mutatie van de algemene uitkering (algemene dekkingsmiddelen) worden opgenomen;
- Voor het bepalen van de ruimte onder het plafond van het BTW compensatiefonds wordt het advies van het rijk overgenomen waarbij een raming wordt opgenomen die maximaal gebaseerd is op de meest recente, gerealiseerde ruimte onder het plafond.
- Conform raadsbesluit van juni 2019 worden de lijkbezorgingsrechten meerjarig geïndexeerd van 2017 naar 2020. Voor de verdere jaren wordt geïndexeerd conform prijsindex.
- De budgetten die als gevolg van de transities in het sociaal domein naar gemeenten toekomen (in het kader van Participatiewet, Jeugdhulp en Begeleiding) zijn vanaf 2015 opgenomen in de begroting. Hierbij is als uitgangspunt gehanteerd dat de lasten taakstellend op datzelfde niveau zijn opgenomen. Dat wil zeggen dat we de financiële effecten budgettair neutraal opgenomen hebben in de begrotingen vanaf 2015.
- We hanteren de genoemde indexeringen zoals opgenomen in de tabel Indexeringen;

Indexeringen

We stellen de meerjarenbegroting op basis van de huidige inzichten en verwachtingen en aannames voor de komende jaren op. De belangrijkste indexeringen en uitgangspunten voor de meerjarenbegroting sommen we hieronder op. In de eerste kolom staat aangegeven wat de indexatie in de begroting 2019 is geweest, in de kolommen daarna wordt aangegeven welke indices tot en met 2023 worden voorgesteld.

	Opgenomen in Begroting 2019	2020	2021	2022	2023
Prijnsindex	2,40%	1,50%	1,70%	1,70%	1,80%
Loonkosten (CAO, structureel)	3,50%	2,80%	2,90%	2,50%	2,30%
Interne rente	1,50%	1,25%	1,25%	1,25%	1,25%
Rente lang geld op te nemen	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%
Rente kort geld op te nemen	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%
Rente kort geld uit te zetten	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

Inflatie en prijsindexen reguliere lasten gemeente

Met ingang van de begroting 2015 wordt voor wat betreft de prijsindex aangesloten bij de percentages die door het rijk in de meest recente circulaire zijn opgenomen. Dit houdt in dat wij in bovenstaande tabel de percentages uit de septembercirculaire van het rijk hebben overgenomen.

Personeelskosten

De in de begroting opgenomen loonsommen passen binnen de nieuwe CAO die een looptijd heeft tot en met 31 december 2020. Voor 2021 en verder is uitgegaan van de indexen volgens de septembercirculaire.

Renteontwikkelingen en treasury

** Interne rente*

De omslagrente (gewogen gemiddelde rente op in- en externe financieringsmiddelen) is berekend op 1,25%. Deze interne rente geldt voor de kapitaallasten. Deze rente is ten opzichte van de perspectievennota en voorgaande jaren bijgesteld van 1,5% naar 1,25%. De omslagrente wordt berekend door de aan de taakvelden toe te rekenen rente (in euro's) te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal zijn gefinancierd. De omslagrente moet vervolgens op consistente en eenduidige wijze worden toegerekend aan de individuele activa.

Indien de werkelijke rentelasten in euro's die over een jaar aan taakvelden hadden moeten worden doorbelast afwijken van de rentelasten in euro's die op basis van de (voor)gecalculeerde renteomslag aan de taakvelden zijn toegerekend, dan kan de gemeente besluiten tot correctie. Correctie wordt verplicht gesteld indien deze afwijking groter is dan 25%. Om binnen deze marge van 25% te blijven is het noodzakelijk om de interne rente te verlagen naar 1,25%.

Voor het grondbedrijf wordt voor 2020 een percentage gehanteerd van 1,60%. Dit is het gewogen gemiddelde rentepercentage van de bestaande leningenportefeuille van de gemeente, naar verhouding vreemd vermogen/totaal vermogen.

** Rente vast geld op te nemen*

In de begroting 2020 is voor de 'rente vast geld op te nemen' een rentepercentage van 2% gehanteerd. Op basis van de inzichten en verwachtingen in de renteontwikkeling is dit percentage niet gewijzigd. Op basis van het voorzichtigheidsprincipe wordt wel rekening gehouden met een risico-opslag en is onderdeel van het rentepercentage van 2%.

** Rente kort geld op te nemen*

In de begroting 2020 is voor de 'rente kort geld op te nemen' een rentepercentage van 1% gehanteerd. Op basis van de inzichten en verwachtingen in de renteontwikkeling is dit percentage niet gewijzigd. Op basis van het voorzichtigheidsprincipe wordt wel rekening gehouden met een risico-opslag en is onderdeel van het rentepercentage van 2%.

** Rente kort geld uit te zetten*

In de begroting 2020 is voor de 'rente kort uit te zetten geld' een percentage van 0% gehanteerd. Het uitzetten van kort geld komt eigenlijk niet meer voor sinds de invoering van het schatkistbankieren. Over middelen die wij aanhouden in de 'schatkist' wordt nagenoeg geen rente ontvangen.

Financiële positie

Investerings

In hoofdstuk 7 van deze begroting is een investeringsplanning opgenomen.

Met de kennis die we op dit moment hebben van de verwachte investeringen in de komende jaren is in hoofdstuk 7 onder andere een overzicht opgenomen van de verwachte investeringen in de periode 2020 – 2023, inclusief de verwachte omvang van de investering.

Arbeidskosten

De loonsom voor de hele interne organisatie in de begroting 2020 is € 17.469.838. Dit is exclusief de loonsom van het college van B&W en de vergoeding voor raadsleden. Het verloop van deze kosten is in een aantal jaren als volgt:

2020	17.469.838
2021	17.844.751
2022	18.249.870
2023	18.669.617

Mutatie met reserves

De mutaties met de reserves zijn gebaseerd op bestaand beleid en bestaan voornamelijk uit:

- 1) onttrekken van gelden uit de reserves voor incidenteel beleid;
- 2) het onttrekken van gelden uit de reserves ter dekking van kapitaallasten.

In bijlage 2 is aangegeven welke mutaties in de reserves een incidenteel karakter hebben.

Kapitaallasten

Afschrijvingslasten worden, met inachtneming van de afschrijvingstermijnen uit de financiële verordening, berekend op basis van de staat van vaste activa. De boekwaarden per 1-1 vormen de grondslag voor de berekening.

Algemene uitkering

De omvang van de algemene uitkering wordt berekend op basis van de meest recente circulaire (september-circulaire).

Geprognotiseerde balans

Onderstaande balans is opgesteld vanuit de geprognotiseerde staat van vaste activa (staat C), staat van reserves en voorzieningen (staat D), het verloop van boekwaardes van het grondbedrijf en de staat van langlopende leningen (staat E) inclusief de financieringsbehoefte die ontstaat uit voorgaande staten.

Activa x 1.0000	JR 31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
(im) Materiële vaste Activa	93.715	110.905	132.155	131.428	127.472	123.801
Financiële vaste activa kapitaalverstrekingen	412	412	412	412	412	412
Financiële vaste activa leningen	9.276	8.212	7.733	7.253	6.774	6.294
Totaal vaste activa	103.403	119.529	140.300	139.093	134.658	130.507
Voorraden gronden in exploitatie	19.810	14.848	10.500	7.979	5.744	3.500
Uitzettingen <1 jaar	5.429	5.000	5.000	5.000	5.000	5.000
Liquide middelen	67	0	0	0	0	0
Overlopende activa	4.611	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Totaal Vlottende Activa	29.917	22.848	18.500	15.979	13.744	11.500
Totaal Activa	133.320	142.377	158.800	155.072	148.402	142.007
Passiva x 1.000	JR 31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
Eigen vermogen	57.571	52.430	41.935	39.741	39.194	38.616
Voorzieningen	9.987	9.198	7.843	7.024	6.063	5.247
Vaste schulden	51.504	60.738	74.962	84.174	83.375	77.563
Totaal Vaste Passiva	119.062	122.366	124.740	130.939	128.632	121.426
Vlottende schuld	9.274	10.000	20.000	10.000	10.000	10.000
Overlopende Passiva	4.984	10.011	14.060	14.133	9.770	10.581
Totaal Vlottende Passiva	14.258	20.011	34.060	24.133	19.770	20.581
	133.320	142.377	158.800	155.072	148.402	142.007

EMU-saldo

Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel. De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het (gemodificeerde) baten- en lastenstelsel dat de gemeenten hanteren. Investerings tellen bijvoorbeeld niet mee in het stelsel van baten en lasten, daarbij wordt uitgegaan van de kapitaallasten van de investeringen. Investerings in een jaar tellen echter wel volledig mee in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben. Het EMU-saldo van de gemeente Tynaarlo voor 2020 komt uit op € 27 miljoen (tekort). Het betekent dat in EMU-termen de uitgaven € 27 miljoen euro hoger zijn dan de inkomsten. Voor 2020 is de individuele referentiewaarde voor de gemeente Tynaarlo vastgesteld op € 2,9 miljoen.

			2019	2020	2021	2022	2023
Activa	Financiële vaste activa	Kapitaalverstrekingen en leningen	-1.064	-479	-480	-479	-480
		Uitzettingen	0	0	0	0	0
	Vlottende activa	Uitzettingen	-429	0	0	0	0
		Liquide middelen	-67	0	0	0	0
		Overlopende Activa	-1.611	0	0	0	0
Passiva	Vaste Passiva	Vaste schuld	9.234	14.224	9.212	-799	-5.812
	Vlottende passiva	Vlottende schuld	726	10.000	-10.000	0	0
		Overlopende passiva	5.027	4.049	73	-4.363	811
EMU-SALDO			-18.158	-28.752	235	4.682	4.521
EMU-SALDO referentiewaarde			-2.900	-2.900	-2.900	-2.900	-2.900
Verschil EMU-saldo & referentiewaarde			-15.258	-25.852	3.135	7.582	7.421

4. Algemene dekkingsmiddelen

In het overzicht van de algemene dekkingsmiddelen wordt een verantwoording aangegeven op de volgende onderdelen

- Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is
- Algemene uitkeringen
- Dividend
- Saldo van de financieringsfunctie

Algemene dekkingsmiddelen	Raming begrotingsjaar (x 1.000)
Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is	6.050
Algemene uitkeringen	43.518
Dividend	275
Saldo van de financieringsfunctie*	-1.457
Totaal	48.387

- * Het saldo van de financieringsfunctie is het saldo van (a) de betaalde rente (last) over de aangegane leningen en over de aangetrokken middelen in rekening courant en (b) de ontvangen rente (baat) over de uitzettingen.

5. Aanvragen nieuw beleid

Structureel nieuw beleid

In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van alle nieuwe aanvragen die een structureel beslag leggen op de begroting en een overzicht van de PM-posten.

Structureel nieuw beleid	2020	2021	2022	2023
1 Infrastructurele werken Accommodatiebeleid			-15.438	-25.188
2 Nieuwbouw brandweerposten + Wijkpost Eelde		-32.767	-32.767	-32.767
3 Hunebedstraat Tynaarlo - Zeegse (fietspad)		-8.125	-8.125	-8.125
4 Hoofdweg Eelde - Paterswolde (fietspad)		-20.524	-20.524	-20.524
5 Hoofdweg Eelde - Paterswolde (weggedeelte)		-48.750	-48.750	-48.750
6 Beheerplan openbare verlichting		-28.179	-51.948	-80.079
7 Dekking budget openbare verlichting		28.179	51.948	80.079
8 Hoofdweg Eelde Riolering		-94.575	-94.575	-94.575
9 Vacuüm zuigtank		-3.167	-3.167	-3.167
10 Stuwen Zwetdijk Zuidlaren		-975	-975	-975
11 Dekking riolering		98.717	98.717	98.717
12 Gevelisolatie gemeentehuis		-6.563	-6.563	-6.563
13 Beregeningsinstallatie VV Actief		-1.794	-1.794	-1.794
14 Dekking Beregeningsinstallatie VV Actief		1.794	1.794	1.794
15 Besparing door duurzaamheidsaanpassingen		2.500	2.500	2.500
16 Versterking buitendienst	-119.738	-119.738	-119.738	-119.738
17 Dekking versterking buitendienst	119.738	119.738	119.738	119.738
Totaal effecten structureel nieuw beleid	-	-114.229	-129.667	-139.417
18 Omgevingsvisie/-wet			PM	PM
19 Duurzaamheidsaanpassingen meerjarig naar E=0 en gasloos			PM	PM
20 Cultuurhuis		PM	PM	PM

Voor de aanvragen 1 tot en met 14 verwijzen wij u naar hoofdstuk 7 'Kredietaanvragen & investeringsplanning': hier is een uitgebreide toelichting opgenomen van de kredietaanvragen. De opgenomen bedragen betreffen de structurele kapitaallasten als gevolg van de investering. Voor de overige onderwerpen wordt onderstaand een toelichting geschreven.

15. In het hoofdstuk 'Kredietaanvragen & investeringsplanning' wordt een krediet aangevraagd voor de duurzaamheidsaanpassingen van gemeentelijke gebouwen. Deze aanpassingen brengen besparingen op de energielasten met zich mee.
16. Voor de versterking van de buitendienst is het voorstel om 2 medewerkers in dienst van de gemeente te nemen (in- in plaats van outsourcing). Wij stellen voor deze middelen over te hevelen naar de Staat B en in te zetten ter dekking van deze formatieplaatsen.
17. Zie 16.
18. We bereiden ons voor op de nieuwe omgevingswet. Deze wet leidt tot deregulering in het fysieke domein. De verwachting is dat er minder vergunningen nodig zijn en procedures eenvoudiger en korter worden. Op dit moment is nog geen exact beeld van het structurele effect als de wet eenmaal in werking is. Daarom wordt op dit moment een PM-post opgenomen.
19. Naast de minimaal benodigde duurzaamheidsaanpassingen wordt gewerkt aan een meerjareninvesteringsplan voor de verduurzaming van diverse gemeentelijke gebouwen. In 2020 wordt gewerkt aan dit plan. De verwachting is dat de investeringen (deels) gecompenseerd kunnen worden door lagere lasten. Voor de mogelijke kapitaallasten wordt in deze begroting een PM-post opgenomen.

20. De ideeën voor een cultuurhuis zijn gezamenlijk uitgewerkt tot een concreet plan. Om deze ontwikkeling mogelijk te maken, is een vervolgstap in het proces om samen met de initiatiefnemers te onderzoeken welke bouwkundige aanpassingen in Ons Dorpshuis en de Notenkraker nodig zijn. Besluitvorming wordt binnenkort separaat aan de gemeenteraad voorgelegd.

Incidenteel nieuw beleid

In onderstaand overzicht is op basis van het uitvoeringsprogramma van het college een meerjarenoverzicht opgenomen van het incidenteel nieuw beleid. Deze hebben niet alleen betrekking op het plaatsen van accenten, maar vloeien ook voort uit wettelijke verplichtingen waar wij als gemeente aan moeten voldoen (bijvoorbeeld toezicht brandveiligheid). De begrotingsjaren 2022 en 2023 zijn voor nu grotendeels niet ingevuld in afwachting van de voortgang in de realisatie van het uitvoeringsprogramma en om te kunnen anticiperen op ontwikkelingen die zich de komende jaren nog voor kunnen doen en ruimte te geven aan het volgende college en de raad.

In deze begroting wordt voorgesteld om budget beschikbaar te stellen voor het incidentele beleid in 2020, in totaal € 1.125.725. De jaarschijven 2021 en verder worden ter informatie weergegeven. Onder de tabel is een toelichting opgenomen voor aanvragen die nog niet eerder zijn toegelicht.

Incidenteel nieuw beleid	2020	2021	2022	2023
1 Inspraak	125.000	125.000	-	-
2 Jongerenraad Tynaarlo	5.000	5.000	-	-
3 Veiligheid - BOA's	75.000	75.000	-	-
4 Vitaal platteland	75.000	75.000	-	-
5 Natuur- en milieueducatie	16.000	16.000	-	-
6 Subsidie de Buitenplaats	50.000	50.000	-	-
7 Initiatieven speelvoorzieningen	20.000	20.000	-	-
8 Uitbreiding cultuur	40.000	40.000	-	-
9 Buurtsportcoaches	-	100.000	-	-
10 Cultuurcoaches	50.000	50.000	-	-
11 Inclusie: uitw. beleidskader fysieke toegankelijkheid	28.000	28.000	-	-
12 Subsidie Plaats de Wereld	47.000	47.000	-	-
13 Maatschappelijke begeleiding nieuwkomers	10.000	10.000	-	-
14 Ten laste van Participatiereserve	-10.000	-10.000	-	-
15 Preventief gezondheidsbeleid	10.000	10.000	-	-
16 Regionale Energie Strategie (RES)	40.000	40.000	-	-
17 Kwaliteitscriteria VTH	15.000	15.000	-	-
18 Aanleg glasvezel buitengebied	390.000	-	-	-
19 Bewegvriendelijke inrichting van de openbare ruimte	5.000	-	-	-
20 Motie toegankelijkheid website raad	5.000	-	-	-
21 Toezicht brandveiligheid bestaande bouw	50.000	-	-	-
22 Klantvolgsysteem	30.000	-	-	-
23 Toezegging: Nieuwjaarsreceptie	10.000	-	-	-
24 Amendement: Rentepercentage GKB	12.500	12.500	-	-
25 Motie Opstartkosten De Aanloop	27.225	-	-	-
Totaal incidenteel nieuw beleid	1.125.725	708.500	-	-

De voorstellen 1 t/m 17 zijn reeds toegelicht in de begroting 2019.

18. De Coöperatie Glasvezel Noord heeft de gemeente gevraagd om een subsidie en een lening (€ 258.075) voor het aanleggen van glasvezel. Het maximale bedrag voor de subsidie bedraagt € 390.000. Het definitieve voorstel omtrent het beschikbaar stellen van deze middelen wordt na een positieve marktconsultatie middels een apart raadsvoorstel aan de gemeenteraad voorgelegd.
19. De uitgangspunten ten aanzien van de beweegvriendelijke inrichting van de omgeving 'BIOR' verder uit te bouwen in de komende edities van de mobiliteitsweek en in lijn met de in ontwikkeling zijnde omgevingsvisie Tynaarlo. Het uitnodigen tot bewegen en een aantrekkelijk alternatief bieden voor de auto vormen de uitgangspunten.
20. Ter uitvoering van de motie toegankelijkheid raadssite is getoetst in hoeverre de raadssite toegankelijk is voor minder-valide bezoekers. Op 11 juli 2019 ontving de griffie hiervan het toetsingsrapport. Er zijn inmiddels al een aantal zaken verbeterd door de websitebouwer, maar er zijn ook punten naar voren gekomen die eenmalig extra budget vragen om opgelost te kunnen worden.
21. Het is de afgelopen jaren gebleken dat de bouwtoezichtwerkzaamheden en het toezicht op de brandveiligheid voor de bestaande bouw, niet op een acceptabel niveau binnen de huidige formatie uitgevoerd kan worden. Veiligheid is door het college als een essentieel onderwerp

aangeduid. Op dit moment is de verwachting dat een deel van het bouwtoezicht vanaf 2021 in de private sector wordt uitgevoerd. Meer duidelijkheid daarover zal het komende jaar ontstaan. We vragen daarom nu voor één jaar budget om ondersteuning voor toezicht brandveiligheid uit te voeren.

22. De taken die we in het sociaal domein uitvoeren zijn niet meer hetzelfde als een aantal jaren geleden. We willen dat leden van het sociale team en van het expertise team jeugd goed gefaciliteerd worden in hun functie als regievoerder. We willen bovendien zichtbaar kunnen maken welke resultaten we bereiken. Dit is vanuit het huidige verouderde klantvolgsysteem niet goed mogelijk. Op dit moment moeten vele taken handmatig uitgevoerd worden die in andere klantvolgsystemen geautomatiseerd zijn. We willen daarnaast transparant naar inwoners werken door hen de mogelijkheid te bieden om in hun eigen dossier in te kunnen loggen.

Het voorstel is om in 2020 over te gaan naar efficiënter en gebruiksvriendelijker klantvolgsysteem. In samenwerking met diverse afdelingen van de gemeente zal vooronderzoek worden uitgevoerd naar het meeste passende systeem. Vele gemeenten zijn ons het afgelopen jaar voorgegaan met een overstap naar een goed klantvolgsysteem die past bij de huidige integrale werkzaamheden van de sociale teams. We zullen ook gebruik maken van deze informatie. De kosten zullen eenmalig in 2020 plaatsvinden bij de implementatie.

23. Bij de behandeling van de perspectievennota 2019 is een toezegging gedaan om in de begroting een post op te nemen voor de organisatie van een nieuwjaarsreceptie.
24. Bij de behandeling van de perspectievennota 2019 is een amendement aangenomen waarbij als beslispunt is toegevoegd dat voor 2 jaar een budget van € 12.500 beschikbaar wordt gesteld voor het verlagen van het rentepercentage van de Gemeentelijke Kredietbank (GKB) naar maximaal 5% voor de mensen die een inkomen hebben van maximaal 120% van de bijstandsnorm.
25. Bij de behandeling van de perspectievennota 2019 is een motie aangenomen waarbij het college is opgedragen om in de begroting voor de jaarschijven 2020 t/m 2022 jaarlijks een bedrag van € 27.225 op te nemen t.b.v. een subsidie voor de opstartkosten van "De Aanloop". Op dit moment hebben we dit bedrag voor 1 jaar opgenomen, daarna volgt een evaluatie.

6. Onvoorzien

In het overzicht van onvoorzien wordt een verantwoording gegeven op het gebruik van het geraamde bedrag voor onvoorzien. De post onvoorzien is als een post in de begroting opgenomen en dient als dekking voor incidentele lasten en structurele lasten voortvloeiend uit nieuw beleid. Onvoorzien wordt verantwoord onder taakveld 0.8: Financiering.

Bestaand beleid is, dat een bedrag van € 32.533 voor incidenteel onvoorzien wordt begroot.

Gedurende het boekjaar worden de stand en het verloop van deze onvoorzien posten iedere twee weken aan de gemeenteraad gerapporteerd, als daar door begrotingswijzigingen aanleiding toe is.

Onvoorzien incidenteel algemeen	€
<i>(kostenplaats 4008300 / 4380100)</i>	
Beschikbaar geraamd 2020	32.533

7. Kredietaanvragen & investeringsplanning

1. Inleiding

Met de kennis die we op dit moment hebben van de verwachte investeringen en werken in de komende jaren, hebben we twee overzichten opgenomen:

- Overzicht van de verwachte investeringen in de periode 2020 – 2023, inclusief de verwachte omvang van de investering.
- Overzicht van de aan te vragen kredieten.

Verwachte investeringen 2020 – 2023

In dit overzicht hebben wij de verwachte investeringen voor de periode 2020 – 2023 opgenomen. Hierbij hebben we het jaar 2020 zo concreet mogelijk benoemd. Voor de jaren 2021 – 2023 hebben we per taakveld de hoofdlijnen in beeld gebracht. Dit overzicht hebben we zo nauwkeurig mogelijk opgesteld met de kennis van dit moment. Op enig moment zou toch kunnen blijken dat een investering noodzakelijk blijkt die nog niet in de investeringsplanning is opgenomen. Mocht deze situatie zich voordoen dan wordt dit alsnog aan uw raad voorgesteld middels de regulier planning en control producten of, indien nodig, middels een apart voorstel.

Overzicht van de aan te vragen kredieten

In dit overzicht wordt o.a. een opsomming gegeven van de voorgestelde investeringen en de bijbehorende kapitaallasten. In het overzicht ‘overzicht aan te vragen kredieten 2020 e.v.’ zijn de kredieten opgenomen, waarvoor wij nu, bij het vaststellen van de begroting, aan de gemeenteraad vragen de kredieten beschikbaar te stellen, inclusief de kapitaallasten met bijbehorende dekking. De kapitaallasten komen in principe in het jaar volgend op het beschikbaar stellen van het krediet als last in de begroting, tenzij anders beschreven.

2. Toelichting op het overzicht gevraagde kredieten

Onderstaand is een lijst opgenomen van de aan te vragen kredieten. Voor de meeste kredieten geldt dat deze reeds waren opgenomen in de perspectievennota 2019. De berekende structurele kapitaallasten wijken af van de bedragen zoals opgenomen in de perspectievennota. Dit komt doordat de interne rekenrente naar beneden is bijgesteld van 1,5% naar 1,25%. Mocht een andere reden aan de afwijking van het bedrag ten grondslag liggen, dan wordt dat toegelicht bij het betreffende krediet.

Vastgoed

1. Nieuwbouw Brandweerkazernes

De brandweerkazernes (Eelde, Vries en Zuidlaren) zijn op dit moment middels een bruikleenovereenkomst overgedragen aan de VRD. De Gemeente Tynaarlo blijft een huisvestingsplicht houden voor de VRD. De huidige kazernes zijn zowel economisch als technisch afgeschreven. Om de kazernes weer up-to-date te krijgen zijn diverse investeringen benodigd. Gelijktijdig is onderzocht of nieuwbouw mogelijk is. Voor deze optie is gekozen. Op die manier kan tegemoet worden gekomen aan de huisvestingswensen van de VRD, worden energieneutrale kazernes gebouwd en zijn de kazernes weer toekomstbestendig. Bij de brandweerkazerne Eelde is ook een wijkpost voor de gemeente aanwezig. Met deze investering wordt deze ook vernieuwd. De totale investering bedraagt € 3.150.000. De kapitaallasten, op basis van een afschrijvingstermijn van 40 jaar en 15% restwaarde bedragen € 106.313.

Doordat de nieuw te bouwen brandweerkazernes energieneutraal zijn, wordt een forse besparingen verwacht op de energielasten. Daarnaast zullen minder middelen gereserveerd hoeven te worden t.b.v. de onderhoudsvoorziening. Deze structurele lasten vallen daardoor vrij en voorgesteld wordt deze ter dekking in te zetten voor de kapitaallasten. Per saldo komen de extra lasten voor de brandweerposten daarmee uit op € 32.767, dit komt ten laste van het begrotingsresultaat.

2. Duurzaamheidsaanpassingen gemeentelijke gebouwen

In 2018/2019 zijn de energielabels van diverse gemeentelijke gebouwen vernieuwd. De oude energielabels hebben na 10 jaar hun geldigheid verloren. Voor 24 van de 38 is een nieuw label berekend. Voor de resterende 14 gebouwen is het energielabel niet verplicht omdat het hier om monumenten, bergingen of woonwagens gaat. Op basis van objectieve criteria is voor elk gebouw een pakket aan maatregelen gekozen, wat neerkomt op een investering van € 112.000. Na uitvoering van de voorgestelde pakketten verbeteren de energielabels van deze gebouwen. Voorgesteld wordt deze investeringen incidenteel te dekken. De vervanging van de aanpassingen wordt namelijk meegenomen in de meerjarige onderhoudsplanning en wordt t.z.t. uit de onderhoudsvoorziening gedekt. De totale incidentele kapitaallast bedraagt € 123.200 en wordt gedekt uit de bestemmingsreserve 'duurzaamheidsinvesteringen gebouwen' die door uw raad is ingesteld bij het vaststellen van de resultaatsbestemming jaarrekening 2018.

3. Gevelisolatie gemeentehuis

Uit destructief onderzoek is gebleken dat onderhoud nodig is aan de gevel van het gemeentehuis. Voor dit onderhoud is het nodig om de gevelbeplating van het gemeentehuis te verwijderen. Dit onderhoud wordt uitgevoerd vanuit de onderhoudsvoorziening. Dit is echter ook een natuurlijk moment om de aanwezige isolatielaag te verwijderen en te vervangen door een nieuwe en betere soort isolatie. Hiermee wordt het energieverbruik van het gebouw verminderd en verbeterd de klimaatbeheersing. Voor de verbetering van de isolatielaag wordt een krediet aangevraagd van € 125.000. De structurele kapitaallasten (€ 6.563) komen ten laste van het begrotingsresultaat. De kapitaallasten zijn gebaseerd op een afschrijvingstermijn van 25 jaar. Daarmee wordt voorgesteld om af te wijken van de nota activeren, waarderen en afschrijven en de afschrijvingstermijn gelijk te zetten met de resterende afschrijvingstermijn van het gemeentehuis.

4. Sloop 't Punthoes en Bladergroenschool

Momenteel is een voorstel voor het cultuurhuis Eelde-Paterswolde in ontwikkeling waarmee invulling wordt gegeven aan diverse gebouwen in Eelde-Paterswolde. Gelijkijdig komen met dit besluit een aantal gebouwen vrij. Dit betreft 't Punthoes en de Bladergroenschool, inclusief de voormalige turnzaal en conciërgewoning. Voor de sloop (incl. asbest) en het afboeken van de boekwaarden wordt voorgesteld een maatschappelijk krediet ter beschikking te stellen van € 1.017.000. Dit bedrag komt ten laste van het resultaat en wordt daarmee onttrokken aan de ARGI en toegevoegd aan een bestemmingsreserve. De feitelijke sloop zal pas plaatsvinden op het moment dat de locaties daadwerkelijk vrijkomen. Op dit moment is het de planning dat de gebouwen in 2020 vrijkomen.

Openbare verlichting

5. Voor het vervangen van de openbare verlichting in de gemeente is een meerjarig investeringsplan gemaakt waarin is opgenomen welke masten op welk moment aan vervanging toe zijn. We stellen voor de volgende kredieten beschikbaar te stellen:

- a. voor de jaarschijf 2020 € 536.743;
- b. voor de jaarschijf 2021 € 452.744;
- c. voor de jaarschijf 2022 € 535.825.

De gezamenlijke kapitaallasten bedragen € 28.179 op jaarbasis in 2021 en lopen op tot € 51.948 in 2022 en € 80.079 in 2023, gebaseerd op een afschrijvingstermijn van 25 jaar. Deze structurele kapitaallasten kunnen gedekt worden binnen de bestaande budgetten voor openbare verlichting. Voor de hierna liggende jaarschijven is op basis van de huidige inzichten geen dekking binnen de bestaande budgetten openbare verlichting.

Fietspaden-, Wegen- en Knelpuntenplan (FWK-plan)

In het Fietspaden- Wegen & Knelpuntenplan (FWK-plan) is een meerjarig investeringsplan opgenomen van projecten die opgepakt kunnen worden. Jaarlijks wordt in de perspectievennota een prioritering weergegeven op basis waarvan bepaald wordt welk projecten in het komende begrotingsjaar worden opgestart. Voor 2020 is bij de behandeling van de perspectievennota 2019 bepaald dat onderstaande projecten opgepakt gaan worden:

6. Hunebedstraat (Fietspad)

Voor de aanpak van het fietspad aan de Hunebedstraat te Tynaarlo wordt voorgesteld een krediet van € 250.000 beschikbaar te stellen. De structurele kapitaallasten bedragen € 8.125 op basis van een afschrijvingstermijn van 50 jaar. De kapitaallasten komen ten laste van het begrotingsresultaat.

7. Hoofdweg Eelde (Fietspad)

Voor de aanpak van het fietspad aan de hoofdweg Eelde wordt voorgesteld een krediet van € 960.000 beschikbaar te stellen. De provincie Drenthe gaat een bijdrage leveren voor dit project van € 328.500. De structurele kapitaallasten bedragen daarmee € 20.524 op basis van een afschrijvingstermijn van 50 jaar. De kapitaallasten komen ten laste van het begrotingsresultaat. De kapitaallast van dit krediet is lager ten opzichte van de perspectievennota omdat bij die berekening de bijdrage van de provincie bij het weggedeelte was gerekend terwijl dit bij het fietspad hoort. Per saldo maakt dit voor het gehele project Hoofdweg Eelde geen verschil.

8. Hoofdweg Eelde (Weggedeelte)

Voor de aanpak van het weggedeelte van de hoofdweg Eelde wordt voorgesteld een krediet van € 1.500.000 beschikbaar te stellen. De structurele kapitaallasten bedragen daardoor € 48.750 op basis van een afschrijvingstermijn van 50 jaar. De kapitaallasten komen ten laste van het begrotingsresultaat.

Sport

9. Vervangen beregeningsinstallatie VV actief

De accommodatie van VV actief is begin jaren negentig overgegaan aan de stichting 'Beheer en exploitatie sportcomplex VV actief'. De beregeningsinstallatie van VV actief die destijds nieuw is aangelegd is nu aan vervanging toe. Op basis van het Sportbeleid en de uitvoeringsregeling 'Financiën subsidies gemeente Tynaarlo' kan hiervoor door de gemeente Tynaarlo een subsidie van 2/3e van de kosten worden verstrekt. Hiervoor wordt een krediet aangevraagd van € 22.667. De structurele kapitaallast bedraagt € 1.794 en wordt gedekt binnen het budget dat beschikbaar is gesteld (begroting 2018) voor de investeringsplanning sport en welzijn.

Riolering

Riolering is een kostendekkend programma. De kapitaallasten die voortkomen uit de kredieten worden binnen het taakveld riolering opgevangen. In de paragraaf 'lokale heffingen' wordt teruggekomen op de (mogelijke) gevolgen voor de rioolheffing.

10. Hoofdweg Eelde (Rioolgedeelte)

Met de herinrichting van het fietspad en het weggedeelte van de Hoofdweg in Eelde wordt ook voorgesteld de riolering te vervangen. Dit project was geen onderdeel van de periode die was opgenomen in het GRP, maar wordt nu wel opgepakt omdat zowel het fietspad als het weggedeelte in 2020 worden aangepakt. Voor het rioleringsdeel is een krediet benodigd van € 2.910.000. Met een afschrijvingstermijn van 50 jaar bedragen de kapitaallasten € 94.575. Omdat riolering een kostendekkend programma is worden de kapitaallasten binnen de rioleringsbudgetten gedekt.

11. Vacuüm Zuigtank

Voor rioleringswerkzaamheden willen we graag een vacuümunit aanschaffen voor achter de storingsvrachtwagen. Het voordeel hiervan is dat vanaf dat moment één medewerker de werkzaamheden zelfstandig uit kan voeren in plaats van twee medewerkers, zoals op dit moment de werkwijze is. Voor deze investering is een krediet benodigd van € 40.000. De kapitaallasten bedragen bij een afschrijvingstermijn van 15 jaar € 3.167 en worden gedekt binnen de rioleringsbudgetten.

12. Stuwen Zwetdijk Zuidlaren

Door een fors hoogteverschil bij de Zwetdijk in Zuidlaren bestaan problemen met het reguleren van waterafvoer en de nabij gelegen sloten. Door het plaatsen van stuwen kan de waterstroom beter gereguleerd worden en spoelen minder takken en bladeren waardoor verstoppingen zoveel mogelijk worden voorkomen. Voor deze investering is een krediet benodigd van € 30.000. De kapitaallasten bedragen bij een afschrijvingstermijn van 50 jaar € 975 en worden gedekt binnen de rioleringsbudgetten.

Accommodatiebeleid (infrastructurele werken)

Bij de vaststelling en het beschikbaar stellen van de kredieten voor het accommodatiebeleid zijn voor de infrastructuurle werken PM-posten opgenomen. Inmiddels zijn de kosten inzichtelijk gemaakt en opgenomen in de investeringsplanning. Onderstaand volgt een opsomming van de aan te vragen kredieten per locatie + de bijbehorende kapitaallast en vanaf welke jaarschijf de kapitaallasten in de begroting meetellen. Voor alle kredieten geldt dat de afschrijvingstermijn 50 jaar is en dat de kapitaallast ten laste van het begrotingsresultaat wordt gebracht. De berekende kapitaallast ten opzichte van de perspectievennota 2019 wijkt af doordat geen krediet voor de infrastructuurle werken rondom het Harens Lyceum wordt aangevraagd.

13. Infrastructuurle werken bij (ver)nieuwbouw Schuilingsoord

Aan te vragen krediet: € 200.000
Structurele kapitaallast: € 6.500
Kapitaallast vanaf jaar: 2022

14. Infrastructuurle werken bij (ver)nieuwbouw De Zuidwester

Aan te vragen krediet: € 150.000
Structurele kapitaallast: € 4.875
Kapitaallast vanaf jaar: 2022

15. Infrastructuurle werken bij (ver)nieuwbouw Het Stroomdal

Aan te vragen krediet: € 125.000
Structurele kapitaallast: € 4.063
Kapitaallast vanaf jaar: 2022

16. Infrastructuurle werken bij (ver)nieuwbouw De Lichtkring

Aan te vragen krediet: € 100.000
Structurele kapitaallast: € 3.250
Kapitaallast vanaf jaar: 2023

17. Infrastructuurle werken bij (ver)nieuwbouw De Tol

Aan te vragen krediet: € 200.000
Structurele kapitaallast: € 6.500
Kapitaallast vanaf jaar: 2023

18. Infrastructuurle werken bij (ver)nieuwbouw Jonglaren

Aan te vragen krediet: € 150.000
Structurele kapitaallast: € 4.875
Kapitaallast vanaf jaar: 2024

19. Infrastructuurle werken bij (ver)nieuwbouw De Schuthoek

Aan te vragen krediet: € 100.000
Structurele kapitaallast: € 3.250
Kapitaallast vanaf jaar: 2024

Vitaal platteland

20. Vitaal Platteland

Voorgesteld wordt het bestaande maatschappelijke krediet 'Vitaal platteland' op te hogen met € 75.000. De dekking van dit krediet wordt toegevoegd aan de bestaande bestemmingsreserve 'Vitaal Platteland'. Hiervoor is het voorstel om het bedrag dat beschikbaar wordt gesteld middels 'incidenteel nieuw beleid' toe te voegen aan deze bestemmingsreserve. Voor een verdere, inhoudelijke, toelichting wordt verwezen naar het hoofdstuk 'Aanvragen nieuw beleid'.

Overzicht aan te vragen kredieten 2020 (e.v.).

Taakveld	Omschrijving	Bijdrage van krediet	Type investering	Afschrijvings- termijn (jaren)	Rest- waarde	Kapitaallast structueel	Kapitaallast incidenteel	Vorming besluitings- reserve	Bron	
Vasgoed										
1	0.1. Crisisbeheersing en brandweer Nieuwbouw brandweerposten + Wijkpost Eelde	3.150.000	Vervanging	Economisch	40	15%	106.313	Begrotingsresultaat en huidige brandweer budgetten	N.v.t.	Investeringsplanning
2	Diverse taakvelden	112.000	Vervanging	Economisch	15	0%		123.200 BR duurzaamheidsinvesteringen Ja gebouwen		Investeringsplanning
3	0.4. Overhead	125.000	Vervanging	Economisch	25	0%	6.563	Begrotingsresultaat	N.v.t.	Investeringsplanning
4	6.1. Sociaal domein	1.017.000	n.v.t.	Maatschappelijk				1.017.000 ARGJ	Ja	PPN 19
Openbare verlichting										
5	2.1. Verkeer en vervoer	536.743	Vervanging	Economisch	25	0%	28.179	Budgetten openbare verlichting	N.v.t.	Investeringsplanning
6	2.1. Verkeer en vervoer	452.744	Vervanging	Economisch	25	0%	23.769	Budgetten openbare verlichting	N.v.t.	Investeringsplanning
7	2.1. Verkeer en vervoer	535.825	Vervanging	Economisch	25	0%	28.131	Budgetten openbare verlichting	N.v.t.	Investeringsplanning
Fietspaden- wegen-, en knelpuntenplan										
8	2.1. Verkeer en vervoer	250.000	Vervanging	Economisch	50	0%	8.125	Begrotingsresultaat	N.v.t.	Investeringsplanning
	Hunebedstraat Tynaarlo - Zeegse (fietspad)									
2.1.	Verkeer en vervoer	960.000	Vervanging	Economisch	50	0%	20.524	Begrotingsresultaat	N.v.t.	Investeringsplanning
	Hoofdweg Eelde - Paterswolde (fietspad)									
2.1.	Verkeer en vervoer	1.500.000	Vervanging	Economisch	50	0%	48.750	Begrotingsresultaat	N.v.t.	Investeringsplanning
	Hoofdweg Eelde - Paterswolde (weggedeelte)									
Sport										
9	5.2. Sport	22.667	Vervanging	Economisch	15	0%	1.794	Investeringsplanning welzijn en sport		Investeringsplanning
Riolering										
10	7.2. Riolering	2.910.000	Vervanging	Economisch	50	0%	94.575	Rioleringsbudgetten	N.v.t.	Investeringsplanning
11	7.2. Riolering	40.000	Uitbreiding	Economisch	15	0%	3.167	Rioleringsbudgetten	N.v.t.	Investeringsplanning
12	7.2. Riolering	30.000	Vervanging	Economisch	50	0%	975	Rioleringsbudgetten	N.v.t.	Investeringsplanning
Accommodatiebeleid										
13	2.1. Verkeer en vervoer	200.000	Uitbreiding	Economisch	50	0%	6.500	Begrotingsresultaat	N.v.t.	Investeringsplanning
	Infrastructuurele werken bij (ver)nieuwbouw Schuilsoord									
14	2.1. Verkeer en vervoer	150.000	Uitbreiding	Economisch	50	0%	4.875	Begrotingsresultaat	N.v.t.	Investeringsplanning
	Infrastructuurele werken bij (ver)nieuwbouw de Zuidwester									
15	2.1. Verkeer en vervoer	125.000	Uitbreiding	Economisch	50	0%	4.063	Begrotingsresultaat	N.v.t.	Investeringsplanning
	Infrastructuurele werken bij (ver)nieuwbouw het Stroomdal									
16	2.1. Verkeer en vervoer	100.000	Uitbreiding	Economisch	50	0%	3.250	Begrotingsresultaat	N.v.t.	Investeringsplanning
	Infrastructuurele werken bij (ver)nieuwbouw de Lichtkring									
17	2.1. Verkeer en vervoer	200.000	Uitbreiding	Economisch	50	0%	6.500	Begrotingsresultaat	N.v.t.	Investeringsplanning
	Infrastructuurele werken bij (ver)nieuwbouw De Tol									
18	2.1. Verkeer en vervoer	150.000	Uitbreiding	Economisch	50	0%	4.875	Begrotingsresultaat	N.v.t.	Investeringsplanning
	Infrastructuurele werken bij (ver)nieuwbouw Jonglaren									
19	2.1. Verkeer en vervoer	100.000	Uitbreiding	Economisch	50	0%	3.250	Begrotingsresultaat	N.v.t.	Investeringsplanning
	Infrastructuurele werken bij (ver)nieuwbouw De Schulfhoek									
Vitaal platteland										
20	8.3. Wonen en bouwen	75.000	n.v.t.	Maatschappelijk				75.000 Budget Vitaal Platteland (incidenteel nieuw beleid)	Nee	Inc. nw beleid

Investeringsplanning 2020 - 2023

Taakveld	Omschrijving	Investering 2020	Investering 2021	Investering 2022	Investering 2023	Krediet reeds beschikbaar
Accommodatiebeleid (scholenbouw en sportvoorzieningen)						
<i>Onderwijshuisvesting en sportvoorziening in Zuidlaren</i>						
<i>Jonglaren</i>						
4.2	Onderwijshuisvesting			1.209.684		Ja
4.2	Onderwijshuisvesting			121.507		Ja
4.2	Onderwijshuisvesting				187.104	Ja
2.1	Verkeer en vervoer				150.000	Aanvraag ligt voor
<i>De Lichtkring</i>						
4.2	Onderwijshuisvesting		911.802			Ja
4.2	Onderwijshuisvesting		79.393			Ja
4.2	Onderwijshuisvesting			356.815		Ja
2.1	Verkeer en vervoer			100.000		Aanvraag ligt voor
<i>De Schuthoek</i>						
4.2	Onderwijshuisvesting			811.325		Ja
4.2	Onderwijshuisvesting				233.531	Ja
2.1	Verkeer en vervoer				100.000	Aanvraag ligt voor
<i>De Tol</i>						
4.2	Onderwijshuisvesting		1.453.192			Ja
4.2	Onderwijshuisvesting		219.144			Ja
4.2	Onderwijshuisvesting			520.287		Ja
2.1	Verkeer en vervoer			200.000		Aanvraag ligt voor
<i>Schuilingsoord</i>						
4.2	Onderwijshuisvesting	1.839.731				Ja
4.2	Onderwijshuisvesting	296.481				Ja
4.2	Onderwijshuisvesting		621.783			Ja
2.1	Verkeer en vervoer		200.000			Aanvraag ligt voor
<i>de Zuidwester</i>						
4.2	Onderwijshuisvesting	1.019.371				Ja
4.2	Onderwijshuisvesting	93.894				Ja
4.2	Onderwijshuisvesting		99.536			Ja
2.1	Verkeer en vervoer		150.000			Aanvraag ligt voor

Investeringsplanning 2020 - 2023

Taakveld	Omschrijving	Investering 2020	Investering 2021	Investering 2022	Investering 2023	Krediet reeds beschikbaar
<i>het Stroomdal</i>						
4.2	Onderwijs huisvesting	1.191.905				Ja
4.2	Onderwijs huisvesting	99.694				Ja
4.2	Onderwijs huisvesting		96.286			Ja
2.1	Verkeer en vervoer		125.000			Aanvraag ligt voor
5.2	Sport	4.537.711				Ja
5.2	Sport			809.858		Ja
5.2	Sport		75.000			Ja
5.2	Sport		230.799			Ja
5.2	Sport	700.000	3.000.000			Nee
Welzijn en sportvoorzieningen						
5.2	Sport			34.500		Nee
5.2	Sport	22.667				Aanvraag ligt voor
6.1	Samenkracht/burgerparticipatie				PM	Nee
6.1	Samenkracht/burgerparticipatie				PM	75.000
Riolering in combinatie met wegconstructies						
7.2	Riolering	2.942.500				Ja
2.1	Verkeer en vervoer	863.959				Ja
7.2	Riolering	923.000				Ja
2.1	Verkeer en vervoer	373.800				Ja
7.2	Riolering		36.000			Nee
7.2	Riolering	1.016.500				Ja
2.1	Verkeer en vervoer	176.841				Ja
7.2	Riolering		116.000	94.000		Nee
7.2	Riolering				162.000	Nee
2.1	Verkeer en vervoer				34.000	Nee
7.2	Riolering	30.000				Aanvraag ligt voor
7.2	Riolering	2.910.000				Aanvraag ligt voor

Investeringsplanning 2020 - 2023

Taakveld	Omschrijving	Investering 2020	Investering 2021	Investering 2022	Investering 2023	Krediet reeds beschikbaar
Tractie						
7.2 Riolering	Vacuüm Zuigtank	40.000				Aanvraag ligt voor
Div. Diverse taakvelden	Overname materieel Alescon	PM				Nee
Div. Diverse taakvelden	Aanhangers		15.000			Nee
Div. Diverse taakvelden	Bestelbussen		136.000		57.000	Nee
Div. Diverse taakvelden	tractoren		85.000			Nee
Div. Diverse taakvelden	Strooiers		22.000			Nee
Div. Diverse taakvelden	Opraapwagens		41.000			Nee
Div. Diverse taakvelden	Heftrucks			25.000		Nee
Div. Diverse taakvelden	Laadschoppen			85.000	70.000	Nee
Div. Diverse taakvelden	Veegauto's			170.000		Nee
Div. Diverse taakvelden	vervanging land- en tuinbouwmateriaal			11.000	7.000	Nee
Kunswerken						
2.1 Verkeer en vervoer	Vervanging kunstwerken	PM	PM	PM	PM	Nee
Openbare verlichting						
2.1 Verkeer en vervoer	Vervangen lantaarnpalen	536.743	452.744	535.825		Aanvraag ligt voor
2.1 Verkeer en vervoer	Vervangen lantaarnpalen				520.197	Nee
Brandweer						
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	Nieuwbouw brandweerkazemes	3.150.000				Aanvraag ligt voor
Duurzaamheidsaanpassingen						
Div. Diverse taakvelden	Duurzaamheidsaanpassingen minimum	112.000				Aanvraag ligt voor
Div. Diverse taakvelden	Duurzaamheidsaanpassingen meerjarenplan naar E = 0 en gasloos.	PM	PM	PM	PM	Nee
0.4 Overhead	Verbeteren gevelisolatie gemeentehuis	125.000				Aanvraag ligt voor
FWK-plan						
Fietspaden						
2.1 Verkeer en vervoer	Hoofdweg Eelde - Paterswolde	960.000				Aanvraag ligt voor
2.1 Verkeer en vervoer	Hunebedstraat Tynaarlo - Zeegse	250.000				Aanvraag ligt voor
Wegen						
2.1 Verkeer en vervoer	Hoofdweg Eelde - Paterswolde	1.500.000				Aanvraag ligt voor

8. Subsidieplafonds 2020

Volgens de Algemene Subsidieverordening (Asv) van gemeente Tynaarlo kan de raad voor een bepaalde uitvoeringsregeling een subsidieplafond instellen. Een subsidieplafond kan wenselijk zijn om te voorkomen dat we meer subsidie moeten verstrekken dan er middelen beschikbaar zijn. Met het instemmen met deze begroting, stemt de gemeenteraad dus ook in met de voorgestelde subsidieplafonds.

Ook moet bij de vaststelling van een subsidieplafond worden aangegeven op welke wijze het beschikbare bedrag wordt verdeeld. De wijze van verdeling vindt plaats conform de vastgestelde bijbehorende uitvoeringsregelingen (op volgorde van binnenkomst).

Na het instemmen met deze begroting moeten de subsidieplafonds gepubliceerd worden op elektronische gemeentepagina (www.officielebekendmakingen.nl).

Subsidieplafonds 2020

	Plafond 2020	Plafond 2019
Uitvoeringsregeling kunst & cultuur		
Subsidies kunst & cultuur*	50.627	50.000
Uitvoeringsregeling maatschappelijke activiteiten		
Projecten kwetsbare groepen/preventie	11.597	11.366
Activiteiten internationale bewustwording	11.243	11.059
Uitvoeringsregeling sport		
Subsidiëring aan verenigingen	16.926	15.974
Uitvoeringsregeling ondersteuning bewonersinitiatieven duurzaamheid		
Investeren in een duurzame leefomgeving	9.000	9.000
Uitvoeringsregeling Leefbaarheidsfonds		
Subsidies Leefbaarheidsfonds	15.345	15.000
Stimuleringsregeling vergroten toegankelijkheid		
Subsidies toegankelijkheid	20.000	20.000

* De verhoging van het subsidieplafond voor kunst & cultuur is onderdeel van het voorgestelde incidenteel nieuw beleid 2020. Mocht hier bij vaststelling van het incidenteel nieuw beleid nog wijzigingen in komen dan wordt het subsidieplafond overeenkomstig aangepast.

9. Reserves en voorzieningen

9.1 Inleiding

In deze paragraaf wordt een geactualiseerd beeld van de reserves en voorzieningen gegeven naar de stand van 1 januari 2020. In bijlage 2 bij deze begroting is een overzicht opgenomen van de incidentele en structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves.

9.2 Wettelijk kader

Het wettelijk kader is neergelegd in het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording). Het gemeentelijk beleid is opgenomen in de Nota Reserves en Voorzieningen 2014 en de Financiële verordening gemeente Tynaarlo 2013.

9.3 Omvang van de reserves en voorzieningen per 1 januari 2020

Totaaloverzicht

De reservepositie per 1-1-2020 wordt als volgt gecompriemd weergegeven:

Reserves en voorzieningen	Stand per 1 januari 2020
Arca	7.897.396
Argi	5.554.589
Bestemmingsreserves (totaal)*	36.388.799
Totaal reserves	49.840.784
Voorzieningen (totaal)	20.405.953
Totaal Reserves en voorzieningen	70.246.737

* Exclusief reservemutaties uit de Najaarsbrief 2019

Algemene reserve calamiteiten (Arca)

De Arca dient als weerstandsvermogen voor de opvang van de gevolgen van calamiteiten en risico's. In de nota weerstandsvermogen 2014 (raad 28 oktober 2014) is dit beleid verwoord. Per 31 december 2020 is de stand, wat in de Arca beschikbaar is voor risicoafdekking, € 7.686.528.

Hieronder is het verloop van de Arca voor de komende jaren opgenomen:

Geprognotiseerd verloop van de Arca van 1-1-2019 t/m 31-12-2023					
	2019	2020	2021	2022	2023
Stand op 1 januari	11.028.758	7.897.396	7.897.396	7.897.396	7.897.396
Af: onttrekking t.b.v. Argi	-3.000.000				
Af: resultaatbestemming jaarrekening 2018 Bovendiepen	-131.362				
Stand op 31 december	7.897.396	7.897.396	7.897.396	7.897.396	7.897.396
Geoormerkte gelden					
Geoormerkte gelden grondbedrijf	342.230	210.868	210.868	210.868	210.868
Af: resultaatbestemming jaarrekening 2018 Bovendiepen	-131.362	0	0	0	0
Saldo geoormerkte gelden	210.868	210.868	210.868	210.868	210.868
Beschikbaar voor risicoafdekking	7.686.528	7.686.528	7.686.528	7.686.528	7.686.528

Algemene reserve grote investeringen (Argi)

De Argi is bedoeld als:

- Buffer voor opvang van risico's. Dit betekent een onderdeel van het weerstandsvermogen;
- Buffer voor de opvang van tegenvallers in de lopende exploitatie (voor- en najaarsnota en jaarrekening);
- Basis voor het genereren van renteopbrengsten t.b.v. de dekking van incidenteel nieuw beleid;
- Goed rentmeesterschap t.b.v. de toekomst/nieuw bestuur in 2022;
- Budget voor het realiseren van wensen.

Geprognostiseerd verloop van de Argi van 1-1-2019 t/m 31-12-2023					
	2019	2020	2021	2022	2023
Stand op 1 januari	5.375.638	5.554.589	997.624	1.221.301	2.152.470
Bij: toevoeging vanuit ARCA	3.000.000				
	8.375.638	5.554.589	997.624	1.221.301	2.152.470
<i>Begrotingswijzigingen</i>					
Nr 1: Incidenteel nieuwe beleid	-1.014.000				
Nr 3. Subsidies aanleg glasvezel	-797.499				
Nr 5. Huisvestingsprogramma flexibele schil vijfsterre	149.075				
Nr 7. Resultaatbestemming jaarrekening 2018	1.382.860				
Nr 8. Resultaat voorjaarsbrief	224.072	-30.185			
Nr 8b Voorjaarsbrief	-140.000				
Kapitaallasten dekking uit Argi	-2.638	-13.082	-12.926	-12.770	-10.125
	-198.130	-43.267	-12.926	-12.770	-10.125
<i>Thema: Decentralisaties sociaal domein</i>					
<i>Thema: Accommodatiebeleid</i>	497.389	532.562	240.477	144.141	136.070
<i>Thema: Beheer en onderhoud wegen</i>	353.208	408.140	368.168	362.421	362.421
<i>Toevoeging vrijval kapitaallasten algemeen</i>	158.089	244.600	336.958	437.377	538.153
Subtotaal themaboekje en activabeleid	1.008.686	1.185.302	945.603	943.939	1.036.644
Stand op 31 december	9.186.194	6.696.624	1.930.301	2.152.470	3.178.989

Verwachtingen mutaties Argi	2019	2020	2021	2022	2023
Verwachte mutaties 2019 en verder					
Thema: Accommodatiebeleid Zuidlaren		-2.526.000			
Centrumontwikkeling Zuidlaren	-523.000				
Resultaten grondexploitaties	pm	pm	pm	pm	pm
Slopen en afboeken 't Punthoes en Bladergroenschool		-1.017.000			
Geprognosticeerd tekort sociaal domein		-1.000.000			
Afboeken boekwaarde Wijkpost Eelde		-30.000			
Resultaat Najaarsbrief 2019	-3.294.605				
Vrijval kapitaallasten Najaarsbrief 2019	186.000				
Incidenteel nieuw beleid	-	-1.126.000	-709.000	-	-
Verwachte mutaties	-3.631.605	-5.699.000	-709.000	-	-
Verwachte stand ultimo	5.554.589	997.624	1.221.301	2.152.470	3.178.989

De Argi is de reserve die wordt gebruikt in directe relatie met de exploitatie. Incidentele meevallers die gedurende het jaar ontstaan worden toegevoegd aan deze reserve en incidentele tegenvallers worden onttrokken. Per 1 januari 2020 is de verwachte stand van de Argi € 5.554.589. De financiële ruimte in de Argi bepaalt de ruimte die beschikbaar is voor de invulling van incidenteel nieuw beleid. Hierbij dient ook rekening te worden gehouden met de weerstandsratio. Het college streeft naar een risicoafdekking van minimaal 100%.

Bestemmingsreserves

In bijlage 2 van deze begroting is een overzicht opgenomen van de bestemmingsreserves.

Paragrafen

10. Financiering

Inleiding

Deze paragraaf behandelt onderwerpen die behoren tot het treasurybeleid van onze gemeente.

Treasury kan worden omschreven als het inzichtelijk hebben van de in- en uitgaande geldstromen en de beheersing van de hieraan verbonden risico's en het rapporteren hierover.

De uitvoering van de treasuryfunctie dient op een prudente wijze de publieke taak en vindt plaats binnen de wettelijke kaders, zoals die in de wet Fido (Financiering decentrale overheden) zijn vastgelegd. In deze wet staan transparantie en risicobeheersing centraal.

Algemene ontwikkelingen

Liquiditeitenplanning

Aan de hand van de voorliggende begroting stellen we een meerjarige liquiditeitsplanning op waarin ook de investeringsplanning en het nieuwe beleid uit deze begroting wordt meegenomen. Dit inzicht is nodig om de financieringsbehoefte zo goed mogelijk te kunnen bepalen.

Renteverwachtingen

De rente op de geld- en kapitaalmarkt wordt voornamelijk bepaald door het beleid van de Europese Centrale Bank (ECB). Naast het beleid van de ECB zijn ook andere macro-economische effecten van belang voor de renteontwikkeling. Het beleid van de Verenigde Staten onder president Trump zijn van belang. Maar bijvoorbeeld ook de uittreding van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie en de handelsoorlog kan een effect hebben op de rente. De rentemarkt wordt vaak opgedeeld in de geldmarkt (geldmarktrente) en de kapitaalmarkt (kapitaalmarktrente). Hierbij wordt onder de geldmarktrente de korte rente verstaan en onder de kapitaalmarktrente de lange rente (met een looptijd vanaf 2 jaar).

De ECB draait de geldkraan opnieuw open

De ECB heeft meer duidelijkheid gegeven over het rentebeleid in 2020. De centrale bank draait namelijk opnieuw de geldkraan open om de economie te stimuleren.

- In November wordt het opkoopprogramma weer opgestart. Analisten verwachten dat de ECB minimaal tot juli 2020 obligaties gaat opkopen.
- De ECB heeft besloten de beleidsrente te verlagen en aangegeven deze voor minimaal een jaar op huidige lage niveau te houden.

Met deze maatregelen wil de ECB lenen en investeren aantrekkelijk maken. Sparen wordt juist ontmoedigd met een lage spaarrente. Dit moet de bestedingen in de Eurozone aanjagen en daarmee de economie stimuleren.

Verslechterde economische vooruitzichten

Eind vorig jaar zat de inflatie (stijging van het prijspeil) regelmatig op het, door de ECB, gewenste niveau. De centrale bank was daarom al begonnen met het afbouwen van de stimuleringsmaatregelen. De verwachting voor 2019 was dan ook een lichte rentestijging.

Nu trapt de ECB opnieuw op het gaspedaal om de economie te stimuleren. De redenen zijn een tegenvallende economische groei en toegenomen onzekerheid.

- De centrale bank heeft haar groei- en inflatieverwachting voor dit jaar naar beneden bijgesteld.
- De handelsoorlog tussen de VS en China en onduidelijkheid over de Brexit zorgen voor onzekerheid.

Deze verslechterde economische vooruitzichten hebben ook hun weerslag op de financiële markten. Bij onzekerheid kiezen beleggers voor 'veilige havens'. Dit zijn onder andere staatsleningen van stabiele landen zoals Nederland en Duitsland. In ruil voor de zekerheid dat ze hun belegging terugkrijgen, nemen ze een steeds lagere vergoeding voor lief.

Zowel het lage rentebeleid van de ECB als de terughoudendheid bij beleggers, drukken de rentes op de financiële markten.

Op grond hiervan is bij het opstellen van de begroting 2020 uitgegaan van dezelfde rentepercentages als bij de begroting van 2019. Er is rekening gehouden met een kort geld rente van 1% en van 2% voor lang geld rente. De verwachting is dat binnen deze percentages de meerjarig benodigde financieringsmiddelen kunnen worden aangetrokken. In september 2019 zijn twee leningen aangetrokken van ieder € 5 miljoen. De leningen hebben een looptijd van 6 Jaar tegen -0,15% rente en 10 jaar met een rente van 0,09%.

Treasurybeheer

Renterisicobeheer

In de wet Fido is een kasgeldlimiet en een renterisiconorm gegeven om de invloed van (externe) rentewijzigingen op de financiële resultaten van de gemeente te beperken.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is opgenomen om een grens te stellen aan de korte financiering. Dit is financiering met een looptijd van één jaar en korter.

De kasgeldlimiet wordt berekend als een percentage (8,5%) van het totaal van de jaarbegroting van de gemeente bij aanvang van het jaar. Voor 2020 zijn de jaarlasten, voor mutaties met reserves, begroot op 79,3 miljoen.

Berekening kasgeldlimiet Begroting 2020

Begrotingstotaal	€ 79.300.000
Vastgesteld %	8,5%
Kasgeldlimiet	€ 6.740.500

We verwachten in 2020 binnen de kasgeldlimiet te blijven.

Indien de kasgeldlimiet gedurende 3 kwartalen wordt overschreden, zal er een langlopende lening moeten worden aangetrokken. Hieronder wordt een prognose gegeven voor de kasgeldlimiet per kwartaal.

	Bedragen X 1.000	1e kw 2020	2e kw 2020	3e kw 2020	4e kw 2020
1	saldo vlottende passiva	14.000	14.000	14.000	14.000
2	saldo vlottende activa	8.000	8.000	8.000	8.000
3	Verschil (2-1)	-6.000	-6.000	-6.000	-6.000
4	Toegestane kasgeldlimiet	6.741	6.741	6.741	6.741
	ruimte (4-3)	741	741	741	741

Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft tot doel het beheersen van de renterisico's op de vaste schuld (schuld met een rente typische looptijd van één jaar of langer) door o.a. het aanbrengen van spreiding in de looptijden in de leningenportefeuille.

De gemeente loopt risico als er nieuwe leningen worden aangetrokken, of als er een renteherziening van toepassing is. De norm wordt berekend door een in de Uitvoeringsregeling Fido vastgesteld rentepercentage van 20% te vermenigvuldigen met het begrotingstotaal.

In de volgende tabel wordt het renterisico voor de komende vier jaren bepaald, terwijl de renterisiconorm betrekking heeft op het jaar 2020.

Renterisico	2020	2021	2022	2023
Renteherziening	0	0	0	0
Betaalde aflossingen	6.776.000	788.000	799.000	5.812.000
Renterisico	6.776.000	788.000	799.000	5.812.000
Renterisiconorm:				
Begrotingstotaal per 1-1	79.300.000			
Door ministerie vastgesteld percentage	20%			
Renterisiconorm	15.860.000			
Onderschrijding	9.084.000			

Uit bovenstaande tabel blijkt dat onze gemeente voor 2020 binnen de renterisiconorm blijft.

Kredietrisicobeheer

De kredietrisico's doen zich voor bij de verstrekte geldleningen.

In onderstaande tabel is aangegeven aan welke risicogroep leningen zijn verstrekt en welke zekerheden zijn overeengekomen.

Risicogroep	Met/zonder hypothecaire zekerheid	Restantschuld X € 1.000,--	%
Stichting Eelder Woningbouw	Zonder	6 454	86,9
Sport en overig	Zonder	975	13,1
Totaal		7.429	100,0

Gemeentefinanciering

Schatkistbankieren

In februari 2013 heeft het kabinet het voorstel 'Wijziging van de wet financiering decentrale overheden (Fido) in verband met het rentedragend aanhouden van liquide middelen in 's Rijks schatkist' bij de tweede kamer ingediend. Het wetsvoorstel verplicht alle decentrale overheden om hun overtollige liquide middelen aan te houden in de schatkist. Het woord 'overtollig' verwijst naar alle middelen die decentrale overheden niet onmiddellijk nodig hebben voor de publieke taak. Geld en vermogen mogen niet langer bij bijvoorbeeld banken buiten de schatkist worden aangehouden. Dagelijks wordt het saldo op de bankrekeningen boven de € 500.000 afgestort naar de schatkist. Daardoor blijft de Gemeente Tynaarlo altijd onder het drempelbedrag.

De hoogte van het drempelbedrag is afhankelijk van de financiële omvang van een decentrale overheid, afgemeten aan de omvang van de begroting (dezelfde maatstaf die ook wordt gebruikt voor de berekening van de kasgeldlimiet). De drempel is nu gelijk aan 0,75% van het begrotingstotaal. Voor de Gemeente Tynaarlo geldt voor 2020 een drempel van € 594.750.

Financiering

De financiering van gemeentelijke activiteiten is gebaseerd op integrale financiering.

De totale financieringsbehoefte van de gemeente is de graadmeter.

Bij de huidige renteontwikkeling wordt eerst de ruimte die de kasgeldlimiet geeft optimaal benut om kort geld aan te trekken voor o.a. voorfinanciering van investeringen.

Het moment van consolidatie van kort geld naar lang geld hangt onder meer af van de renteontwikkelingen op de korte en lange termijn en de ruimte binnen de kasgeldlimiet.

De looptijd van de geldlening wordt bepaald door de aard van de te financieren investeringen, de resterende looptijd van de bestaande leningen en de te betalen rentepercentages bij de verschillende termijnen van de leningen. Bij het aantrekken van geldleningen wordt bij tenminste 2 financiële instellingen offerte gevraagd.

Relatiebeheer

Het totale betalingsverkeer vindt plaats via een drietal banken, zijnde Bank Nederlandse Gemeenten (BNG), Rabobank en ABN AMRO Bank. Het betalingsverkeer tussen het rijk en de gemeente en de betalingen aan derden vindt geheel plaats via de BNG.

Saldi- en Kasbeheer

Elke dag worden de saldi van bankrekeningen geraadpleegd en indien nodig worden de saldi van de overige rekeningen afgeroomd ten gunste van de BNG rekening.

Daarnaast wordt debet-saldi bij de BNG weggewerkt middels het aantrekken van kasgeld. Uitgangspunt daarbij is het minimaliseren van de rentekosten en het maximaliseren van de renteopbrengsten.

Geldkassen worden aangetroffen bij de afdeling Publiekszaken en bij de Zuidlaardermarkt.

De gemeente voert een actief debiteuren- en crediteurenbeheer, gericht op het snel incasseren van vorderingen en een correct betalingsgedrag door het betalen op de uiterste vervaldag.

Informatievoorziening

In de jaarrekening wordt verslag gedaan van de treasuryfunctie.

De in deze Financieringsparagraaf aangehouden indeling zal hierbij worden aangehouden.

Toerekening van rente

Onderstaande overzicht geeft aan hoe het saldo van betaalde rente over externe financiering en ontvangen rente over externe financiering wordt toegerekend aan de grondexploitaties en de taakvelden.

<u>Geen rente over het eigen vermogen</u>			
Renteschema (x 1.000)			
Externe rentelasten over korte en lange financiering		€	1.502.173
Externe rentebaten		€	-80.000
Totaal door te rekenen externe rente		€	1.422.173
Rente die aan grondexploitaties moet worden doorberekend	€	-236.938	
Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld toegerekend moet worden	€	-322.438	
Rentebaar van doorverstrekte leningen indien daarvoor een specifieke lening is aangetrokken	€	322.438	
		€	-236.938
Saldo door te rekenen externe rente		€	1.185.235
Rente over eigen vermogen	€	-	
Rente over voorzieningen	€	-	
		€	-
De aan taakvelden toe te rekenen rente		€	1.185.235
De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente		€	1.286.960
Rente resultaat op taakveld treasury		€	-101.725

Bestaande opgenomen geldleningen

Hieronder is een overzicht opgenomen van de leningen die bij het opstellen van de begroting 2020 al waren opgenomen.

Staat van opgenomen geldleningen per 31 december 2020											
Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Datum raadsbesluit	Lening nummer	O S R	Jaar van laatste aflossing	Rente percentage	Restantbedrag van de geldlening per 1/1/2020	Opgenomen geldleningen 2020	Rente 2020	Aflossing 2020	Restantbedrag van de geldlening per 31/12/2020	
FINANCIERING ALGEMEEN											
794.115	27-07-93	BNG 80897	s	2033	2.620	441.659		11.284	26.521	415.137	
15.000.000	B&W25-02-03	BNG 96734	s	2053	4.860	13.399.768		644.579	152.715	13.247.053	
4.000.000	B&W29-11-05	BNG101002	s	2030	3.820	1.760.000		66.328	160.000	1.600.000	
777.434		BNG 400090747		2029	5.940	682.195	0	38.064	51.903	630.292	
20.571.549	Totaal					16.283.622		760.256	391.139	15.892.483	
FINANCIERING WONINGBOUW											
11.560.187	B&W25-07-06	BNG 102047	s	2036	5.110	6.454.437		322.438	385.340	6.069.098	
11.560.187	Totaal					6.454.437	0	322.438	385.340	6.069.098	
FINANCIERING GRONDEXPLOITATIE / OVERIG											
6.000.000		bng 40108818		2024	2.750	6.000.000		165.000	0	6.000.000	
6.000.000		bng 40108817		2020	2.050	6.000.000		123.000	6.000.000	0	
6.000.000		bng.40109497		2024	1.290	6.000.000		77.400	0	6.000.000	
5.000.000		bng 40112077		2028	990	5.000.000		49.500	0	5.000.000	
5.000.000		bng 40112076		2023	290	5.000.000		14.499	0	5.000.000	
5.000.000		bng 40113179		2026	-150	5.000.000		-7.500	0	5.000.000	
5.000.000		bng 40113180		2029	90	5.000.000		4.500	0	5.000.000	
38.000.000	Totaal					38.000.000	0	426.400	6.000.000	32.000.000	
70.131.737	ALGEMEEL TOTAAL					60.738.059	0	1.509.093	6.776.479	53.961.581	

11. Lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf gaat over: de gemeentelijke belastingen, retributies/bestemmingsheffingen en het kwijtscheldingsbeleid.

De lokale heffingen zijn, naast de doeluitkeringen van het Rijk en de algemene uitkering uit het Gemeentefonds, een belangrijke bron van inkomsten. De lokale heffingen vallen in twee groepen uiteen: belastingen en retributies/bestemmingsheffingen.

Belastingen

Kenmerkend aan belastingen is dat er geen direct aanwijsbare tegenprestatie tegenover staat. Met andere woorden: de inwoner draagt bij aan de algemene middelen van de gemeente, waaruit een gedeelte van de uitgaven wordt betaald.

Retributies en bestemmingsheffingen

Bij retributies en bestemmingsheffingen is er wel sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten voor de uitoefening van de taak van de gemeente. Voorbeelden van retributies zijn: leges, marktgeden, standplaatsgeden, begraafrechten. En voor een deel van de gemeente, reinigingsrecht. Voorbeelden van bestemmingsheffingen zijn: de rioolheffing en de afvalstoffenheffing.

Besluit begroting en verantwoording

Het Besluit begroting en verantwoording (BBV) stelt eisen aan de inrichting van de paragraaf lokale heffingen. In het BBV is opgenomen dat wordt ingegaan op:

1. de geraamde inkomsten;
2. het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
3. een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd;
4. een aanduiding van de lokale lastendruk;
5. een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid.

Met de informatie in deze paragraaf wordt voldaan aan de eisen in het BBV.

Inkomsten

Omschrijving	Geraamde inkomsten 2020
OZB woningen	€ 4.266.607
OZB niet-woningen	€ 1.301.167
Afvalstoffenheffing	€ 2.428.769
Rioolheffing	€ 2.760.805
Forensenbelasting	€ 65.845
Toeristenbelasting	€ 416.732
Begraafrechten (lijkbezorgingsrechten)	€ 428.135
Omgevingsvergunningen	€ 1.239.202

Beleidsuitgangspunten

In het collegeakkoord "Samen, open en duurzaam" zijn de hoofdlijnen van het beleid voor 2018 tot en met 2022 uiteengezet. In het akkoord staat: "Wij zullen terughoudendheid betrachten als het gaat om een stijging van de lokale lastendruk gedurende de komende bestuursperiode. De onroerendezaakbelasting (ozb), de afvalstoffenheffing en de rioolheffing bepalen de lokale lastendruk voor de inwoners van de gemeente. Voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing moeten we

kostendekkende tarieven hanteren. Voor wat de onroerende zaakbelasting betreft, gaan we uit van de gebruikelijke trendmatige aanpassing.”

Met de perspectievennota 2019 zijn de volgende uitgangspunten voor 2020 vastgesteld:

Omschrijving	Uitgangspunt 2020 en verder:
OZB tarief woningen	Trendmatige aanpassing van 2%
OZB tarief eigenaar niet-woning	Trendmatige aanpassing van 2%
OZB tarief gebruiker niet-woning	Trendmatige aanpassing van 2%
Toeristenbelasting	Voor 2020 € 1,20, voor 2021 volgen advies Recreatieschap
Forensenbelasting	Trendmatige aanpassing van 2%
Afvalstoffenheffing	Kostendekkend, met eventueel inzet voorziening
Rioolheffing	Kostendekkend, met eventueel inzet voorziening
Lijkbezorgingsrechten	Huidige tarieven actualiseren naar 2020, incl. prijsindexering
Leges	Kostendekkend

Bron: perspectievennota 2019

Onroerende zaakbelasting

De onroerendezaakbelasting is de belasting die inwoners betalen over hun eigen woning of over het bedrijfspand dat men huurt of bezit. De belasting geldt ook voor panden in aanbouw en voor (onbebouwde) grond. De inkomsten uit de onroerendezaakbelasting gaan naar de algemene middelen van de gemeente en kan voor verschillende doeleinden gebruikt worden.

Amendement Omtzigt

Op basis van het aangenomen amendement-Omtzigt, met betrekking tot de onroerendezaakbelasting (OZB) voor instellingen van sociaal belang, hebben gemeenten sinds 1 januari 2019 de vrijheid voor sportaccommodaties, dorpshuizen en andere 'instellingen van sociaal belang' het "OZB-tarief woningen" toe te passen, in plaats van het vaak hogere "OZB-tarief niet-woningen (bedrijfspanden)".

Er is echter onduidelijkheid over reikwijdte van het amendement. De tekst van het amendement en de toelichting erop sluiten niet op elkaar aan. Het roept zo veel vragen op dat de VNG haar leden adviseert te wachten met toepassing ervan, totdat de gewenste duidelijkheid er is. Het amendement verplicht gemeenten niet om voor instellingen van sociaal belang het woningtarief toe te passen. Gemeenten mogen dat zelf bepalen.

Volgens de VNG is een wetwijziging noodzakelijk is om het goed te regelen. Het wijzigen van een wet duurt over het algemeen circa twee jaar. Dat betekent dat de onduidelijkheid die het toepassen van het nieuwe artikel 220f, lid 2 van de Gemeentewet meebrengt voorlopig blijft bestaan.

In 2020 moet ook in Tynaarlo duidelijk worden of de gemeente een lager belastingtarief wil hanteren voor bedrijfspanden met een sociale functie.

Waarderen zonnepanelen

Zonnepanelen op woningen horen tot de onroerende zaak, die voor de Wet WOZ getaxeerd moet worden. De waarde van de zonnepanelen maakt deel uit van de WOZ-waarde van de woning. Gemeenten kunnen in de belastingverordening een facultatieve vrijstelling opnemen voor zonnepanelen. Wanneer deze vrijstelling geldt, zal de heffingsmaatstaf voor de OZB lager zijn dan de WOZ-waarde.

In 2020 komt wellicht meer duidelijkheid over hoe moet worden omgegaan met investeringen in duurzaamheidsmaatregelen in woningen en bedrijfspanden door particulieren en ondernemers en de waardering ervan voor het opleggen van diverse lokale heffingen.

Omzetting van inhoud naar gebruiksoppervlakte voor waarderen woningen

Uiterlijk in 2022 moeten alle WOZ-taxaties van woningen gebaseerd zijn op de gebruiksoppervlakte in plaats van op bruto inhoud. Hiervoor moet een deel van het woningbestand, vanuit de bouwdoSSIERS volgens de NEN2580, nagerekend worden. Aan de omzetting van inhoud naar gebruiksoppervlakte zijn kosten verbonden.

De voorbereidingen voor de omzetting zijn gestart door SDA belastingen. Voor dit doel is incidenteel € 10.000 opgenomen in de begroting 2019. In 2021 vindt voor Tynaarlo de werkelijke omzetting plaats. In de perspectievennota 2020 wordt opgenomen welke kosten hiermee gepaard gaan.

Vergelijking onroerend zaakbelasting gemeenten in Drenthe (op basis van tarieven voor 2019)

Gemeente	Gemiddelde WOZ waarde woningen (2018)	OZB tarief woningen %	OZB tarief eigenaren niet-woningen %	OZB tarief gebruiker niet-woningen %
Aa en Hunze	229.000	0,1236	0,2043	0,1124
Assen	172.000	0,1667	0,3866	0,3117
Borger-Odoorn	183.000	0,2132	0,2132	0,1528
Coevorden	192.000	0,1853	0,1891	0,1576
Emmen	150.000	0,1928	0,3072	0,2574
Hoogeveen	168.000	0,1547	0,2693	0,2041
Meppel	190.000	0,1290	0,3210	0,2580
Midden-Drenthe	201.000	0,1132	0,2105	0,1687
Noordenveld	225.000	0,1100	0,1100	0,1304
<i>Tynaarlo</i>	<i>256.000</i>	<i>0,1091</i>	<i>0,1520</i>	<i>0,1028</i>
Westerveld	252.000	0,0945	0,1645	0,1143
De Wolden	256.000	0,1133	0,1697	0,1452
Drenthe gemiddeld	190.000	0,1539	0,2557	0,2045

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Leges en heffingen

Onder de naam retributies heft de gemeente tarieven voor diverse vormen van gemeentelijke dienstverlening. Bij retributies is sprake van een directe relatie tussen de heffing en de gemeentelijke taak. De geraamde opbrengsten mogen niet hoger zijn dan de geraamde kosten voor het uitvoeren van de taak. Belastingplichtig is de aanvrager van de dienst dan wel degene voor wie de dienst is verleend.

Bij bestemmingsheffingen is de relatie tussen dienst en heffing iets minder strak. Voor het verwerken van afval geldt bijvoorbeeld: al wordt geen afval aangeboden, toch moet de afvalstoffenheffing worden betaald.

Gemeenten moeten sinds 2017 bij hun kostendekkende heffingen nieuwe regels van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) toepassen. Van belang is dat het gaat om ramingen van de baten en lasten ten tijde van het vaststellen van de verordeningen.

Kruissubsidiëring tussen de verschillende belastbare feiten in de belastingverordeningen is mogelijk. Het is mogelijk dat de gemeenteraad een bepaald tarief hoger vast stelt dan de gemeentelijke kosten, om daarmee een ander tarief bewust lager te houden dan de gemeentelijke kosten. Een aldus bepaalde tariefstelling mag volgens de wetgever echter niet in strijd komen met algemene rechtsbeginselen en evenmin mag er sprake zijn van een willekeurige of onredelijke heffing.

De Hoge Raad is de gemeenten tegemoet gekomen door te oordelen dat in het kader van de beoordeling van de opbrengstlimiet niet van een gemeente kan worden verlangd dat zij van alle in de verordening en tarieventabel opgenomen diensten afzonderlijk op controleerbare wijze vastlegt hoe de gemeente de kosten ter zake heeft geraamd.

In een arrest van 4 april 2014 heeft de Hoge Raad daar nog aan toegevoegd dat gemeenten geen zekerheid kunnen hebben over ramingen voor het komende jaar en daarom een onzekerheidsmarge kunnen hanteren.

Legesverordening

Het uitgangspunt is dat de tarieven voor de gemeentelijke dienstverlening kostendekkend zijn. De tarieven worden gecorrigeerd voor inflatie, tenzij dit leidt tot meer dan 100% kostendekking. Verder zijn er tarieven (veelal burgerzaken) die wettelijk zijn gemaximeerd.

De bij de Legesverordening behorende Tarieventabel bestaat uit 3 titels. Titel 1 omvat de algemene dienstverlening zoals de burgerlijke stand, reisdocumenten, rijbewijzen, opvragen van gegevens uit de basisregistraties of van stukken uit het gemeentearchief. Titel 2 heeft betrekking op de omgevingsvergunningen, terwijl Titel 3 bestaat uit vergunningen die onder de werking van de Europese Dienstenrichtlijn vallen, zoals drank- en horecavergunningen, evenementen standplaatsen en kansspelen. Voor de diensten, die onder de Europese Dienstenrichtlijn vallen, geldt dat ze per hoofdstuk niet meer dan kostendekkend mogen zijn.

De kostendekkendheid van de totale Legesverordening is 55%. Onderstaand een overzicht van de kostendekking van de verordening en de daarbij behorende titels:

Totale legesverordening	Totale lasten	overhead	BCF BTW ex overhead	Eind totaal lasten	leges opbrengsten	kosten dekking
Totalen	1.822.858	1.121.620	116.248	3.098.115	1.703.271	55%

Titel 1

Per hoofdstuk in titel 1 van de tarieventabel is sprake van de volgende mate van kostendekking:

TITEL 1 ALGEMENE DIENSTVERLENING						
	Totale lasten	overhead	BCF BTW incl overhead	Eind totaal lasten	leges opbrengsten	kosten dekking
Hoofdstuk 1 Burgerlijke stand	38.681	14.111	1.904	54.697	53.165	97%
Hoofdstuk 2 Reisdocumenten	404.927	251.056	19.987	675.969	107.281	16%
Hoofdstuk 3 Rijbewijzen	371.226	234.321	18.909	620.196	172.754	28%
Hoofdstuk 4 Verstrekkingen BRP	40.822	29.290	2.364	72.476	4.707	6%
Hoofdstuk 9 Overige publiekszaken	48.946	29.290	4.070	82.306	11.357	14%
Hoofdstuk 10 Gemeentearchief	64	18	0	82	60	73%
Hoofdstuk 14 Muziek- en collectevergunningen	254	224	6	968	336	35%
Hoofdstuk 17 Telecommunicatie	12.464	7.170	917	20.550	20.415	99%
Hoofdstuk 18 Verkeer en vervoer	10.507	3.585	1.558	15.650	13.078	84%
Hoofdstuk 19 Diversen	41	36	1	77	27	35%
Totaal Titel 1	927.931	569.101	49.716	1.542.973	383.181	25%

Titel 2

Bij de omgevingsvergunningen (titel 2) is sprake van de volgende mate van kostendekking:

TITEL 2 DIENSTVERLENING FYSIEKE LEEFOMGEVING						
	Totale lasten	overhead	BCF BTW incl overhead	Eind totaal lasten	leges opbrengsten	kosten dekking
Hoofdstuk 3 Omgevingsvergunningen e.a.	739.183	434.570	52.649	1.226.401	1.228.600	100%
Hoofdstuk 8 Bestemmingswijzigingen	56.054	38.760	8.644	144.622	49.775	34%
Totaal Titel 2	795.236	473.330	61.293	1.371.023	1.278.375	93%

De heffingsmaatstaf bouwsom geeft naar onze mening een goede verdeling van de kosten over de aanvragers. Door het hanteren van een percentage van de bouwsom dragen de grote projecten naar verhouding meer bij aan de opbrengsten dan de kleine projecten. Op deze wijze vindt er een kruissubsidiering plaats tussen de grote projecten en de kleine verbouwingen. Dat wil zeggen voor de kleine verbouwingen worden niet alle door de gemeente gemaakte kosten doorberekend aan de aanvrager, de grote projecten brengen daarentegen minder kosten met zich mee dan worden doorberekend.

Titel 3

Ten aanzien van titel 3 van de tarieventabel is ten slotte sprake van de volgende mate van kostendekking:

TITEL 3 DIENSTVERLENING EDR						
	Totale lasten	overhead	BCF BTW incl overhead	Eind totaal lasten	leges opbrengsten	kosten dekking
Hoofdstuk 1 Horeca	26.926	26.185	687	53.798	14.478	27%
Hoofdstuk 2 Organiseren evenementen	46.394	39.299	1.142	86.834	12.163	14%
Hoofdstuk 4 Registratie Landelijk Register Kinderopvang (LF)	22.477	9.536	3.190	35.203	14.237	40%
Hoofdstuk 5 Kansspelen	3.894	4.169	220	8.284	837	10%
Totaal Titel 3	99.690	79.189	5.239	184.119	41.716	23%

Volgens de Europese Diensten Richtlijn (EDR) mogen de baten per hoofdstuk niet hoger zijn dan de lasten. Wij voldoen hieraan ruimschoots.

Begraafrechten (lijkbezorgingsrechten)

Het oppervlakte van de begraafplaatsen bestaat voor 28% uit graven voor onbepaalde tijd. Voor deze graven ontvangen wij op dit moment geen bijdrage, maar worden wel kosten gemaakt. Het is niet rechtmatig deze lasten door rechthebbenden van graven voor bepaalde tijd te laten betalen.

In de op 11 juni 2019 door de gemeenteraad vastgestelde notitie "Begraven in Tynaarlo" is voorgesteld 28% van de lasten te corrigeren voor graven met rechten voor onbepaalde tijd. Dit percentage wordt iedere vier jaar herijkt.

Na de correctie bedragen de lasten € 410.525 en de baten € 349.158 (inclusief mutatie voorziening), waarmee de kostendekkendheid in 2020 uitkomt op 85%, zoals aangegeven in scenario 2 van de notitie "Begraven in Tynaarlo":

BEGRAAFRECHTEN									
	Totale lasten	overhead	Correctie 28%	Eind totaal lasten	Inzet voorziening	Overige opbrengsten	Opbrengsten rechten	kosten dekking	
Begraafrechten	398.416	171.757	159.648	410.525	-80.652	1.675	428.135	85%	

Rioolheffing

We opteren voor een beperkte en gelijkmatige tariefstijging. Aan de hand van een fors investeringsniveau in 2020 wordt voorgesteld de heffing vanaf 2021 jaarlijks met 2,5% te laten stijgen en vanaf 2024 verwachten we dat de heffing jaarlijks met 3% moet stijgen om kostendekkend te blijven. Hierbij is nog geen rekening gehouden met de prijsindex.

We investeren, zoals aangekondigd in de perspectievennota 2019, in 2020 in de riolering van de Hoofdweg in Eelde en hebben in het rioleringsplan (GRP) al opgenomen te investeren in: Westlaren, de Brouwersteeg, de Leenakkersweg en het Domineeskamp. Dit levert onderstaand beeld op:

RIOOLHEFFING								
	Totale lasten	overhead	BCF BTW	Eind totaal lasten	Overige opbrengsten	Opbrengsten heffing	kosten dekking	
Rioolheffing	2.467.878	408.762	257.513	3.134.153	373.348	2.760.805	100%	

De rioolheffing is 100% kostendekkend met inzet van de voorziening riolering voor een bedrag van € 365.128. De inzet van de voorziening is opgenomen in bovenstaande tabel onder 'overige opbrengsten'.

Afvalstoffenheffing

Op 26 september 2017 heeft de gemeenteraad de kadernotitie Huishoudelijk Afval 2017 – 2020 vastgesteld. Een belangrijk doel van de kadernotitie is voor de gemeente Tynaarlo een aanpak op te stellen om in 2020 het afvalscheidingspercentage te verhogen naar 75% en hierdoor de hoeveelheid huishoudelijk restafval te verminderen naar gemiddeld 100 kg per inwoner per jaar.

Voorgesteld wordt de volgende tarieven voor 2020 te hanteren:

Inzameling huishoudelijk restafval:

- Kilo tarief € 0,18 per kilo
- Aanbiedtarief € 3 per keer
- Vast recht € 110 - € 24 = € 86

Ondergrondse containers:

- Kleine inworp (in een bak van 30 liter) € 0,54 per keer
- Grote inworp (in een bak van 60 liter) € 1,08 per keer
- Vast recht € 110 - € 24 = € 86

En voor de rolcontainers de volgende tarieven:

- Kilo tarief € 0,18 per kilo
- Vast recht € 110 - € 24 = € 86

Voor de rolcontainers wordt geen aanbiedtarief in rekening gebracht. Dit vanwege het feit dat de aanbieders in deze containers niet kunnen differentiëren in hun aanbodgedrag. Het restafval en de GFT fractie kunnen niet gescheiden worden aangeboden.

In de tarieven voor het vast recht is een korting van €24 zichtbaar gemaakt. Deze korting is onderdeel van het besluit om de omvang van de voorziening reiniging af te bouwen. In totaal wordt over een periode van 4 jaar in totaal € 80 korting gegeven op het vast recht.

De afvalstoffenheffing is 100% kostendekkend met inzet van de voorziening reiniging voor een bedrag van € 207.421. De inzet van de voorziening is opgenomen in bovenstaande tabel onder 'overige opbrengsten'.

AFVALSTOFFENHEFFING							
	Totale lasten	overhead	BCF BTW	Eind totaal lasten	Overige opbrengsten	Opbrengsten heffing	kosten dekking
Afvalstoffenheffing	2.407.327	335.556	365.306	3.108.189	679.426	2.428.769	100%

Vergelijking woonlasten in de gemeenten in de provincie Drenthe

Heffingen en woonlasten **meerpersoonshuishoudens** 2019 op basis van de gemiddelde woningwaarde

Gemeente	Afvalstoffenheffing €	Rioolheffing €	Woonlasten €
Aa en Hunze	203	163	663
Assen	201	174	681
Borger-Odoorn	180	240	827
Coevorden	284	209	862
Emmen	290	167	767
Hoogeveen	248	147	667
Meppel	181	171	608
Midden-Drenthe	230	239	710
Noordenveld	202	256	722
<i>Tynaarlo</i>	169	166	629
Westerveld	181	214	641
De Wolden	207	228	736
Drenthe gemiddeld	229	188	715

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Heffingen en woonlasten **éénpersoonshuishoudens** 2019 op basis van de gemiddelde woningwaarde

Gemeente	Afvalstoffenheffing €	Rioolheffing €	Woonlasten €
Aa en Hunze	153	163	612
Assen	129	174	610
Borger-Odoorn	135	240	783
Coevorden	235	209	813
Emmen	256	167	733
Hoogeveen	176	147	596
Meppel	181	171	608
Midden-Drenthe	185	239	665
Noordenveld	161	256	681
<i>Tynaarlo</i>	124	166	583
Westerveld	103	214	563
De Wolden	163	205	669
Drenthe gemiddeld	181	187	667

Bron: www.waarstaatjegemeente.nl

Uit bovenstaande vergelijking kan worden afgeleid dat de woonlasten in de gemeente Tynaarlo tot de laagste in Drenthe behoren.

Kwijtscheldingsbeleid

Belastingplichtigen aan de gemeente Tynaarlo met een minimuminkomen kunnen kwijtschelding van gemeentelijke afvalstoffenheffing en rioolheffing aanvragen. Ook wordt de onroerend zaakbelasting kwijtschelding. Door het vervallen van de gebruikersbelasting voor woningen, komt dit laatste maar in een beperkt aantal gevallen voor.

De verordening op basis waarvan lokale heffingen worden kwijtgescholden wordt aangepast. De aanleiding zijn de wijzigingen in de tarieven voor de afvalstoffenheffing. Verder wordt voorgesteld het kwijtschelden van de leges van de ID-kaart uit de verordening te halen. De wijze waarop de rioolheffing en OZB kwijtgescholden wordt, wijzigt niet.

Kwijtschelding afvalstoffenheffing

Vorig jaar is een nieuw tarief geïntroduceerd voor het aanbieden van de container met restafval aan de weg. Voor het kwijtschelden van dit deel van de heffing, moet het “aanbiedtarief van de grijze container” onderdeel zijn van het kwijt te schelden deel van de afvalstoffenheffing.

De gewijzigde kwijtscheldingsverordening wordt tegelijk met de belastingverordeningen 2020 ter vaststelling aan de gemeenteraad aangeboden.

Geschat wordt dat in 2020 voor € 50.000 aan afvalstoffenheffing wordt kwijtgescholden.

Kwijtschelding rioolheffing

Geschat wordt dat in 2020 voor € 60.000 aan rioolheffing wordt kwijtgescholden.

Kwijtschelding onroerende zaakbelasting

Geschat wordt dat in 2020 voor € 200 aan OZB wordt kwijtgescholden.

12. Weerstandsvermogen

Bij het opstellen van de begroting en jaarrekening dienen de voorzienbare en kwantificeerbare risico's zo goed mogelijk in beeld te worden gebracht.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing dient ten minste te worden opgenomen:

- Inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- Inventarisatie van de risico's;
- Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's;
- Een kengetal voor de: netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit;
- Een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Beleid over weerstandsvermogen: weerstandscapaciteit en de risico's

De raad heeft op 28 oktober 2014 de nota weerstandsvermogen en risicomangement vastgesteld. De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing bij deze jaarrekening is een actualisatie van het inzicht dat in de jaarrekening 2018 is opgenomen.

De uitkomst van de actualisatie geeft een verhouding tussen de geïnventariseerde risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit. Dit is gebaseerd op de inzichten die bij het opstellen van de jaarrekening beschikbaar zijn. Beleid is dat als deze verhouding, uitgedrukt in een ratio lager dan 0,8 en daarmee "onvoldoende" is, er voorstellen voor herstel worden aangeboden.

Conform advies van de accountant richten we ons in de paragraaf weerstandsvermogen op de risico's na correctie met een omvang groter dan € 250.000. De kleinere risico's tellen wel mee voor de totale risico-omvang, maar zijn niet meer toegelicht. Hiermee komt de focus meer te liggen op de risico's die grote gevolgen kunnen hebben voor onze gemeente. De kleinere risico's zijn benoemd en worden intern beoordeeld en besproken.

Voor veel voorzienbare risico's worden beheersmaatregelen getroffen om het effect van het optreden van een risico zo klein of voorspelbaar mogelijk te maken. De bruto risico's worden door het treffen van maatregelen daarom kleinere, zogenaamde "netto risico's". Deze "netto risico's" dienen door het weerstandsvermogen volgens de eerder genoemde verhouding opgevangen te kunnen worden.

Weerstandscapaciteit (begroting 2020)

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten te dekken.

Deze weerstandscapaciteit bestaat uit een tweetal elementen:

- 1) Weerstandscapaciteit in de exploitatiesfeer
  - onvoorzien incidenteel en structureel;
- 2) onbenutte belastingcapaciteit
- 3) Weerstandscapaciteit in de vermogenssfeer
  - algemene reserve calamiteiten;
  - algemene reserve grote investeringen;
  - reserve inkomensfunctie.

Tabel Weerstandscapaciteit Tynaarlo (bedragen in duizenden euro's)
(verwachte standen per 31.12.2020 op basis van inzichten 25.09.2019)

Weerstandscapaciteit exploitatie (x € 1.000)

Onvoorzien		
Onvoorzien incidenteel	33	
Onbenutte belastingcapaciteit *1		
OZB tot normtarief (artikel 12)m\	3.565	
Totaal weerstandscapaciteit exploitatie		3.598

Weerstandscapaciteit vermogen (31-12-2020)

Algemene Reserve Calamiteiten *2	7.687	
Algemene Reserve Grote investeringen	998	
Totaal weerstandscapaciteit vermogen		8.685
Totale weerstandscapaciteit		12.283

*1 Het bedrag aan onbenutte belastingcapaciteit is berekend op basis van de tarieven OZB 2019 en de laatst bekende WOZ-waarde afgezet tegen het zogenaamde artikel-12-tarief.

*2 Het betreft hier de stand van de algemene reserve calamiteiten exclusief de geormerkte gelden die in deze reserve zitten.

Beoordeling omvang van de risico's

Hoe komen we tot de benodigde weerstandscapaciteit?

Bij iedere begroting en jaarrekening actualiseren wij de risico's. We gaan na of er nieuwe risico's zijn bijgekomen en/of risico's vervallen. Van de risico's die we lopen vindt een inschatting plaats van de omvang en van de kans dat het risico zich voordoet. Bij het bepalen van de omvang is ook van belang of het om een structureel risico gaat of een incidenteel risico. Afhankelijk van de mogelijkheden om de risico's te beheersen vindt vervolgens een correctie naar beneden plaats. Alle risico's na correctie tellen wij op. Dat totaal is de benodigde weerstandscapaciteit.

De risicobeoordeling is gebaseerd op de inzichten die in het najaar van 2019 beschikbaar zijn en al gedane berekeningen bij het opstellen van de jaarrekening 2018. Voor de grondexploitaties maken we jaarlijks een actuele exploitatie opzet, die wordt voorzien van een risicoanalyse, conform de nota grondbeleid. De informatie die uit deze risicoanalyse per grondexploitatie komt, bevat specifieke informatie per complex en past daardoor minder in de standaardmethode.

Toelichting op risico's (na demping door beheersmaatregelen) groter dan € 250.000

Grondexploitaties € 1.780.000
(risico inschatting ongewijzigd tov jaarrekening 2018, mei 2019)

Wij hanteren een methode van risicobeoordeling binnen grondexploitaties. Vanwege de nieuwe winstnemingsmethodiek (PoC-methode) worden winsten uit grondexploitaties eerder genomen. Deze wijziging heeft ook gevolgen voor onze systematiek voor het bepalen van de risico's. De risico's dienen nu te worden gesplitst in project gerelateerde risico's en macro economische risico's. De macro economische risico's dienen te worden afgedekt ten laste van het weerstandvermogen en project gerelateerde risico's worden betrokken bij de tussentijdse winstnemingen. Het totaal aan berekende macro economische risico's van de lopende grondexploitaties is ca. € 3,55 miljoen. De kans dat alle macro-economische risico's zich tegelijkertijd voordoen is niet waarschijnlijk. Daarom wordt in deze risico inschatting de helft binnen het weerstandvermogen afgedekt wat neerkomt op € 1,78 miljoen afgedekt ten laste van het weerstandvermogen.

Aanvullende bijdrage aan GR-en en samenwerkingsverbanden € 630.000
(risico inschatting ongewijzigd tov de jaarrekening 2018, mei 2019)

Het is voorstelbaar en waarschijnlijk dat wij aanvullende bijdragen aan GR-en en samenwerkingsverbanden moeten voldoen. Het monitoren van GR-en en samenwerkingsverbanden is een belangrijk instrument om tijdig afwijkingen te signaleren en waar mogelijk bij te sturen. De uitkomsten uit de ontwikkelingen/kaderbrieven van de GR-en zijn verwerkt in de (meerjaren)begroting. De financiële risico's t.a.v. GR-en en samenwerkingsverbanden beperken zich daarmee uitsluitend tot de financiële consequenties van eventuele incidenten die zich kunnen voordoen.

Decentralisaties sociale domein € 630.000
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. begroting 2019, november 2018)

Er kunnen verschillen ontstaan als gevolg "open einde regelingen", waardoor een toename van het aantal inwoners of de noodzaak voor duurdere zorg leidt tot hogere uitgaven. In 2017 is het uitgangspunt van solidariteit rondom de jeugdzorg losgelaten.

Ondanks dat we meer inzicht hebben gekregen, zijn de kosten van met name de jeugdzorg in 2018, veel nadeliger dan gedacht. De omvang van de risico's zijn niet direct en volledig te beïnvloeden, omdat veel indicaties en verwijzingen via huisartsen gaan. Ook zit er een structureel effect in deze kosten.

Voor 2020 wordt in de ARGI rekening gehouden met een mogelijke onttrekking o.b.v. een geprognosticeerd tekort binnen het sociaal domein (€ 1.000.000). Doel is om de uitgaven in het sociaal domein op termijn in evenwicht te brengen met de daarvoor aanwezige middelen.

Gevolgen van een lokale ramp € 250.000
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2018, mei 2019)

De kans op een lokale ramp is klein, maar kan wel grote gevolgen hebben. Het risico na correctie is niet gewijzigd en blijft € 250.000. Overigens is dit een zo specifiek en vaak uniek risico dat de daadwerkelijke omvang veel groter kan zijn en dat in die situaties bezien moet en kan worden of ook op landelijke fondsen of steun gerekend kan worden.

Accommodatiebeleid € 420.000
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2018, mei 2019)

Op 8 december 2015 is het accommodatiebeleid vastgesteld met daarbij een sluitend dekkingsplan. Bij de uitvoering van het accommodatiebeleid behoren vanzelfsprekend de risico's die te maken hebben met de bouw van scholen en sportaccommodaties. Omdat de scholen onder de verantwoordelijkheid van schoolbesturen worden gebouwd, door afspraken over de normbedragen en doordat in het dekkingsplan een buffer is opgenomen om risico's op te vangen is het risico als laag beoordeeld. We zien de afgelopen jaren dat de normbedragen en de bouwkosten o.a. door marktontwikkelingen substantieel zijn gestegen. Als gemeente hebben we daar ook mee te maken en daarom hebben we in onze risico-inschatting daarmee rekening gehouden.

In 2016 is samen met de schoolbesturen een planning opgesteld van het tempo en de fasering van de (ver)nieuwbouw. Dat leidt ertoe dat het risico van tijdelijke huisvesting niet meer aanwezig is en dat de verwachte kosten allemaal in de projectbegrotingen zijn opgenomen. Ook voor het te ontwikkelen plan Zuidlaren is de verwachting dat dit risico ondervangen kan worden. Bij het accommodatiebeleid gaat het echter om grote bedragen en is niet uit te sluiten dat zich vroeg of laat nieuwe risico's voordoen, zeker omdat aanbestedingen nog niet hebben plaatsgevonden.

Risico's door rentewijzigingen : € 300.000
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2018, mei 2019)

De rente is momenteel erg laag en, de mogelijkheid om aan het grondbedrijf het risico van stijgende rentes af te dekken door een opslag op de betaalde rente te berekenen, zijn, door de BBV eisen die in 2016 zijn aangepast, verminderd. Daarom is voor de Algemene dienst het risico toegenomen dat een rentestijging leidt tot extra (niet door te berekenen) kosten. Met de huidige omvang van de boekwaarde van het grondbedrijf van ca € 30 miljoen is het effect van een rentestijging van 1% al ca

300.000. Overigens geldt dit risico voor maximaal 1 jaar, omdat bij het opstellen van de jaarlijkse grondexploitatie steeds met de dan actuele werkelijke rente kan worden gerekend.

*Schade ten gevolgen datalekken en cyber risico's € 450.000
(risico inschatting ongewijzigd t.o.v. jaarrekening 2018, mei 2019)*

Datalekken

Een relatief nieuw risico is de aansprakelijkheid die gemeenten hebben als het gaat om het beheer van (persoons) gegevens. De wet Datalekken is per 1 januari 2016 ingegaan. Vanuit de Wet Algemene Verordening Persoonsgegevens (AVG), ingegaan op 1 mei 2018, kunnen door de Autoriteit persoonsgegevens forse boetes worden opgelegd als persoonsgegevens "op straat komen te liggen". Om dat te beheersen worden intern de standaarden van de BIG, de Baseline Informatiebeveiliging Gegevens, gehanteerd. Het risico van datalekken kan leiden tot omvangrijke boetes.

Cyber risico's

Het kan gaan om schades door operationele systeemstoringen, maar ook om verlies van data, aansprakelijkheid en cybercrime door hacking, systeeminbraak, gegevensdiefstal en DDoS-aanvallen. Financiële gevolgen daarvan kunnen bijvoorbeeld extra kosten voor herstel, aansprakelijkheid en boetes zijn.

Samen met de aangestelde functionarissen voor Informatiebeveiliging en Privacy worden de risico's en de beheersmaatregelen, die genomen kunnen worden, georganiseerd.

Omvang weerstandsvermogen

De omvang van het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio. Ratio's kunnen beschouwd worden als indicatie.

De ratio voor het weerstandsvermogen wordt aldus berekend:

$$\text{Ratio van het weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} \text{ oftewel: } \frac{12.282}{5.794}$$

De ratio van het weerstandsvermogen is 212%. (De ratio moet minimaal 100% zijn).

Het verloop van het weerstandsvermogen ziet er als volgt uit:

Verloop weerstandsvermogen Bedragen in € 1.000	B 2018	JR 2018	B 2019	B 2020	B 2021	B 2022	B 2023
Stand Argi op 31-12	6.580	5.376	5.555	998	1.221	2.152	3.179
Stand Arca op 31-12	10.570	10.687	7.687	7.687	7.687	7.687	7.687
Onvoorzien incidenteel	33	0	33	33	33	33	33
Onbenutte belastingcapaciteit	3.152	3.635	3.635	3.565	3.565	3.565	3.565
Weerstandscapaciteit	20.335	19.698	16.909	12.282	12.506	13.437	14.464
Benodigde capaciteit	7.812	9.559	8.011	5.794	5.794	5.794	5.794
Ratio	260%	206%	211%	212%	216%	232%	250%

Het weerstandsvermogen in deze begroting heeft een ratio van 212%. Hierbij dient te worden opgemerkt dat de weerstandscapaciteit fors is afgenomen. Dat is het vermogen dat de gemeente heeft om risico's die zich voor kunnen doen op te vangen. Van bijna 20 miljoen (19.698.000) euro bij de jaarrekening 2018 naar 12.283.000 bij deze begroting 2020. Omdat de risico's ook dalen ten opzichte van de jaarrekening 2018, lijkt de ratio weerstandsvermogen nog steeds ruimschoots voldoende met 212%.

Inbegrepen in deze berekeningsmethodiek is het meetellen van de onbenutte belastingcapaciteit, zijnde ruim 3,5 miljoen euro, terwijl de totale OZB opbrengsten in de huidige situatie ongeveer 4,5 miljoen bedraagt. Concreet gaat het dan dus om een verhoging van OZB van 78%. Het effectueren van deze ruimte is bovendien niet op korte termijn te realiseren. De ratio weerstandsvermogen zonder rekening te houden met de onbenutte belastingcapaciteit bedraagt 150%.

Feitelijk teert de gemeente fors in op het eigen vermogen en verslechtert het weerstandsvermogen dus zeer snel als de risico's zouden toenemen. Deze verslechtering uit zich ook in een verslechtering van het solvabiliteitsrisico (verhouding eigen vermogen / totaal vermogen). Deze daalt namelijk van 39% naar 26%.

De netto schuldquote neemt fors toe. Van 82% in 2019 tot 123% in de voorliggende begroting. Dit percentage weerspiegelt het niveau van de gemeentelijke schulden ten opzichte van de eigen middelen en geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Onder de 100% wordt beoordeeld als voldoende, boven de 130% als onvoldoende.

Nog niet inbegrepen zijn de ontwikkelingen in de omgevingsvisie, en de voortdurende tekorten in het Sociaal domein. Onze weerstandscapaciteit zal daardoor fors afnemen. Tenslotte nemen de mogelijkheden om extra inkomsten te genereren steeds verder af. De inkomsten uit grondexploitaties zullen in de toekomst kleiner worden. Dat is terug te zien uit het kengetal grondexploitaties.

*Naast de grotere risico's zoals eerder in deze paragraaf benoemd, is er ook nog een bedrag meegenomen voor kleinere risico's (< € 250.000). Samen zijn dit ongeveer een 20-tal risico's die zijn ingeschat op € 1,3 miljoen.

Tot slot zien we ons ook geconfronteerd met risico's die we nog niet gekwantificeerd hebben maar die mogelijk wel financiële gevolgen met zich meebrengen. Denk in dit kader aan de PFAS uitspraak, juridische procedures die lopen zoals het entree gebied Ter Borch en het centrum van Eelde (RVG), maar ook de geplande herijking van het gemeentefonds.

Kengetallen

We zijn verplicht tot het opnemen van een zestal kengetallen in de paragraaf weerstandsvermogen en deze kengetallen te beoordelen. In onderstaande tabel staan de kengetallen:

Kengetallen	B 2018	JR 2018	B 2019	B 2020	B 2021	B 2022	B 2023
Netto schuldquote	83%	68%	94%	131%	128%	120%	112%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	84%	58%	82%	123%	121%	113%	106%
Solvabiliteitsratio	36%	43%	39%	26%	26%	26%	27%
Structurele exploitatieruimte	2%	4%	1%	1%	2%	3%	3%
Grondexploitaties	30%	25%	28%	14%	10%	7%	4%
Belastingcapaciteit	90%	89%	85%	85%	85%	85%	85%

Netto schuldquote

Een goed kengetal om de hoogte van de schuld te beoordelen is de netto schuld als aandeel van de baten; de netto schuldquote. Om goed inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote weergegeven zonder en met correctie voor verstrekte leningen. In de VNG-handreiking "Houdbare Gemeentefinanciën" is aangegeven dat wanneer de schuld lager is dan het begrotingstotaal (<100%) dit als voldoende kan worden bestempeld en boven de 130% als onvoldoende. Onze netto schuldquote valt in de categorie onvoldoende. Door de enorme investeringen in het accommodatiebeleid, wegen, fietspaden en riool is de verwachting dat de benodigde financiering gaat toenemen en dat de netto schuldquote onvoldoende wordt. Of dat daadwerkelijk gaat gebeuren is vooral ook afhankelijk van de snelheid waarmee de investeringen worden uitgevoerd.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio wordt berekend door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio geeft de mate aan waarmee het bezit gefinancierd is met eigen vermogen. In de VNG-handreiking "Houdbare Gemeentefinanciën" is aangegeven dat wanneer een solvabiliteitsratio hoger is dan 30% dit als voldoende kan worden bestempeld en lager dan 20% als onvoldoende. Door de dekking van onder andere nieuw beleid en kredieten neemt de hoogte van de reservepositie langzaam af. Door de enorme investeringen neemt het balanstotaal daarentegen toe. Dit heeft een negatief effect op de solvabiliteit.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is een maatstaf voor het verschil tussen structurele baten en lasten met in achtname van beperkingen en verruiming van de exploitatie door dotatie en onttrekking aan reserves. De maatstaf geeft aan welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen. Er is geen VNG norm voor het niveau van dit kengetal. Een positief getal geeft aan dat er meer structurele baten dan lasten zijn. Dat duidt op houdbare financiën.

Grondexploitaties

Dit percentage geeft informatie over de boekwaarde van bouwgronden in exploitatie (BIE) in verhouding tot de totale gemeentelijke baten. Er is geen VNG norm voor de hoogte van deze ratio. Hoe lager de ratio hoe minder de relevantie van negatieve waardeontwikkeling van NIEGG en BIE voor de begroting en daarmee een lager risico voor de gemeente. Wij hebben aanzienlijke grondposities. Dat komt terug in dit percentage. Ten opzichte van de begroting 2019 zien we een daling. De oorzaak hiervan is met name gelegen in de afnemende boekwaarde van de grondexploitaties als gevolg van kavel verkopen.

Belastingcapaciteit

Dit percentage geeft de hoogte van de gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden in 2019 uit hoofde van OZB, rioolheffing en reinigingsheffing weer ten opzichte van het landelijk gemiddelde. We zitten onder het landelijke gemiddelde (100%). De percentages voor 2020 en verder zijn gelijk aan 2019 omdat de benodigde gegevens nog niet voorhanden zijn.

Samenhang kengetallen

De relatief grote grondpositie zien we terugkomen in de verschillende kengetallen. We hebben relatief veel vreemd vermogen (leningen) om deze gronden te financieren. Een grote grondpositie maakt ons kwetsbaar voor negatieve waardeontwikkelingen en rente stijgingen. Om nadelige schommelingen op gronden op te vangen, nemen we dan ook een bedrag mee van € 1,78 miljoen in de benodigde weerstandscapaciteit. Daarnaast hebben we intern aandacht voor de renterisico's en proberen we die zo veel mogelijk te beheersen.

Risico's gerangschikt naar invalshoek	Kans	Risico-kans in %	Risico-omvang	Som	Beheersingsmaatregel	Cor-rectie factor	Risico na correctie
Grondexploitatie. Voor een toelichting op deze risico's wordt verwezen naar de paragraaf grondbeleid en de paragraaf Weerstandsvermogen.					Zie tekstuuele toelichting. Risico afwijkend bepaald.		1.780.000
Aanvullende bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen en samenwerkingsverbanden*	Voorstelbaar en waarschijnlijk dat dit voorkomt	70%	500.000	1.050.000	Begrotingen van gemeenschappelijke regelingen worden na vaststelling door de raad in de begroting opgenomen. Tussentijds wordt de ontwikkeling van de resultaten van gemeenschappelijke regelingen gemonitord. Bij VJB en NJB worden aanpassingen, indien noodzakelijk, opgevoerd.	40%	630.000
Decentralisaties in het sociale domein met onvoldoende middelen voor uitvoering van de taken	Mogelijk en voorstelbaar dat dit voorkomt	70%	500.000	1.050.000	De voorziene tekorten voor 2019 en 2020 zijn incidenteel opgenomen in de begroting. Daarnaast zijn keuzes te maken in gehele begroting, maar sommige verplichtingen leiden niet direct tot een besparing in verband met bestaande afspraken. Ook is er in het najaar van 2018 een onderzoek gestart naar de besteding van de middelen. Per 2020 vind binnen NMD verband een nieuwe aanbesteding plaats.	40%	630.000
De gevolgen van een lokale ramp	Ongewoon en komt zelden voor	10%	2.500.000	250.000		0%	250.000
Accommodatiebeleid; Toename in bouwkosten door stijgende prijzen.	Voorstelbaar en waarschijnlijk dat dit voorkomt	70%	1.000.000	700.000	Keuzes te maken en in contracten uitgaan van aanneemsommen. Risico kan verkleind worden, maar voor Zuidlaren is de fase van bestekken aanbesteden nog niet gerealiseerd. Daar zit nog het risico	40%	420.000
Cyber risico's	Mogelijk en voorstelbaar dat dit voorkomt	30%	2.500.000	750.000	De systemen worden/zijn ingericht volgens uitgangspunten Baseline Informatieveiligheid Overheid en Tynaario is aangesloten bij de Informatiebeveiligingsdienst (IBD). Daarbij hebben we met (cloud)leveranciers verwerkersovereenkomsten waarin harde afspraken staan opgenomen hoe veilig met onze gegevens om te gaan. Verder monitoren we diverse processen vanuit ICT, is onze Next-Gen firewall up to date en hebben applicatiebeheerders periodiek overleg met de leveranciers (ook omtrent veiligheid).	40%	450.000
Rentewijzigingen	Voorstelbaar en waarschijnlijk dat dit voorkomt	70%	715.000	500.500	Door zicht op financieringsbehoefte en treasury, langlopende leningen, interne rekenrentes en maatregel om bij iedere actualisatie grondexploitatie de daadwerkelijke rente weer te hanteren wordt risico voor langjarig effect gedempt. Effect vooral voor 1e jaar aanwezig	40%	300.000
Overige risico's na correctie met een omvang kleiner dan € 250.000							1.334.000
TOTAAL=benodigde weerstandspaciteit							5.794.000

* De risico's gemeekt met een "47" hebben een structureel karakter. Hierbij is het uitgangspunt, dat deze risico's maximaal drie jaar gedekt worden uit het weerstandsvermogen. De berekende risicosom is daarom vermenigvuldigd met de factor 3 (Risicokans*Risico-omvang)

13. Bedrijfsvoering

Koers!

De dienstverlening in de gemeente Tynaarlo maakt een ingrijpende ontwikkeling door. Niet langer vormt de organisatie het uitgangspunt voor de wijze van dienstverlening, maar de logica van de burgers en ondernemers. Inwoners en ondernemers willen meer invloed op wat er in hun omgeving gebeurt. Wij doen hierin een stapje terug en gaan een adviserende en ondersteunende positie innemen. Loslaten en vertrouwen geven. Flexibel omgaan met beleid en regelgeving. Niet meer denken in regels, maar in doelen; van 'nee, tenzij' naar 'ja, mits'. Dienstbaar aan de samenleving.

We hebben al stappen gezet in de ontwikkeling van digitale dienstverlening voor onze inwoners. De komende jaren wordt deze dienstverlening nog verder uitgerold. Onder andere door het aanbieden van e-burgerzaken, waarbij inwoners steeds meer zaken vanuit huis kunnen regelen. Ook gaan we in 2020 de afhandeling van MOR-meldingen (Meldingen Openbare Ruimte) digitaal beschikbaar maken voor de inwoner.

In 2020 gaan we een plan voor de inzet van wijk- en dorpsbudgetten uitwerken. Daarnaast gaan we aan de slag met een vereenvoudiging van onze subsidieregelingen, zodat deze begrijpelijker worden en aanvragen op een eenvoudige wijze kunnen worden ingediend.

Investeren in een toekomstbestendige organisatie

Om invulling te kunnen geven aan de doelstellingen van Koers! en de taakuitbreidingen die voortkomen uit wet- en regelgeving hebben extra investeringen in de bedrijfsvoering plaatsgevonden vanaf 2019. Hiermee is een impuls gegeven aan de bedrijfsvoering, zodat wij enerzijds de kwaliteit van de organisatie op het gewenste niveau kunnen brengen en anderzijds uitvoering kunnen geven aan uitvoeringsprogramma van het college. Dit betekent dat wij extra capaciteit hebben kunnen aantrekken voor belangrijke thema's zoals de digitale dienstverlening, duurzaamheid, cultuur en welzijn/maatschappelijk vastgoed.

Een toekomstbestendige organisatie wil ook zeggen dat wij als verantwoord werkgever ons blijven inzetten, waarbij we onder meer (interne) mobiliteit en ontwikkelkansen ondersteunen, medewerkers faciliteren met studiemogelijkheden en passende arbeidsvoorwaarden bieden. Daarnaast hebben we oog voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Zo creëren we leerwerkplekken en zijn vanaf 2018 medewerkers van oud-Alescon bij ons gedetacheerd en maken zij onderdeel uit van het team dat verantwoordelijk is voor het groenonderhoud. Waar mogelijk stellen wij bij aanbestedingen eisen als het gaat om social return. Hiermee geven wij invulling aan onze doelstellingen met betrekking tot maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren (WNRA) en Wet Arbeidsmarkt in Balans (WAB)

Met de invoering van de Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren vanaf 2020 wijzigt de rechtspositie van onze medewerkers. De wet trekt de rechten en positie van ambtenaren zoveel mogelijk gelijk met die van werknemers in het bedrijfsleven. De veranderingen die de wet met zich meebrengt zijn vooral merkbaar rondom het in- en uitdiensttreden van medewerkers. Zo is er straks geen eenzijdige aanstelling meer, maar een tweezijdige arbeidsovereenkomst. Nieuwe medewerkers krijgen te maken met een proeftijd van maximaal twee maanden. Ook verandert het systeem rondom ontslag, omdat er geen speciale rechtsgang meer is voor ambtenaren.

Voor zittende medewerkers verandert er in principe niets. Arbeidsvoorwaarden, zoals salaris, Individueel KeuzeBudget en vakantie-uren, veranderen door de nieuwe wet niet. De aanstellingen van zittende medewerkers worden van rechtswege omgezet in een arbeidsovereenkomst.

Daarnaast treedt op 1 januari 2020 ook de Wet Arbeidsmarkt in Balans (WAB) in werking. Het doel van de wet is om het voor werkgevers aantrekkelijker te maken mensen een vast dienstverband aan te bieden. Flexibele arbeid wordt minder aantrekkelijk voor werkgevers.

Samenwerking Drentsche Aa

In SDA-verband wordt door gemeente Tynaarlo vanaf 2018 de personeels- en salarisadministratie (PSA) uitgevoerd voor de gemeenten Assen, Aa en Hunze en Tynaarlo en vijf verbonden partijen, waaronder Werkplein Drentsche Aa (WPDA). Vanaf 2020 wordt de dienstverlening van de PSA uitgebreid, omdat vanaf dat moment ook de salarisverwerking van de SW-medewerkers van de WPDA door ons wordt uitgevoerd.

14. Kapitaalgoederen

In deze paragraaf geven wij u inzicht in het beheer en onderhoud van onze kapitaalgoederen. De kwaliteit van de kapitaalgoederen en het onderhoud daarvan is medebepalend voor het voorzieningenniveau en de uitstraling van de gemeente.

Algemene financiële kaders met betrekking tot kapitaalgoederen

Financiële verordening

Op 26 maart 2013 is onze financiële verordening door de raad vastgesteld. In deze verordening gaan artikel 10 en 18 specifiek in op kapitaalgoederen. Artikel 10 gaat over de waardering en afschrijving van vaste activa en artikel 18 gaat over het onderhoud van de kapitaalgoederen. Artikel 18 draagt het college o.a. op om voor een actuele nota openbare ruimte, rioleringsplan en onderhoud gebouwen te zorgen.

Notitie verkrijging/vervaardiging/vervanging en onderhoud van kapitaalgoederen (investeringen)

De notitie verkrijging/vervaardiging/vervanging en onderhoud van kapitaalgoederen (investeringen) is vastgesteld door de raad op 10 november 2015. In deze notitie staat hoe we financieel omgaan met investeringen en met onderhoudslasten.

Beleid

Nr.	Onderhouds-activiteit	Beleidskader	Beheerplan	Beschikking over een voorziening (ja/nee)	Korte toelichting (o.a. jaar van herziening nota en/of plan, looptijd plan)
1.	Wegen	Beheer Openbare Ruimte (BOR)	Licht in de openbare ruimte.	Nee	Budget voor het technisch beheersplan voor de verlichting is opgenomen in de perspectievennota. Vervolgens wordt er een ambitie-document opgesteld over licht in de openbare ruimte.
2.	Kunstwerken en beschoeiing	Beheer Openbare Ruimte (BOR)		Nee	De inspectie 2017 en 2018 is uitgevoerd. Er wordt gewerkt aan een doorkijk naar de toekomst.
3.	Riolering	Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)	Verbreed gemeentelijk Rioleringsplan Gemeente Tynaarlo.	Ja	Het GRP is in 2018 verlengd tot en met 31 december 2020. Aan de hand van de op te stellen omgevingsvisie wordt ook een geactualiseerd GRP aan de raad aangeboden.
4.	Groen	Beheer Openbare Ruimte (BOR) Landschapsontwikkelingsplan.	Bomenstructuurplan, Monumentale en herdenkingsbomen, Groene Dorpenplan, Speelruimteplan, Overhoeken.	Nee	Update scenario's in de komende jaren.
5.	Gebouwen	Sober en doelmatig	Ultimo	Ja	Wordt jaarlijks voor de komende 10 jaar vastgesteld.

Nr.	Onderhouds-activiteit	Beleidskader	Beheerplan	Beschikking over een voorziening (ja/nee)	Korte toelichting (o.a. jaar van herziening nota en/of plan, looptijd plan)
6.	Wegen	Beheer Openbare ruimte (BOR)	Fietspaden	Nee	In 2019 is er een plan opgesteld over hoe om te gaan met fietspaden, wegen en knelpunten. Dit fungeert als input voor de perspectievennota 2020.
7.	Groen	Beheer Openbare Ruimte (BOR)	Biodiversiteit	Nee	Onderzoeken wat er kan en wat er eventueel nodig is om de ambitie biodiversiteit waar te maken.
8.	Groen	Beheer openbare ruimte	Invasieve exoten	Nee	In beeld brengen wat er speelt voor onze gemeente, wel of niet bestrijden en ambitie.

Beheer openbare ruimte (BOR)

De verankering van de kwaliteit vindt plaats in het zogenaamde stuk Beheer Openbare Ruimte (BOR). Dit stuk is in februari 2002 door de raad vastgesteld. Met de keuze van de raad voor het scenario "sober en degelijk" zijn toen voor de verscheidene gebieden in de openbare ruimte kwaliteitsniveaus vastgelegd. Deze gelden nog steeds, maar worden geüpdatet.

In 2016, 2017 en 2018 is de staat van onderhoud van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte (groen en wegen), door een externe partij, doorgelicht. De algemene conclusie was dat we de buitenruimte wat betreft groen op een afgesproken basisniveau wordt onderhouden. Onze wegen liggen gemiddeld wat betreft elementen op een basis niveau. Asphaltwegen liggen net onder een basis niveau. Dit is niet conform de afspraken met de raad. Op 8 december 2015 heeft de raad besloten om in hoofdstuk 2 van de begroting extra budget beschikbaar te stellen.

Wegbeheer

Basisgegevens/uitgangspunten

De lengte van het gemeentelijk wegennet bedraagt ca. 497 km. Het aantal km fietspad bedraagt 106 km. Aan zandwegen is 44 km in onderhoud. De lengte van de te onderhouden voetpaden bedraagt 180 km. Daarnaast zijn er nog 67 vaste bruggen en een sluis.

	Km	M ²	Aantal
<i>Asfaltwegen binnen de bebouwde kom</i>	107	534.337	626
<i>Asfaltwegen buiten de bebouwde kom</i>	147	600.166	294
<i>Fietspaden</i>	106	229.591	601
<i>Voetpaden</i>	180	363.938	2644
<i>Zandwegen</i>	44	162.246	80
<i>Totaal asfalt</i>	316	1.293.235	1293
<i>Totaal elementenverharding</i>	369	1.201.358	7063
<i>Lichtmasten</i>			7953

De wegen en voetpaden die onder groen vallen zijn niet in deze tabel opgenomen. Door conversie van BGT en GBI zitten er afwijkingen in t.o.v. de paragraaf kapitaalgoederen in voorgaande begrotingen.

Beleidskader

Voor het onderhoud wordt jaarlijks een onderhoudsprogramma opgesteld. De gemeenteraad heeft in februari 2002 besloten om voor het wegenbestand uit te gaan van een basis kwaliteitsniveau, inhoudende sober en doelmatig onderhoud.

Consequenties voortvloeiende uit het beleidskader

Met de beschikbare middelen voeren we op de meest efficiënte wijze het onderhoud aan de wegen uit. Hierbij kijken we naar functie van het wegvak, type verharding, intensiteiten, enz. De weginspectie wordt uitgevoerd door eigen personeel, waarbij er conform de aanbestedingsregels aanbesteed wordt.

Wijziging op beleidskader

Binnen het taakveld 2.1 (hoofdstuk 2) kennen we de onderdelen (onderhoud wegen, bruggen, onkruidbestrijding, openbare verlichting, gladheidbestrijding en vergunningen).

Binnen de huidige systematiek van de wijze waarop het wegbeheer wordt uitgevoerd wordt in het gekozen niveau (basis) rekening gehouden met verschillende onderdelen. Hierbinnen vallen o.a.: wettelijke kaders, verkeersveiligheid, duurzaamheid, milieu, materiaalkeuzes en financiën. Bekeken zal worden of de aspecten veiligheid, functionaliteit en levensbestendigheid een hogere prioriteit kunnen krijgen.

Toekomst

In 2015 heeft Antea een onderzoek uitgevoerd naar de openbare ruimte uitgevoerd voor wegen en groen. De uitkomst was dat we wegen onder het afgesproken niveau scoren en voor groen ongeveer op het BOR basis niveau zitten. Dit wordt geëffectueerd door extra budget in de begroting 2017 en verder (8 december 2015 besluit). De positieve gevolgen zullen we vanaf schouwjaar 2019 gaan merken.

Fietspaden

We hebben ruim 100 kilometer fietspad in onze gemeente. Dit gaat van doorgaande paden tot aan kleine recreatieve schelpenpaden. In 2019 hebben we onze ambitie in beeld gebracht in het Fietspaden, Wegen en Knelpuntenplan (FWK). Dit plan is samen met onze inwoners opgesteld.

Beheerplannen

Een wens van de provincie is dat we voor onze buitenruimte beheerplannen gaan opstellen. De beheerplannen worden geschreven door de eigen dienst en zijn in de loop van 2020 in concept gereed en worden dan gedeeld met college, raad en provincie. In deze plannen nemen we op, wat we hebben, vervangingswaarde, onderhoud, risico's. Dat doen we voor de vakgebieden, wegen, groen, bruggen en lichtmasten.

Budgetten wegen

Omschrijving	2018 Rekening	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting	2022 Begroting	2023 Begroting
Onderhoud wegen	1.668.000	1.845.000	1.900.000	1.928.000	1.962.000	1.993.000
Kapitaallasten wegen	106.000	309.000	314.000	312.000	309.000	306.000
Onderhoud verlichting	155.000	177.000	179.000	182.000	186.000	189.000
Kapitaallasten verlichting	63.000	63.000	60.000	60.000	59.000	59.000
Totaal	1.992.000	2.394.000	2.453.000	2.482.000	2.516.000	2.547.000

Bedragen afgerond op € 1.000

Lichtmasten

Middels het nieuwe technische beheersplan 'Licht in de openbare ruimte' is voor de periode 2020-2025 de nieuwe lijn uitgezet hoe technisch om te gaan met verlichting in de openbare ruimte.

Binnen het huidige onderhoudsbudget (hoofdstuk 2.1) worden ook (gedeeltelijke) vervangingen van armaturen/lampen en lichtmasten uitgevoerd. Voor het terugdringen van het energieverbruik zal er echter meer grootschalige vervangingen moeten plaats vinden waarbij extra geïnvesteerd zal moeten worden. Hiervoor wordt krediet gevraagd aan de gemeenteraad.

In het kader van 'licht waar het licht moet zijn en donker op plekken waar het kan', worden waar mogelijk lichtmasten verwijderd voor besparingen op energie- en onderhoudskosten. Jaarlijks worden, naast het regulier onderhoud en het oplossen van storingen, lichtmasten vervangen en (verouderde) armaturen met hogere vermogens verwijderd. Als vervanging wordt voor passende armaturen gekozen.

Kunstwerken en beschoeiing

Basisgegevens/uitgangspunten

	Meter	Aantal
Betonbruggen		49
Houten bruggen		17
Sluizen		1
Stalen beschoeiing	1900	
Kunststof beschoeiing	500	
Houten beschoeiing	7700	
Betonnen beschoeiing	100	

Beleidskader

Voor het onderhoud wordt jaarlijks een onderhoudsprogramma opgesteld. De gemeenteraad heeft in februari 2002 besloten om voor de kunstwerken en beschoeiing uit te gaan van een basis kwaliteitsniveau, inhoudende sober en doelmatig onderhoud.

Het reguliere onderhoud bestaat uit het schoonmaken en desgewenst schilderen van de bruggen, vervangen van enkele planken en het repareren van betonerosie.

Wijziging op beleidskader

Geen

Toekomst

Er heeft in 2017 en 2018 een externe inspectie plaatsgevonden van alle bruggen waarbij zowel het onderhoud op de korte als de middellange termijn inzichtelijk is gemaakt. Uit deze inspectie blijkt dat de huidige budgetten op de korte en middellange termijn (drie jaar) voldoende zijn voor het onderhouden van de bruggen en de beschoeiingen. Onderhoud bestaat uit schilderen, planken vervangen, coaten beton, betonreparatie en incidenteel vervangen van lichte houten beschoeiingen.

Door gewijzigde regelgeving is bij een deel van de bruggen onduidelijkheid of deze voldoen aan de huidige eisen met betrekking tot draagkracht. De afgelopen jaren is er aanvullend onderzoek naar gedaan. Dit zijn kostbare onderzoeken, omdat er van de bestaande bruggen weinig aanleg gegevens bekend zijn. Inmiddels zijn 6 betonnen bruggen uit de jaren 50 en 60 doorgerekend. Hieruit bleek de draagkracht niet conform de huidige normen te zijn.

Voor nu kiezen we voor de landelijk veel gebruikte insteek om de bruggen nu niet te vervangen maar jaarlijks constructief te monitoren op symptomen van bezwijken zoals scheurvorming. Door het in 2015 beschikbare gestelde budget voor de kapitaallasten voor vervanging van bruggen kan bij geconstateerde schade indien nodig snel een krediet aan de raad gevraagd worden om tot vervanging over te gaan.

In de raad van 8 december 2015 zijn extra middelen beschikbaar gesteld voor het duurzaam in stand houden van ons bruggenbestand. In de zomer van 2020 verwachten we het bruggen beheerplan af te ronden.

Biodiversiteit

In de afgelopen jaren hebben we een aantal stappen gezet om te komen tot meer biodiversiteit. O.a. door het aanpassen van het maaien, inzaaien van bloemenmengsels, 20 jaar geleden stoppen met chemisch onkruidbestrijden enz. Er zijn nog stappen te maken, afhankelijk van wat je wilt uitstralen. Dit gaan we in 2019 inventariseren, wat we samenvoegen in een beleidsstuk.

Budgetten kunstwerken en beschoeiing

Omschrijving	2018 Rekening	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting	2022 Begroting	2023 Begroting
Onderhoud	257.000	281.000	285.000	290.000	295.000	300.000
Kapitaallasten	5.000	130.000	130.000	130.000	130.000	130.000
Totaal	262.000	411.000	415.000	420.000	425.000	430.000

Bedragen afgerond op € 1.000

Rioolbeheer

Basisgegevens/uitgangspunten

In de gemeente ligt 330 km vrij vervalriolering, 126 km persleiding, 436 drukunits, 83 rioolgemalen, 7 randvoorzieningen en 7 IBA's (Individuele Behandeling Afvalwater). In totaal zijn 15.012 percelen aangesloten op het gemeentelijk rioelstelsel. De vervangingswaarde bedraagt € 296.000.000 (gegevens vGRP 2014 – 2018).

	Km	Aantal
<i>Rioolaansluitingen</i>		15.012
<i>Rioolgemalen</i>		83
<i>Randvoorzieningen</i>		7
<i>Trottoir- en straatkolken</i>		15.900
<i>Vrij vervalriolering</i>	330	
<i>Drukleiding</i>	126	
<i>IndividueleBehandelingAfvalwater</i>		7
<i>Drukunits</i>		436

Beleidskader

Het Gemeentelijk Riolerings Plan is de weerslag van de wettelijke verplichting dat de gemeenten een rioleringsnota moeten hebben. Deze nota bepaalt de normen voor de kwaliteit van het milieu en het onderhoud van het rioelstelsel. Het eerste GRP voor Tynaarlo is vastgesteld op 20 juli 1999. In dit GRP is het beleid omschreven dat in de periode 1999 - 2003 is uitgevoerd.

In januari 2004 is het tweede GRP, geldend voor de periode 2004 - 2007 vastgesteld. Op 25 november 2008 is het derde verbrede GRP vastgesteld door de raad. Dit GRP heeft een looptijd tot 31 december 2013. Op 1 juli 2014 is het vierde verbreed GRP vastgesteld door de Raad, dat geschreven is door de beleidsmedewerkers water, riolering en milieu. Looptijd tot 31 december 2018. Het nieuwe GRP zal een onderdeel worden van de omgevingsvisie. In 2018 is het GRP verlengd met twee jaar. het nieuwe GRP zal samen gaan met de invoering van de Omgevingswet. In dit GRP nemen we ook de stress testen en de klimaatadaptatie op.

We voldoen in de hele gemeente op rioleringsgebied aan het waterkwaliteitsspoor dan wel de basisinspanning, waarbij het project afkoppelen centrumplan Eelde het laatste project is.

Budgetten riolering

Omschrijving	2018 Rekening	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting	2022 Begroting	2023 Begroting
Onderhoud	529.000	526.000	533.000	543.000	552.000	562.000
Kapitaallasten*	843.000	1.220.000	1.172.000	1.286.000	1.308.000	1.297.000
Totaal	1.381.000	1.746.000	1.705.000	1.829.000	1.860.000	1.859.000

* excl. nog geplande investeringen GRP

Bedragen afgerond op € 1.000

Groenbeheer

Het totaal te beheren areaal groen is 593 ha, waarbij de volgende onderverdeling van toepassing is:

	Ha	Aantal
Groen in bebouwde kom	278	
Landschappelijk groen	116	
Bermen en singels langs wegen	146	
Begraafplaatsen	20	
Sportvelden	33	
Speelplaatsen		105
Speeltoestellen		309
Sporttoestellen		95
Zandbakken		21

Beleidskader

In 2003 is begonnen het openbaar groen aan de hand van het kwaliteitsniveau 'sober en degelijk' te onderhouden. Het totale groenareaal van bijna 600 ha. (inclusief bermen en sportvelden) zou in 4 jaar tijd (2007) op het afgesproken kwaliteitsniveau gebracht zijn. Belangrijk instrument hiervoor is het Beheerprogramma GBI Groen. Het beheerprogramma GBI Groen stelt ons in staat om de planning ten aanzien van groenonderhoud te optimaliseren en te differentiëren, zodat er efficiënter kan worden gewerkt. Hierbij valt te denken aan de uitvoeringsplannen, maar ook het schouwen met betrekking tot de kwaliteitsniveaus. Tevens kunnen voor andere beleidsvelden de kosten voor groenonderhoud worden berekend.

Wijzingen op het beleidskader

Tynaarlo ligt met 182 m² groen per inwoner ruim boven het landelijk gemiddelde van 47 m². Hierdoor zijn de kosten van onderhoud openbaar groen hoger, maar het vele groen geeft ook de meerwaarde als groene long aan. Tynaarlo kenmerkt zich door een landschap met veel bomen, gras en hagen. Als gemeente hebben we een aantal bossen in ons bezit. De beheerskosten van bossen zijn laag. Het aandeel bloeiende planten en heesters is vergeleken met de omliggende gemeenten laag.

BOR

We onderhouden onze buitenruimte op een BOR-basis niveau conform de afspraken met de raad. Door mechanisatie en omvormingen kunnen we met minder budget het BOR-basis niveau nog steeds halen. In de jaren 2015, 2016, 2017 en 2018 is er geschouwd. De uitkomsten en eventuele aanpassingen gaan we met de gemeenteraad delen.

Speelvoorzieningen

Op 16 februari 2010 is het Speelruimteplan Gemeente Tynaarlo vastgesteld. Hieruit komt naar voren dat de oppervlakte van de speelplaatsen 357 are beslaat en dat de economische waarde van de speelvoorzieningen € 1.162.500,- bedraagt. De eenvoudige speelvoorzieningen als trapveldjes, basketbalveldjes en skatevoorzieningen beslaan een oppervlakte van 208 are. De economische waarde van deze voorzieningen bedraagt € 67.600,-. De voorzieningen worden opnieuw op waarde gezet (speelruimteplan). Er is op dit moment meer vraag vanuit de wijken dan dat er budget is. Ook wordt er veel in participatie gedaan. Structureel is € 21.000 beschikbaar voor aanpassingen aan de speeltuinen. Voor het jaar 2020 wordt voorgesteld incidenteel € 20.000 aan het budget toe te voegen.

Budgetten groen

Omschrijving	2018 Rekening	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting	2022 Begroting	2023 Begroting
Onderhoud	980.000	1.019.000	1.034.000	1.052.000	1.069.000	1.089.000
Kapitaallasten	3.000	3.000	3.000	0	0	0
Totaal	983.000	1.022.000	1.037.000	1.052.000	1.069.000	1.089.000

Bedragen afgerond op € 1.000

Gebouwenbeheer

Basisgegevens/uitgangspunten

De vastgoedportefeuille van deze gemeente omvat:

Taakveld	Taakveld omschrijving	Gebouwsort	Aantal
0.3	Beheer overige gebouwen en grond	Woningen en woonwagens	9
0.4	Overhead	Gemeentehuis	1
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	Brandweerposten	3
4.2	Onderwijs huisvesting	Multifunctionele accommodaties	3
5.2	Sport	Sportaccommodaties	8
5.5	Cultureel erfgoed	Kerktorens en molens	4
5.7	Openbaar groen en recreatie	Toiletgebouw	1
6.1	Samenkracht/burgerparticipatie	Welzijnsaccommodaties	2
7.3	Afval	Gemeentewerf	1
7.5	Begraafplaatsen	Bergingen en aula's	6

Beleidskader

Het doel is het in stand houden van de gebouwen zodat een veilige functievervulling in onze gebouwen kan plaatsvinden met zo min mogelijk verstoringen. De uitgangspunten voor het gebouwenonderhoud zijn eeuwigdurende instandhouding op het niveau "sober en doelmatig". Het vastgoed registratieprogramma Ultimo stelt ons in staat het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen op een doeltreffende wijze te plannen en in meerjaren onderhoudsplanning te zetten.

Jaarlijks stellen wij vanuit deze meerjaren onderhoudsplanning een uitvoeringsprogramma op voor het uitvoeren van onderhoud aan de gebouwen. Al vanaf 2000 werken we met de voorziening "Onderhoud gebouwen" om te komen tot een zo gelijkmatig mogelijke budgettering voor het te plegen onderhoud. Gemiddeld is per jaar een bedrag ter grootte van € 1.062.000 (afgerond) benodigd voor instandhoudingsonderhoud van de gebouwen. Dit bij een gelijkblijvende vastgoedportefeuille. Op basis van de werkelijke uitgaven, rekenen wij elk jaar deze voorziening door en maken een prognose van de benodigde structurele middelen op langere termijn.

Ontwikkelingen

Op het gebied van gemeentelijk vastgoed worden twee ontwikkelingen voorzien die invloed gaan hebben op de onderhoudsvoorziening. De mate van invloed is echter nu nog niet concreet te maken. Het betreft ontwikkelingen met betrekking tot deels wettelijk verplichte investeringen om gebouwen duurzamer te maken, alsmede de omvang van de gemeentelijke vastgoedportefeuille.

Duurzaamheid

Momenteel zijn we bezig de energie labels van onze gebouwen te actualiseren. Per gebouw levert dat een rapportage op met een nieuw label en een verduurzamingsadvies inclusief investeringsraming. Het advies bestaat uit 3 delen;

- Wettelijk verplicht (terugverdientijd minder dan 5 jaar)
- Investering wordt terugverdiend (NCW>0)
- Energie neutraal en gasloos

Na ontvangst van de rapportages zal per gebouw een niveau geadviseerd worden opgeleverd. Op basis daarvan kunnen investeringskeuzes worden gemaakt. Het treffen van duurzaamheid maatregelen heeft naar verwachting een verzwarend effect op de onderhoudsvoorziening.

Vastgoed portefeuille

De terugtrekkende beweging van de gemeente naar haar kerntaken zal van grote invloed zijn op de omvang van de vastgoedportefeuille. Het aantal gebouwen in bezit en beheer van de gemeente zal afnemen door, onder andere, uitvoering van het accommodatiebeleid. Verouderde gebouwen worden vervangen door nieuwbouw. Daarnaast zullen oude schoolgebouwen aan de gemeente terugvallen. Hoewel eerst zal worden gekeken of en in welke mate behoud van deze gebouwen in de gemeentelijke vastgoedportefeuille wenselijk is, is de verwachting dat veel van deze locaties zullen worden verkocht al dan niet via herontwikkeling. In het accommodatiebeleid zijn voor onderwijs- en

binnensportaccommodaties al uitgangspunten vastgesteld. Naar verwachting zal door uitvoering van het accommodatiebeleid en verkoop van vrijkomende woningen de omvang van de vastgoedportefeuille verder afnemen. Hierdoor zullen de totale exploitatiekosten en onderhoudslasten in de begroting verlaagd worden. In de berekening van de storting in de onderhoudsvoorziening is geen rekening gehouden met afname van de vastgoedportefeuille.

Voorziening gebouwen onderhoud

Omschrijving	2018 Rekening	2019 Begroting	2020 Begroting	2021 Begroting	2022 Begroting	2023 Begroting
Storting in onderhoudsvoorziening	942.000	968.000	968.000	968.000	968.000	968.000

Bedragen afgerond op € 1.000

Stand voorziening gebouwenonderhoud 01-01-2019	2.237.581
Toevoegingen	968.156
Onttrekkingen (verwacht)	1.182.912
Stand voorziening gebouwenonderhoud 31-12-2019	2.022.825

Samenvatting

Tynaarlo is al een aantal jaren de beste woongemeente van Drenthe. Een titel waar we trots op mogen zijn. Dit wordt ingegeven door een hoog aandeel groen per inwoner, de bomen, waaronder monumentale bomen, de hagen en de groenstructuur. Passend hierbij zijn de vele oude gebakken klinkerwegen en de zandwegen die onze gemeente rijk is.

Een bijzonder tak van sport is het onderhouden van 44 kilometer zandweg. Dit gebeurt in eigen beheer. De onderhoudskosten zijn afhankelijk van het weer.

Al met al wordt er door de werknemers van Tynaarlo hard gewerkt om de buitenruimte aan te laten sluiten bij het met de raad afgesproken BOR niveau. Maar de uitdaging blijft.

Riolering technisch heeft de gemeente Tynaarlo e.e.a. goed op orde. Het riooltarief is laag en er zijn minimale rioolknelpunten bij extreme regenval. We voldoen aan de basisinspanning en het water kwaliteit spoor. Zorgen in de riolering, zitten vnl. op financieel gebied. Door vervanging van riolering zullen de kapitaallasten gaan stijgen, waardoor het tarief voor de rioolheffing gaat stijgen. Een onzekere factor zijn de stresstesten en de klimaatadaptaties, vanwege de mogelijke investeringen die voortvloeien uit de resultaten van de testen.

De openbare verlichting kent een sobere uitstraling waarbij we het onderhoud provincie breed goed hebben weggezet (eind 2017 is er een nieuwe aannemer geselecteerd). Vervangingsuitvoering is in uitvoering en start in 2020.

We gaan het groenonderhoud verder oppakken met de werknemers, die eerder bij Alescon in dienst waren en nu via de WPDA in onze eigen onderhoudsteams geplaatst worden.

Een zorg die we delen met meerderde gemeenten om ons heen, zijn de invasieve exoten, bijvoorbeeld de eikenprocessierups. Hierover komen we eind 2019 begin 2020 met een beleidsdocument en adviezen. Dit geldt ook voor biodiversiteit. Mogelijk ligt een sleutel tot het bestrijden van de processierups in het verhogen van de biodiversiteit.

De Speelvoorzieningen in de wijken vergen ook de nodige aandacht in controle, reparatie, maar ook conform het attractiebesluit in het beheren van de toestellen.

15. Duurzaamheid

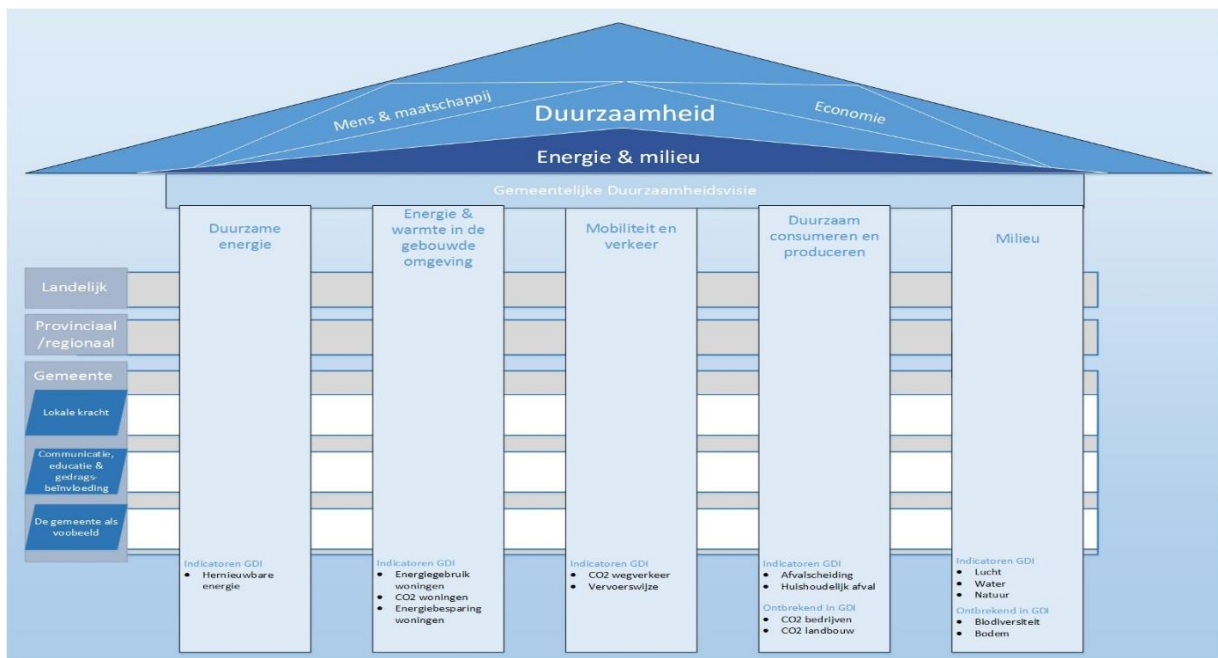
In deze begroting nemen wij voor het eerst een paragraaf duurzaamheid op. Doel van deze paragraaf is om op een centrale plek ook informatie te geven over de voortgang en de ontwikkeling van dit brede programma. In veel beleidsvelden komt de aandacht voor duurzaamheid aan bod, of het nu gaat om woningbouw en gebouwen, verkeer en vervoer, economie, water en groenbeheer. In de hoofdstukken die ingaan op die beleidsvelden komt daarom duurzaamheid ook aan bod.

Wij zullen de voortgang van onze ambities in deze paragraaf in de breedte van het hele programma volgen. In Nederland wordt nu de gemeentelijke duurzaamheidsindex (GDI) gebruikt. Wij verwachten dat er de komende tijd nog veel instrumenten komen waarmee de voortgang wordt gemeten. Zelf zijn we geen koploper in het ontwikkelen van de ken en stuurgetallen, maar we willen gebruik maken van bruikbare indexen die zich zullen ontwikkelen.

Duurzaamheid staat hoger op de agenda dan ooit en in het collegeprogramma heeft duurzaamheid een prominente plaats gekregen. De huidige (inter)nationale ontwikkelingen vragen ook, of zelfs juist, van de gemeentelijke overheid daadkracht. Om daadkrachtig te kunnen handelen, is een gedegen programma duurzaamheid als basis een vereiste. Wij vinden dat het programma dat we ontwikkelen geloofwaardig en haalbaar moet zijn.

Voor het programma kiezen we voor een coöperatieve benadering. Samenwerking binnen de gemeentelijke organisatie, tussen de gemeente en onze inwoners en (maatschappelijke) organisaties, tussen de inwoners onderling, tussen organisaties, en alles daartussen in. En niet te vergeten: de samenwerking over de gemeentegrenzen heen.

Voor het programma duurzaamheid wordt de huidige duurzaamheidsvisie herijkt. Deze visie kent de uitgangspunten: (1) de gemeente als voorbeeld, (2) communicatie, educatie & gedragsbeïnvloeding, en (3) lokale kracht, waar het programma duurzaamheid op zal worden voortgebouwd.

Het programma en de herijkte duurzaamheidsvisie willen we uiterlijk begin 2020 aanbieden aan de raad. In die visie willen we niet alleen op “abstracter” niveau de breedte en de reikwijdte van het programma benoemen, maar willen we ook voor Tynaarlo haalbare ambities formuleren. De ambities zijn soms wettelijk vastgelegd of in bestaande beleidskaders. Op die manier willen we een totaal van het programma in beeld brengen.

De manier waarop we in de komende jaren invulling geven aan die ambities zullen we uitwerken in actieplannen, waarbij de actieplannen voor de eerste jaren duidelijker zijn dan de plannen voor verdere jaren. Maar we willen wel een richting geven. En ieder jaar zal het programma geactualiseerd worden op basis van waar we staan en nieuwe kansen en ontwikkelingen.

Regionale Energiestrategie

Er ligt een sterke relatie tussen de duurzaamheidsvisie en de Regionale energie Strategie. Drenthe is één van de dertig regio's in Nederland die een Regionale Energie Strategie (RES) ontwikkelt. Hierin wordt beschreven welke bijdrage de regio levert aan het behalen van de doelstellingen uit het Nationaal Klimaatakkoord. In de RES maken we afspraken welke energiematregelen we in onze regio nemen op het gebied van hernieuwbare energie, de warmtetransitie in de gebouwde omgeving en de daarvoor benodigde opslag- en energie-infrastructuur.

Zeker op het gebied van de pijler hernieuwbare energie is onze ambitie en hoe we dat willen en kunnen bereiken belangrijk om onze bijdrage in de RES inhoud te kunnen geven. Op 1 juni 2020 dient het bod in de RES te zijn ingediend. Parallel aan het traject van de RES wordt ons beleidskader hernieuwbare energie opgesteld. Daarbij sluiten we voor de afstemming met de inwoners en stakeholders aan bij de participatiemomenten die in het kader van de omgevingsvisie worden georganiseerd. De RES-Drenthe 1.0 wordt vertaald in ruimtelijke plannen van gemeenten en provincie. Gezien de ruimtelijke en maatschappelijke impact die de maatregelen met zich mee kunnen brengen worden inwoners en gemeenteraad nauw betrokken bij de inhoudelijke discussie. In Tynaarlo vindt deze discussie plaats binnen het participatietraject van de omgevingsvisie. Zo houden we deze complexe materie zo overzichtelijk mogelijk. De RES gaat echter over meer dan alleen ruimtebeslag.

We gaan door op wat is bereikt en willen samen nieuwe ontwikkelingen verder brengen. De vragen die we hierbij constant stellen is: wat kan de samenleving zelf (inwonersparticipatie), waarbij heeft ze de gemeente nodig (overheidsparticipatie), en wat kunnen we als samenleving en gemeente samen (coöperatiegedachte). We zijn daarbij duidelijk over welke doelen we zelf voor ogen hebben en welke ruimte er is in de samenwerking. We zijn daarin als gemeente rolbewust.

16. Verbonden partijen

Inleiding

De gemeente Tynaarlo participeert in diverse verbonden partijen voor het realiseren van maatschappelijke opgaven en ambities. Verbonden partijen zijn partijen waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft.

Deze bestuurlijke en financiële zeggenschap brengt verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid met zich mee. Door te participeren in een organisatie – op een lichte of zware wijze – verbindt de gemeente zich aan de andere organisatie. De “Nota Verbonden Partijen” waarin de raad kaders stelt voor deze samenwerking wordt geactualiseerd.

Naast de verbonden partijen, waarin de gemeente een bestuurlijk en/of een financieel belang heeft, zijn er andere organisaties waar de gemeente mee samenwerkt voor het bereiken van haar doelen. Met deze partijen worden afspraken gemaakt of overeenkomsten gesloten. Aandachtspunten en aanbevelingen uit de Nota Verbonden Partijen, zoals transparantie en inzicht in meerjarenperspectief, zijn ook van belang voor deze partijen.

Wettelijk kader en beleid

Artikel 186 Gemeentewet en het daarop gebaseerde Besluit Begroting en verantwoording (BBV) – met name artikel 15 – regelt de wijze waarop verbonden partijen worden gemonitord. Het is van belang dat de informatie over verbonden partijen aansluit op de informatie over de gemeentelijke posities, activiteiten en risico's.

Het BBV schrijft voor dat de informatie over de verbonden partijen opgenomen wordt in de taakvelden waarop de samenwerking met de verbonden partij betrekking heeft. Dit bevordert dat de financiële bijdragen aan verbonden partijen, en de daaraan verbonden risico's, in de beschouwingen over de gemeentebegroting worden meegenomen.

Verder is voor de gemeenschappelijke regelingen (GR-en) de ‘Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr)’ een belangrijk kader.

Regie op gemeenschappelijke regelingen

De gemeenteraad wordt door middel van de kaderbrief geïnformeerd over de financiële en beleidsmatige kaders van de GR-en. Aan de hand van regionale bijeenkomsten, waarin directeurs van de GR-en hun toekomstplannen presenteren, krijgen de raadsleden verder inzicht in de activiteiten.

Door afstemming met andere vertegenwoordigende organen (raadsleden van andere deelnemende gemeenten) kan politieke druk voor het bestuur van de GR ontstaan, om bijvoorbeeld een beleidswijziging door te voeren aan de hand van ingebrachte zienswijzen.

Informatie verbonden partijen

In onderstaand overzicht wordt per verbonden partij: de vestigingsplaats, een samenvatting van het doel, bestuurlijke belang en betrokkenen, het financieel belang, de ontwikkelingen en de risico's weergegeven.

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2020	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
	Veiligheid (Hoofdstuk 1)	GR Veiligheidsregio Drenthe, gevestigd in Assen (VRD).	<p>Samenwerkingsverband tussen de colleges van de twaalf Drentse gemeenten. De Veiligheidsregio behartigt de belangen van de aan deze regeling deelnemende gemeenten op de volgende terreinen:</p> <p>a. brandweezorg; b. rampenbestrijding en crisisbeheersing; c. geneeskundige hulpverlening.</p> <p>Daarnaast heeft de Veiligheidsregio de zorg voor:</p> <p>a. adequate samenwerking met de politie en de meldkamer ambulancezorg ten aanzien van onder meer de gemeenschappelijke meldkamer; b. gecoördineerde en multidisciplinaire voorbereiding op de rampenbestrijding en crisisbeheersing.</p>	Alle 12 Drentse colleges zijn door hun burgemeester in het algemeen bestuur vertegenwoordigd. Een gewone meerderheid van stemmen is nodig voor het nemen van besluiten.	<p>Het begrote resultaat voor bestemming van de VRD bedraagt € - 37.000 en na mutatie in de reserves € 0,00.</p> <p>Tynaarlo draagt in 2020 € 1.483.206 bij aan de VRD.</p>	<p>Omvang eigen vermogen: 31.12.2019: € 1.125.337 31.12.2020: € 1.096.805</p> <p>Omvang vreemd vermogen: 31.12.2019: € 32.466.264 31.12.2020: € 29.306.349</p>	<p><i>Brandweezorg</i> De VRD staat voor een forse uitdaging omdat het huidige organisatiemodel van de brandweer met de inzet van vrijwilligers op de langere termijn tegen de grenzen van het eigen stelsel aanloopt. Door de strengere eisen en regels aan de vrijwilligers en de veranderingen in de samenleving wordt het moeilijker om geschikte vrijwilligers te vinden en te binden.</p> <p><i>Crisisbeheersing</i> In de afgelopen jaren heeft de Veiligheidsregio zich ontwikkeld tot een regionaal, multidisciplinair veiligheidsplatform met taken en rollen in het signaleren van risico's en het voorkomen en bestrijden van rampen en crisis. In 2018 werd een onderzoek gedaan, in 2019 wordt het gesprek gevoerd met gemeenten en crisispartners om tot een hernieuwde samenwerking te komen die past bij de rampen en crises van deze tijd. In 2020 staat deze nieuwe</p>	<p>In de nota reserves (2013) staan de beleidsuitgangspunten voor het weerstandsvermogen</p> <ul style="list-style-type: none"> • De maximale algemene reserve bedraagt 5% van de begrote uitgaven • Het minimale algemene reserve bedraagt 1% van de begrote uitgaven. <p>De begrote uitgaven 2020 bedragen € 30.408.281,-. Dit houdt in dat het weerstandsvermogen minimaal € 304.083,- en maximaal € 1.520.414,- moet bedragen. Het huidige weerstandsvermogen bedraagt 0,79% van de begrote uitgaven, begin 2020 bedraagt het saldo van de algemene reserve € 240.418,-. Nog in 2019 wordt de nota reserves geactualiseerd en ter vaststelling aangeboden worden aan het algemeen bestuur. Hierbij is aandacht voor de hoogte van de algemene reserve van de VRD.</p>

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2020	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
							samenwerking.	
	Verkeer en vervoer (voor mensen met een beperking (Hoofdstuk 6).	Samenwerkingsorganisatie Publiek Vervoer Groningen-Drenthe.	De samenwerkingsorganisatie wil in Groningen en Drenthe een optimaal vervoersnetwerk creëren, dat betaalbaar en toekomstbestendig is; waarin duurzaam gebruik wordt gemaakt van alle vervoersmiddelen. Zodat alle inwoners naar hun werk of school gaan en/of deel willen nemen aan het sociale leven en voor bezoekers aan onze provincies.	De samenwerkingsorganisatie Publiek Vervoer Groningen Drenthe is van alle gemeenten in beide provincies.	Het begrote resultaat voor 2020 bedraagt € 7.000. Tynaarlo draagt in 2020 € 19.099 bij aan Publiek Vervoer Groningen-Drenthe.	Omvang eigen vermogen: 31.12.2019: € 4.293 31.12.2020: € 11.016 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2019: € 0,00 31.12.2020: € 0,00	De exploitatie van de gemeenschappelijke regeling is zeer beperkt. De bijdragen van de deelnemende gemeenten en het OV-Bureau zijn volgens een verdeelsleutel vastgesteld en toegezegd. De baten voor doorontwikkeling cofinanciering zijn incidentele inkomsten voor extra inzet op innovatie en doorontwikkeling. Tijdens het opstellen van de begroting zijn er nog geen middelen toegekend. Naar waarschijnlijkheid volgt er door de toekenning van het Interregproject G-PaTra van de provincies Groningen en Drenthe een financiering voor deze taken op het gebied van doorontwikkeling. Daarnaast zijn extra inkomsten aannemelijk vanuit het Rijk door toekenning van Publiek Vervoer als landelijke Maaspilot I&W en andere trajecten. Met de bovengenoemde financiering worden de extra kosten gedekt zoals uren ten behoeve van overleg en	De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin Publiek Vervoer in staat is om aan de financiële verplichtingen te kunnen voldoen. Dit kengetal is 0 omdat de organisatie geen eigen vermogen heeft. Hoe hoger dit percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid. Dit cijfer geeft dus een soort toekomstperspectief weer. Het betreft het aandeel van het eigen vermogen in het totale vermogen. De VNG geeft aan dat bij een ratio lager dan 20% er vraagtekens gezet kunnen worden bij de financiële weerbaarheid van de organisatie. De norm voor Publiek Vervoer is daarom minimaal 20%. De solvabiliteitsratio van Publiek Vervoer is 0%, waardoor de solvabiliteit onder de norm ligt. Het percentage 0 wordt veroorzaakt door de startende organisatie en het gebrek aan

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2020	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
							kennisdeling en inhuur expertise voor de specifieke projecten.	eigen vermogen. De gemeenschappelijke regeling werkt met voorschotfinanciering waardoor deze ratio niet van een directe invloed is op de exploitatie.
	Economie (Hoofdstuk 3)	Groningen Airport Eelde N.V, statutair gevestigd in Groningen.*	De uitoefening van het luchthavenbedrijf, waaronder de aanleg, het onderhoud, de ontwikkeling en de exploitatie van het als zodanig aangewezen luchtvaartterrein.	De gemeente bezit 4% van de aandelen en heeft zitting in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, samen met de provincies Groningen en Drenthe en de gemeenten Groningen en Assen. Bestuurlijk belang /bevoegdheid. De wethouder heeft namens het college van B&W zitting in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Elk aandeel geeft recht op één stem (artikel 19 van de statuten van de NV).	Het resultaat bedroeg in 2018 € -209.000 voor belasting. Wij hebben een bestemmingsreserve van € 1.840.000 voor de jaren 2017-2026 gevormd voor het kunnen leveren van onze bijdrage aan de luchthaven.	Omvang eigen vermogen 31.12.2017: € 13.221.000 31.12.2018: € 12.709.000 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2017: € 3.603.000 31.12.2018: € 4.822.000	Aan de hand van diverse onderzoeken is het toekomstperspectief van de luchthaven in beeld gebracht. Dit heeft geleid tot een keuze voor investeren in de luchthaven. Onderdeel van deze keuze was nieuwbouw van de brandweerkazerne en uitbreiding van de terminal.	Voor de aandeelhouders vormt de instandhoudingsverplichting van een luchthaven in het gebied een risico. De risico's blijven in principe beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng in geval van een faillissement en de jaarlijkse bij te dragen investeringsbijdrage. Er is een verplichting vanuit het DBFM contract van de start- en landingsbaan, vanuit de NV GAE jegens Pase. In geval van het beëindigen van de vennootschap komt dit mogelijk voor rekening van de aandeelhouders. Indien bij beëindiging van de vennootschap naar rato van aandelenbezit verplichtingen worden afgekocht dan zou het mogelijk gaan om een claim van 4% daarvan. Hiermee is binnen het huidige risicoprofiel geen

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2020	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
								rekening gehouden, omdat bij de bepaling daarvan vastgehouden is aan het bestaande en ingezette beleid. Met het financiële risico is daarom ook geen rekening gehouden in de risico-inventarisatie voor de paragraaf weerstandsvermogen
	Volksgezondheid en milieu (hoofdstuk 7)	GR Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe (GGD), gevestigd in Assen.	Samenwerkingsverband tussen de colleges van de twaalf Drentse gemeenten om de gezondheid van de inwoners van de twaalf Drentse gemeenten te bewaken, beschermen en te bevorderen.	Elk college van de deelnemende gemeenten vaardigt een lid af in het algemeen bestuur en heeft één stem. Besluitvorming vindt plaats bij gewone meerderheid van stemmen. De raad is bevoegd een zienswijze te geven op de ontwerpbegroting van de GR.	Het begrote resultaat van de GGD voor 2020 bedraagt na reserveringen € 0,00. Tynaarlo draagt in 2020, inclusief Veilig Thuis Drenthe € 1.054.510 bij aan de GGD.	Omvang eigen vermogen: 31.12.2019: € 2.422.000 31.12.2020: € 2.733.000 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2019: € 2.369.000 31.12.2020: € 2.369.000	GGD stelt zich actief op bij de ontwikkelingen rondom de Omgevingsvisie. GGD Drenthe is namens de Drentse gemeentes + enkele andere partijen penvoerder voor het Zon-MW-programma 'aan de slag met preventie in uw gemeente'. Uitvoering van dit programma behoort dit jaar tot de kerntaken van de gezondheidsbevoorderaars.	De ontwikkelingen rondom Veilig Thuis Drenthe blijven financiële risico's met zich mee brengen. We houden vinger aan de pols maar de invloed van een individuele gemeente blijft beperkt.
	Sociaal domein (hoofdstuk 6)	GR Werkplein Drentsche Aa, gevestigd in Assen.	Samenwerkingsverband tussen de colleges van Assen, Aa en Hunze en Tynaarlo. Doel is het behartigen en uitvoeren van de taken van de gemeenten op het terrein van werk en inkomen. Hierdoor is	Het college neemt met twee leden deel in het algemeen bestuur en met één lid in het dagelijks bestuur. Elk lid heeft een stem. Het algemeen bestuur beslist met unanimitéit van stemmen.	Het begrote resultaat van de WPDA voor 2020 bedraagt € 0,00. Tynaarlo draagt in 2020 € 1.697.000 bij aan de WPDA.	Omvang eigen vermogen 31.12.2019: € 0 31.12.2020: € 133.000 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2019: € 3.890.000 31.12.2020: € 13.393.000	Vanaf 1 januari 2019 is WPDA verantwoordelijk voor de uitvoering van de Participatiewet inclusief de Wet sociale werkvoorziening (Wsw). Het bedrijfsonderdeel dat verantwoordelijk is om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk	Grootste risico bij de WPDA is een toename van het aantal bijstandsgerechtigden in combinatie met achterblijvende Rijksmiddelen. Daar komt bij dat de groep inwoners die in de bijstand zitten of

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2020	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
			het mogelijk de inwoners die geen werk en/of inkomen hebben zo goed en snel mogelijk te helpen.				<p>mensen met een beperking kunnen participeren in de samenleving noemen we iWerk. In 2020 wordt verder gewerkt aan de transitie van WPDA en iWerk.</p> <p>Voor 2020 zijn de herijkte kaders uitgewerkt in een prestatieovereenkomst die leidend zijn voor de GR.</p> <p>Daarnaast heeft het maatregelenpakket voor het Sociale Domein in Tynaarlo ook gevolgen voor de GR.</p>	<p>komen te zitten een grote afstand hebben tot de arbeidsmarkt en het steeds moeilijker wordt om hiervoor werk te vinden.</p> <p>Daarnaast voert de WPDA een aantal opneemregelingen uit. De specifieke groepen die in de bijstand komen, zorgen er ook voor dat er een groter beroep wordt gedaan op de Bijzondere Bijstand en de Meedoenregelingen. Als er een groter beroep dan geraamd op deze regelingen wordt gedaan merken we dat meteen in onze cijfers.</p>
	Sport, cultuur en recreatie (hoofdstuk 5)	GR Meerschappij Paterswolde, gevestigd in Haren.	Samenwerkingsverband tussen de gemeenten Groningen en Tynaarlo. Het Meerschappij heeft binnen de grenzen van het gebied tot doel het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemers op het terrein van de openluchtrecreatie, zulks met de bescherming van de natuur en het	Het algemeen bestuur bestaat uit leden van de colleges en raden van de gemeente Groningen en Tynaarlo.	<p>Het begrote resultaat van het Meerschappij in 2020 bedraagt € - 720.000. Dit tekort wordt opgevangen met de gemeentelijke bijdragen, waarmee het resultaat op € 0 uitkomt.</p> <p>De gemeente Tynaarlo draagt in 2020 € 104.400 bij aan het Meerschappij.</p>	<p>Omvang eigen vermogen 31.12.2019: € 526.000 31.12.2020: € 526.000</p> <p>Omvang vreemd vermogen: 31.12.2019: € 1.712.000 31.12.2020: € 1.741.000</p>	De herindeling van de gemeenten Haren en Groningen heeft mogelijk gevolgen voor de structuur van het Meerschappij. In het bestuur wordt een stuk behandeld over de toekomstige inrichting van het Meerschappij.	Het weerstandvermogen van het Meerschappij Paterswolde is voldoende, met uitzondering van de voorziening groot onderhoud. Dit heeft te maken met objecten die veel onderhoud vragen. (molen, vuurtoren, kunstwerken.)

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2020	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
			landschap.					
	Economie (hoofdstuk 3)	Recreatieschap Drenthe, gevestigd in Diever.	Samenwerkingsverband tussen colleges en raden van de gemeenten in de provincie Drenthe en van de gemeente Ooststellingwerf in Friesland. Het doel van de gemeenschappelijke regeling is om de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten te behartigen op het gebied van recreatie en toerisme.	Colleges en raden vaardigen een lid en een plaatsvervangend lid af in het algemeen bestuur. Elk lid heeft één stem. Besluitvorming binnen het bestuur vindt plaats bij meerderheid van stemmen.	Het begrote resultaat voor 2020 bedraagt voor bestemming € 7.148 en na bestemming € 0. Tynaarlo draagt in 2020 € 69.904 bij aan het Recreatieschap.	Omvang eigen vermogen: 31.12.2019: € 672.236 31.12.2020: € 679.384 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2019: € 1.222.424 31.12.2020: € 1.222.424	Opdracht RD kent de volgende pijlers: beleidsontwikkeling en ondersteuning deelnemende gemeenten, projectontwikkeling en projectenfonds deelnemende gemeenten, routebureau (ontwikkeling en onderhoud). In 2017 is gestart met het maken van een verdiepingsslag in de opgelegde taken door investeren in kwaliteit, onderhoud en beleid. In 2018 wordt daar een vervolg aangegeven. In 2019 wordt extra ingezet op het vitaliseren van verblijfsrecreatie (project Vitale Vakantieparken).	Het Recreatieschap loopt geen risico's die van grote materiele betekenis zijn voor de continuïteit van de organisatie.
	Volksgezondheid en milieu (hoofdstuk 7)	GR Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD), gevestigd in Assen.	Samenwerkingsverband tussen gemeenten en de provincie Drenthe ingesteld ter behartiging van de belangen van de deelnemers op het gebied van de uitvoering van taken van toezicht op en handhaving van de milieuvoorschriften krachtens de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht en	De colleges en van de gemeenten en de provincie vaardigen een lid af in het algemeen bestuur. Besluitvorming vindt plaats bij meerderheid van stemmen, bij majeure financiële of beleidsmatige belangen kan worden besloten tot een andere stemverhouding.	Het begrote resultaat 2020 voor mutatie reserves bedraagt € 10.000 en na mutatie € 0. Tynaarlo draagt in 2020 € 475.201 bij aan de RUD.	Omvang eigen vermogen: 31.12.2019: € 72.000 31.12.2020: € 72.000 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2019: € 4.308.000 31.12.2020: € 4.308.000	De RUD is gestart met de uitvoering van haar ontwikkelprogramma. Dit moet leiden tot de robuuste en gezonde uitvoeringsorganisatie, die we bij de oprichting voor ogen hadden. Daarnaast lopen er projecten zoals: actualisatie inrichtingen bestand, voorbereiden op de omgevingswet, verschuiving van taken op het gebied van bodem naar	Er zijn veel ontwikkelingen gaande. Het gevaar dat deze ten koste gaan van de productie is reëel. De prognoses voor wat betreft de productie laten op onderdelen een achterstand zien. Deels komt dat door een achterblijvende vraag. Deels omdat de RUD nog niet aan de vraag kan voldoen. Financieel

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2020	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
			van de milieuwet.				gemeenten (verwacht in 2021). Ook evalueren we de komende periode de Drentse Maat en bespreken de deelnemers met elkaar de onderlinge verrekensystematiek.	verwacht men volgens de prognose van het eerste half jaar 2019 een negatief resultaat van € 258.000.
	Bestuur en ondersteuning Treasury (hoofdstuk 0)	Enexis Holding NV, gevestigd in 's-Hertogenbosch***	<p>Enexis beheert het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland voor de aansluiting van ongeveer 2,7 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met o.a. toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt.</p> <p>De vennootschap heeft ten doel het realiseren van een duurzame energievoorziening door state of the art dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen én excellent netbeheer uit te voeren.</p>	Het belang van de gemeente Tynaarlo wordt vertegenwoordigd door de Vegann (Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders binnen Noord Nederland).	<p>Het resultaat na belasting over het 1e halfjaar 2019 bedraagt € 119.000.000</p> <p>Het begrote aandeel van Tynaarlo in het dividend bedraagt € 232.752</p>	<p>Omvang eigen vermogen: 01.01.2020: € 4.021.000.000</p> <p>Omvang vreemd vermogen: 01.01.2020: € 3.691.000.000</p>	<p>De Nederlandse klimaatdoelstellingen zijn uitdagend. Tevens hebben ze een impact op de beleidsdoelen die Enexis heeft geformuleerd: excellent netbeheer en versnellen energietransitie. De belangrijkste hiervan worden toegelicht in het halfjaarbericht 2019 van Enexis. Enexis realiseert zich dat ze flinke stappen moeten zetten om het excellent netbeheer voor vandaag en morgen mogelijk te maken. Er wordt hard gewerkt om vertragingen bij nieuwe aansluitingen te voorkomen. Enexis pleit onder andere voor meer landelijke sturing op opweklocaties. Het is uitdagend om aan voldoende opgeleid personeel en aan materialen te komen. Op landelijk niveau</p>	<p>Enexis is financieel gezond. Enexis heeft de Standard & Poor's (S&P) rating A+ (Stable outlook) en bij Moody's Aa3 (stable outlook).</p> <p>Het risico voor de aandeelhouders is gering omdat Enexis opereert in een gereguleerde (energie)markt, onder toezicht van de Energiekamer. Daarnaast is het risico gering in relatie tot de (intrinsieke) waarde van Enexis Holding N.V. Wettelijk is minimaal 40% eigen vermogen vereist, Enexis heeft op dit moment meer dan 50% eigen vermogen. Een aanvullend risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten. Het risico is echter gemitigeerd middels een overeengekomen</p>

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2020	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
							wordt onderzoek gedaan naar mogelijkheden om de capaciteit van het netwerk te vergroten. Daarnaast pleit Enexis voor de ontwikkeling van een mix van zonne- en windenergie én duurzame gassen met duurzaam gebruik van de bestaande netwerken. Dit wordt gezien als een efficiënte manier om de energietransitie te versnellen en betaalbaar te houden. Enexis ondersteunt regionale overheden bij het opstellen van de Regionale Energie Strategie.	streefwaarde van € 100 miljoen voor het jaarlijkse dividend.
	Bestuur en ondersteuning Treasury (hoofdstuk 0)	NV Waterleidingmaatschappij Drenthe, gevestigd in Assen.**	Drinkwatervoorziening Drenthe Vitale sector	De gemeente is aandeelhouder (45 aandelen van de 1946 aandelen, 2,31%) van de naamloze vennootschap.	De enkelvoudige- en geconsolideerde winst- en-verliesrekening is over 2018 gesloten met een negatief saldo van € 11.119.000 voor belastingen.	Omvang eigen vermogen: 31.12.2017: € 44.771.000 31.12.2018: € 34.225.000 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2017: € 130.114.000 31.12.2018: € 130.283.000	Continuïteit drinkwatervoorziening langjarig zekerstellen; op orde brengen van de governance overeenkomstig adviezen commissie De Boer; afbouw risicovolle deelnemingen op gebied van niet-drinkwater; herstel financiële stabiliteit onderneming (o.a. solvabiliteit). In december 2017 heeft het MT van de WMD een tweedaagse strategische heisessie gehouden over	Door het nemen van verliezen is het eigen vermogen van WMD de afgelopen jaren afgenomen. Dit moet in de periode tot 2020 weer op het oude niveau worden gebracht. In 2017 is daar een begin mee gemaakt. Die opgave is verwerkt in het financieel plan 2018. Verhoging van het leningenniveau zoals eerst nog stond opgenomen in het financieel plan 2018, is daarmee

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2020	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
							ambities van WMD in de toekomst, haar huidige positie in een snel wijzigende omgeving en de focus op kernactiviteiten om zicht te krijgen op de contouren van de stip op de horizon van waar de WMD wil staan over vijf jaar. Dit krijgt in 2018 een grondig vervolg in het project 'Regenboog', waarbij de strategie van WMD opnieuw vorm zal krijgen, uitmondend in een beleidsplan 2019-2023 aan het einde van 2018.	geschrappt. Dit betekent dat WMD de investeringen voor de nieuwe winning en zuivering Zeijerveen heeft uitgesteld en het AC-vervangingsprogramma naar de oorspronkelijke planning heeft teruggebracht. Het AC-vervangingsprogramma blijft erop gericht om versterking van de waterlevering (tot uitdrukking komend in 'ondermaatse leveringsminuten') niet te laten stijgen. Ondertussen wordt gewerkt aan een masterplan, gebaseerd op het Watervoorzieningsplan, om de investeringsinspanning en planning voor de gewenste robuuste infrastructuur te kunnen inschatten. Risico voor de gemeente in de basis niet groter dan het ingelegde vermogen als aandeelhouder. Voor de gemeente Tynaarlo gaat het om € 2.250 voor 45 aandelen.

	Hoofdstuk begroting	Naam en vestigingsplaats	Doel / openbaar belang	Bestuurlijk belang, wijze van deelneming en betrokkenen	Financiën 2020	Verwachte stand eigen en vreemd vermogen	Ontwikkelingen	Risico's
	Bestuur en ondersteuning Treasury (hoofdstuk 0)	Eems-Dollard Regio, gevestigd in Leer (Duitsland)	Het openbaar belang is gediend bij de doelstelling gericht op het realiseren en bevorderen van grensoverschrijdende samenwerking, op zowel regionaal als plaatselijk niveau, in de noordelijke grensstreek van Nederland en Duitsland.	De Gemeente heeft, net als ieder lid, recht op 2 vertegenwoordigers in het algemeen bestuur (de EDR-Raad). Het betreft Duitse en Nederlandse gemeenten, alsmede andere regionale overheden, Kamers van Koophandel in de Eems Dollard Regio.	Het resultaat over 2017 bedroeg € 16.000. Tynaarlo draagt in 2020 € 4.596 bij aan de Eems-Dollard Regio. Het betreft een bijdrage op basis van inwonertal.	Omvang eigen vermogen: 31.12.2016: € 414.000 31.12.2017: € 429.000 Omvang vreemd vermogen: 31.12.2016: € 2.600.000 31.12.2017: € 3.100.000	De gemeente Tynaarlo heeft ervoor gekozen de deelname aan de EDR te beëindigen.	Er zijn geen financiële risico's.

*Voor Groningen Airport Eelde zijn de gegevens uit het jaarverslag 2018 overgenomen.

**Voor de Waterleidingmaatschappij Drenthe zijn gegevens uit het jaarverslag 2018 overgenomen.

***Voor Enexis zijn gegevens uit het halfjaarbericht 2019 overgenomen.

Overzicht vormen van samenwerking:

Publiekrechtelijke samenwerking:

Gemeenschappelijke regelingen:

GR Veiligheidsregio Drenthe
Veiligheidshuis Drenthe
GR Samenwerkingsorganisatie Publiek Vervoer Groningen Drenthe
GR Gemeentelijke Gezondheidsdienst Drenthe
GR Werkplein Drentsche Aa (WPDA)
GR Meerschop Paterswolde
GR Recreatieschap Drenthe
GR Regionale Uitvoeringsdienst Drenthe (RUD Drenthe)
Eems-Dollard Regio (EDR)

Privaatrechtelijke samenwerking: stichtingen en verenigingen:

Vennootschappen en coöperaties:

NV Groningen Airport Eelde
NV Waterleidingmaatschappij Drenthe
NV Enexis
NV Bank Nederlandse Gemeenten

Stichtingen en verenigingen:

Vereniging Nederlandse Gemeenten
Vereniging Drentse Gemeenten
Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders in Noord-Nederland VEGANN, belangenbehartiging aandeelhouders in Enexis Holding NV en Essent NV voortkomende vennootschappen

Overige verbonden partijen:

Vrijwillig samenwerkingsverband Regio Groningen Assen 2030

Gerelateerde partijen

Stichting zwembaden gemeente Tynaarlo
Stichting Trias
Stichting Biblionet
Stichting Baasis

17. Grondbeleid

17.1 Algemeen

De paragraaf grondbeleid vormt een vast onderdeel van de begroting en verantwoordingscyclus van de gemeente. In deze paragraaf wordt ingegaan op de wijze waarop de gemeente invulling geeft aan haar grondbeleid. Dit beleid is opgenomen in de nota grondbeleid.

17.2 Ontwikkelingen

Zoals bekend heeft de commissie BBV gesteld dat het verantwoorden van tussentijdse winsten een verplichting is die voortvloeit uit het realisatiebeginsel. Volgens het realisatiebeginsel moeten baten en lasten en het daar uit volgende resultaat worden toegerekend aan de periode waarin ze zijn gerealiseerd. Bij het vaststellen van de tussentijdse winst is het noodzakelijk de nodige voorzichtigheid in acht te nemen. Dit betekent dat bij de bepaling van de tussentijdse winst rekening moet worden gehouden met de risico's die specifiek samenhangen met de nog te realiseren kosten en opbrengsten van de individuele grondexploitaties.

Deze nieuwe werkwijze heeft tevens tot gevolg gehad dat wij een andere methode hanteren voor het bepalen van de risico's. Daarom worden de risico's nu bepaald aan de hand van de RISMAN-methode. Macro-economische risico's worden afgedekt ten laste van het weerstandsvermogen en projectgebonden risico's worden in mindering gebracht op de bepaalde tussentijdse winstnemingen.

Sinds december 2018 ligt er een vaststellingsovereenkomst (VSO) voor gemeentelijke grondexploitaties. De VSO ziet op de invulling van de belastingplicht voor de vennootschapsbelasting ten aanzien van grondexploitaties. De inhoud van deze VSO is niet landelijk bekend gemaakt. De VSO geeft handvatten en enkele uitgangspunten bij het berekenen van de openingsbalanswaarde en de berekening van de fiscale jaarwinst. De VSO-methodiek gaat in principe uit van een verdeling van de kosten van het jaarlijkse verloop van de m2 in een project. Wij hanteren een methode waarbij de kosten worden verdeeld van het verloop van de opbrengsten (sterkste schouders, zwaarste lasten). Dit omdat het verloop van de m2 niet een reeel beeld geeft van het "economisch" verloop van het project. Dit is met name het geval bij het project Ter Borch.

Volgens onze fiscale adviseur ziet de belastingdienst liever het m2 verloop maar wil deze methode als enige afwijking wel accepteren.

Ook bereiden we ons voor op de komst van de Omgevingswet. Deze wet, die naar verwachting in 2021 in werking treedt, bundelt alle regels op het gebied van RO, bouwen, milieu, water, bodem en lucht, veiligheid, gezondheid en infrastructuur. Deze transitie is een grote en complexe operatie die we projectmatig oppakken.

17.3 Grondprijzenbeleid

Marktconformiteit is het uniforme uitgangspunt bij het bepalen van (grond)prijzen. Alleen voor zogenoemd "snippergroen" (voor particuliere tuinuitbreiding) en voor kavels binnen een ontwikkellocatie bestemd voor realisatie van gemeentelijk maatschappelijk vastgoed, wordt een uitzondering op dit principe gemaakt. Voor snippergroen geldt, bijzondere omstandigheden daargelaten, een vaste verkoopprijs van € 50,- per m². Voor grond voor maatschappelijk vastgoed binnen een grondexploitatie wordt de kostprijs, momenteel € 110,- per m² excl. BTW, gehanteerd.

17.4 Voortgang beleidsuitvoering

Doordat de markt aantrekt zien we dat voor locaties, in eigendom van derden, waarvan de ontwikkeling lange tijd heeft stilgelegen, initiatieven worden ontplooid. Het gaat om herontwikkeling en transformatie van delen van bestaande woon- en werkgebieden. Ook in onze gemeente. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden van nieuwe grote uitleglocaties naar herontwikkeling en transformatie van delen van bestaande woon- en werkgebieden.

De komende periode gaan we verder vorm en inhoud geven aan de centrumontwikkeling Zuidlaren (incl. PBH-complex) en planvorming Vries Zuid.

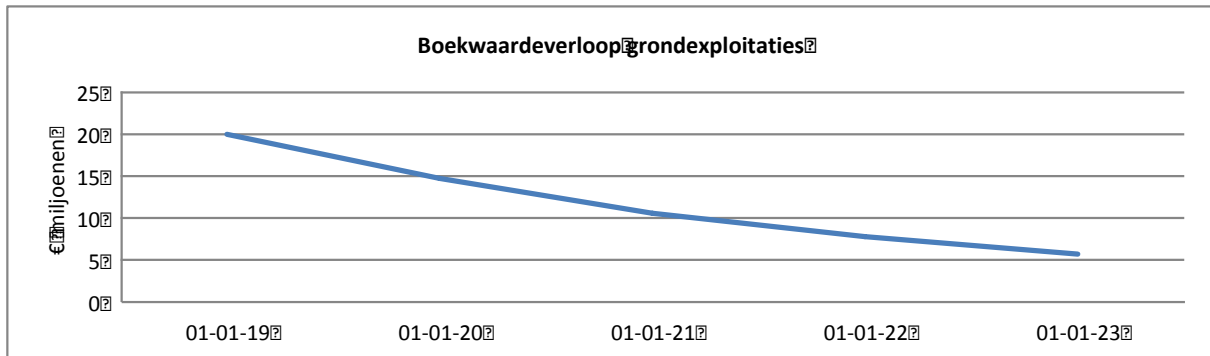
Binnen de bestaande ontwikkellocaties zijn de uitgifte- en opbrengstprognoses het afgelopen jaar, nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van vorig jaar.

Zoals gezegd hanteren we vanwege gewijzigde BBV-voorschriften een andere methode voor het bepalen van de risico's. De risico's worden nu gesplitst in projectgebonden en macro-economische risico's. Deze laatste worden afgedekt ten laste van het weerstandsvermogen. De verwachting is dat de risicoafdekking voor de huidige projecten door deze nieuwe werkwijze aanzienlijk zal dalen doordat de projectgebonden risico's zullen worden afgedekt door een correctie op de tussentijdse winstnemingen.

De totale boekwaarde op 1 januari 2019 van alle locatieontwikkelingen (inclusief bedrijventerreinen) is ruim € 19,8 miljoen. Dit is de boekwaarde waarbij is rekening gehouden met de winstnemingen welke zijn verantwoord in de jaarrekening 2018. Op basis van de geactualiseerde grondexploitaties per 1 januari 2019 zijn de verwachte winstnemingen vanaf 2019 is becijferd op ca. € 9,6 miljoen.

	Boekwaarde 1 januari 2019	Verwachte boekwaarde 1 januari 2020	Verwachte boekwaarde 1 januari 2021	Verwachte boekwaarde 1 januari 2022	Verwachte boekwaarde 1 januari 2023
Projecten niet in exploitatie					
Verspreide Gronden	324.074	291.667	262.500	236.250	212.625
Asserstraat 1	77.913	77.913	77.913	77.913	77.913
Vriezerbrug Zuid	1.701.773	1.701.773	1.701.773	1.701.773	1.701.773
Loopstukken fase 2	142.789	142.789	142.789	142.789	142.789
Tienelwolde	325.092	87.000	0	0	0
Prins Bernhardhoeve v.m. erfpachtsgronden	375.048	375.048	375.048	375.048	375.048
Aankoopgronden Leyten	6.884.671	6.884.671	6.884.671	6.884.671	6.884.671
Goudenregenlaan	38.363	38.362	38.362	38.362	38.362
Broekveldt	19.073	19.071	19.071	19.071	19.071
Percelen Brongebied	270.066	270.066	270.066	270.066	270.066
Dagmavo Paterswolde	-34.026				
Obs Paterswolde-Noord	85.685				
Gronden De Bronnen	1.059.487	1.059.495	1.059.495	1.059.495	1.059.495
Totaal	11.270.008	10.947.855	10.831.688	10.805.438	10.781.813
Projecten in exploitatie					
Donderen	61.272	14.081	2.337		
Ter Borch	15.412.191	10.522.127	7.735.069	6.100.757	4.046.087
Business Park Ter Borch	2.825.828	3.894.494	3.519.287	3.180.861	2.879.156
Zuidovers Zuidlaardermeer	225.076	-80.193	-146.855	-154.794	
Vriezerbrug bedrijventerrein	1.132.006	799.194	504.148	205.213	84.663
Grooteveen	153.666	-301.272	-1.114.089	-1.353.068	-1.265.487
Totaal	19.810.039	14.848.431	10.499.897	7.978.969	5.744.419
Generaal totaal	31.080.047	25.796.286	21.331.585	18.784.407	16.526.232

Zoals blijkt uit onderstaande grafiek, laat de totale boekwaarde van de projecten in exploitatie voor de komende jaren een dalende lijn zien.

Op de balans wordt de boekwaarde van de grondexploitaties als volgt onderverdeeld:

Bouwgrond in exploitatie (BIE): € 19.810.000 – vlottende activa/voorraden

Zie bovenstaande tabel onder projecten in exploitatie voor een specificatie van dit bedrag.

Grondexploitaties in voorbereiding (voormalige NIEGG) € 11.270.000 – materiele vaste activa

Zie bovenstaande tabel onder projecten niet in exploitatie voor een specificatie van dit bedrag.

Vorbereidingskosten € 265.300 – immateriële vaste activa

Ook de komende jaren zal de aandacht binnen het grondbeleid zich blijven richten op realisatie van de in de woningbouwmonitor opgenomen ontwikkellocaties.

Uitgangspunt is altijd binnen de gestelde kaders en doelen per locatie uit te gaan van de principes, minimalisatie van kosten en maximalisatie van opbrengsten. Toekomstige winstnemingen worden als incidenteel voordeel worden aangemerkt.

Speerpunten voor het grondbeleid zijn:

- Het bewaken en tijdig bijstellen van lopende grondexploitaties gericht op het bereiken van de voor de onderscheiden locatieontwikkelingen vastgestelde beleidsdoelen en het beoogde en/of vastgestelde financiële eindresultaat;
- Voortgang in de planvorming en realisatie voor nieuwbouw en herontwikkeling van o.a. vrijkomende AB locaties;
- Het komen tot ontwikkeling van Vries Zuid door het opstellen van een plan met bijbehorende grondexploitatie;
- Het op basis van besluitvorming Centrumontwikkeling Zuidlaren komen tot planvorming en ontwikkeling van de complexen PBH en vm. gronden Leyten;
- Intake en begeleiding van niet gemeentelijke bouwplaninitiatieven;
- Verdere implementatie en uitvoering van de belastingplicht voor de VPB;
- Het mede van uit de gemeentelijk Grondpositie leveren van een bijdrage aan de op te stellen Omgevingsvisie;
- Voorbereiding op de invoering van de Omgevingswet in 2021.

17.5 Financiële stand

De financiële vertaling van een locatieontwikkeling in exploitatie vindt plaats in een grondexploitatie. Aan de hand van de actuele inzichten omtrent de van toepassing zijnde beleids- en overige kaders en de diverse planonderdelen worden berekeningen en prognoses opgesteld en uitgevoerd en verwerkt in een grondexploitatie. Uiteindelijk wordt de financiële stand inzichtelijk gemaakt via een berekende eindwaarde en contante waarde. Op deze wijze wordt voldaan aan het Besluit Begroting en Verantwoording vereisten inzake de informatievoorziening grondbeleid.

Ten minste eenmaal per jaar vindt deze actualisatie plaats.

Uitgangspunt is steeds om in de financiële vertaling van de actuele doelen en beleidskaders voor de locatieontwikkeling te streven naar minimalisatie van de kosten en maximalisatie van de opbrengsten. Naast dat we rekening moeten houden met de Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen, dienen we nu ook verplicht tussentijds winst te nemen conform de PoC-methode. Door winst te nemen uit grondexploitaties wordt er eerder geld vrijgemaakt maar stijgt de boekwaarde waardoor ook de financieringslasten stijgen.

In de gebruikelijke rapportages in de planning & control cyclus wordt daarop indien daar aanleiding toe bestaat, ook nader ingegaan.

Het beeld van de grondexploitaties per 1 januari 2019 is als volgt.

- Uit de winstgevende exploitaties wordt aan het einde van de looptijd van deze exploitaties een positief resultaat van ca. € 10,3 miljoen op contante waarde verwacht. Dit bedrag zal via tussentijdse winstnemingen voor verdere bestemming in aanmerking komen.
- Daarnaast worden er geen verlieslatende grondexploitaties verwacht op basis van de huidige inzichten tot en met het einde van het jaar.

De gevolgen van de PAS-uitspraak op het verloop van onze grondexploitaties is niet in bovenstaand beeld betrokken.

17.6 IJkmomenten

Voor de momenten van informatieverstrekking omtrent de projecten wordt aangehaakt bij de Planning- en Control cyclus van de Begroting.

De verantwoording van de projecten vindt plaats via de reguliere stukken in de P&C cyclus. De herziening van de grondexploitaties is losgekoppeld van de jaarrekening. Hierdoor is het mogelijk geworden om uw raad eerder dan bij de jaarrekening te kunnen informeren over de gewijzigde budgetten in de geactualiseerde grondexploitaties waardoor ook eerder met formeel vastgestelde budgetten gewerkt kan worden.

17.7 Dorpskernen

In dergelijke projecten is sprake van meer kosten dan opbrengsten voor de planrealisatoren. Hierdoor kunnen niet alle door de gemeente ten behoeve van deze bouwplannen gemoeide kosten op de realisatoren van het bouwplan c.q. de eigenaren in het ontwikkelgebied worden verhaald, dan wel kan er sprake zijn van een negatieve grondexploitatie

Ook is er sprake van gewenste en noodzakelijke investeringen in het openbaar gebied die, omdat ook anderen daarvan profiteren, en e.e.a. ook ten behoeve van het algemeen maatschappelijk nut is, lang niet volledig aan de bouwplaninitiator kunnen worden toegerekend.

Naast de mogelijk beschikbare subsidies is een gemeentelijke investeringsbijdrage in centrumgebiedsontwikkelingen vaak onontkoombaar.

Centrum Eelde

De herinrichting van de openbare ruimte is afgerond.

Voor de voorzijde van de locatie Hoofdweg 67 (voormalige garage Koops) is een verkoopovereenkomst is gesloten met een ontwikkelaar. De levering van de gronden gebeurt na het doorlopen van de bestemmingsplanprocedure ten behoeve van het op deze locatie en de naastliggende locatie beoogde bouwplanrealisatie.

Centrumontwikkeling Zuidlaren

Raadsvoorstel is in uw bezit met daarin de door het college voorgestelde ontwikkelrichting.

Ontwikkeling woningbouwlocatie Vries Zuid

Op basis van de uitgangspunten in de door uw raad vastgestelde startnotitie is een participatietraject gestart. Onder andere middels diverse participatieavonden wordt gewerkt aan een stedenbouwkundig plan en vervolgens een beeldkwaliteitsplan en bestemmingsplan. Doel is een aantrekkelijke woonwijk die tegemoet komt aan de actuele vraag en toekomstige behoefte aan woningen in Vries. Een woonwijk die door zijn ruimtelijke en landschappelijke inpassing blijvende en duurzame meerwaarde biedt aan het dorp Vries. Insteek is om de plannen in de eerste helft van 2020 ter besluitvorming aan uw raad voor te leggen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het onderhanden werk van de gronden in exploitatie exclusief eventuele toekomstige winstnemingen. In de tabel is onderscheid gemaakt tussen woningbouwlocaties en bedrijventerreinen.

	Boekwaarde 01-01-19	Inkomsten 2019	Uitgaven 2019	Boekwaarde 31-12-19	Inkomsten 2020	Uitgaven 2020	Boekwaarde 31-12-20
Donderen	61.272	67.738	20.260	13.794	108.717	92.300	-2.623
TerBorch	15.412.191	8.910.000	3.470.000	9.972.191	4.360.000	1.990.000	7.602.191
Zuidoevers	225.076	489.655	160.747	-103.832	185.950	144.096	-145.686
GrooteVeen	153.666	1.183.000	763.000	-266.334	1.267.000	445.000	-1.088.334
subtotaal	15.852.205	10.650.393	4.414.007	9.615.819	5.921.667	2.671.396	6.365.548
VriezerbrugBedrijventerrein	1.132.005	372.190	44.882	804.697	332.500	37.901	510.098
BusinessParkTerBorch	2.825.829	330.000	1.460.000	3.955.829	1.780.000	1.400.000	3.575.829
subtotaal	3.957.834	702.190	1.504.882	4.760.526	2.112.500	1.437.901	4.085.927
Totaal	19.810.039	11.352.583	5.918.889	14.376.345	8.034.167	4.109.297	10.451.475

Voor de onderbouwing van bovengenoemde geraamde inkomsten en uitgaven verwijzen wij u graag naar de grondexploitaties welke door uw raad zijn vastgesteld op 11 juni 2019. Hierin wordt per hoofdpост gespecificeerd aangegeven en toegelicht hoe de ramingen zijn opgebouwd.

Voor eventuele af te waarderen of afgewaardeerde gronden wordt/is een voorziening "afwaardering gronden" gevormd. Eventuele verliezen worden afgeboekt ten laste van de in de Algemene Reserve Calamiteiten (ARCA). Echter, hiervan is op dit moment geen sprake.

In onderstaand overzicht worden de verwachte kosten en opbrengsten vanaf het jaar 2020 weergegeven. De laatste twee kolommen geven het verwachte resultaat weer aan het einde van de looptijd van het project. Deze gegevens zijn gebaseerd op de grondexploitaties per 1 januari 2019.

	Raming kosten vanaf 2020	Raming opbrengsten vanaf 2020	Eindwaarde 2019*	Netto Contante Waarde 2019*
Donderen	92.300	108.717	2.337	2.269
TerBorch	8.290.000	25.770.000	8.117.048	7.211.276
Zuidoevers	312.066	370.248	204.153	195.293
GrooteVeen	864.000	1.606.000	1.367.194	1.288.656
subtotaal	9.558.366	27.854.965	9.690.732	8.697.494
VriezerbrugBedrijventerrein	125.288	1.014.030	107.153	99.515
BusinessParkTerBorch	11.730.000	17.420.000	2.224.141	1.573.695
subtotaal	11.855.288	18.434.030	2.331.294	1.673.210
Totaal	21.413.654	46.288.995	12.022.026	10.370.704

*exclusief winstnemingen

In de genoemde eindwaarden en netto contante waarden is nog geen rekening gehouden met de verwachte winstnemingen vanaf het jaar 2019.

17.8 Niet in exploitatie genomen (bouw)grond (NIEGG)

Deze gronden zijn meestal anticiperend of strategisch aangekocht. Er is dan nog geen grondexploitatie, maar de verwachting is wel dat de grond dient voor bebouwingsuitbreiding. Voor deze grond moet een reëel en stellig voornemen bestaan dat deze in de nabije toekomst wordt bebouwd. Deze verwachting moet zijn gebaseerd op een raadsbesluit. In dit besluit dient de raad inhoud te hebben gegeven aan ambitie en planperiode. NIEGG bevindt zich dan als het ware op de startlijn van de “vervaardigingsfase” vanwege de intenties met de grond.

Vanaf 1 januari 2016 komt de balanscategorie “niet in exploitatie genomen bouwgronden” niet meer voor in het BBV (Besluit Begroten en Verantwoorden). Dit betekent de gemeente deze gronden heeft moeten herrubriceren van de voorraden naar terreinen en gronden bij de materiele vaste activa.

Materiele vaste activa hebben als waarderingsgrondslag verkrijgingsprijs of duurzaam lagere marktwaarde. Deze omzetting kan gevolgen hebben voor de waardering van deze gronden. Om deze reden is in het Wijzigingsbesluit een overgangsbepaling opgenomen. Hierin staat dat de huidige NIEGG's per 1 januari 2016 zonder afwaardering kunnen worden omgezet tegen de boekwaarde per 1 januari 2016. Deze overgangsbepaling heeft een looptijd van 4 jaar. Uiterlijk 31 december 2019 moet een toets plaatsvinden op de marktwaarde van deze gronden tegen de geldende bestemming op het moment van de marktwaardetoets.

Wordt daarbij een duurzame waardevermindering vastgesteld, dan moet dat uiterlijk 31 december 2019 leiden tot een afwaardering van deze gronden. Deze toets mag gedurende de overgangsperiode van 4 jaar plaatsvinden. Echter, eventuele afwaardering van een perceel grond/complex mag niet over een aantal jaren worden gespreid.

Deze nieuwe rubricering heeft tevens tot gevolg dat het met ingang van 1 januari 2016 niet meer is toegestaan om rente of overige kosten toe te rekenen aan deze gronden.

Eventuele voorbereidingskosten voor toekomstige grondexploitaties (bijvoorbeeld kosten van onderzoek en ontwikkeling) mogen onder voorwaarden worden geactiveerd onder de immateriële vaste activa zoals het geval is bij de centrumontwikkeling Zuidlaren (PBH-terrein)

De boekwaarde per ultimo 2018 van de kosten van onderzoek en ontwikkeling, geactiveerd op de balans onder immateriele vaste activa is € 265.365. In 2019 is tot september ca. € 344.500 aan kosten gemaakt waardoor de totale boekwaarde is opgelopen tot ca. € 610.000.

Van de nog niet in exploitatie genomen gronden, nu strategische gronden (MVA) is de gemiddelde boekwaarde per m² als volgt.

Project	Boekwaarde per m ²
Verspreide Gronden	2,8
Vriezerbrug Zuid	3,8
Loopstukken fase 2	2,6
Tienelswolde	9,73
Prins Bernhardhoeve vm erfpachtsgronden	22,73
Aankoop gronden Leyten	39,09
Broekveldt	2,6
Percelen Brongebied	2,3
Grond Asserstraat	20,13
Gronden De Bronnen	3,3

Met uitzondering van de projecten Tienelswolde en Prins Bernhardhoeve, zijn alle projecten afgewaardeerd naar de huidige marktwaarde (agrarisch, natuur).

Gevolgen afschaffing NIEGG voor de gemeente Tynaarlo

Bovengenoemd wijzigingsbesluit kan mogelijk gevolgen hebben op de waarde van de gronden van de projecten Tienelswolde en de Prins Bernhardhoeve. De overige gronden zijn al afgewaardeerd naar verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

Ultimo bij de Jaarrekening 2019 hebben wij de boekwaarde gezien in relatie tot de huidige marktwaarde en wordt duidelijk of de uitkomst hiervan leidt tot een afwaardering. In de najaarsbrief 2019 is reeds een voorziening van € 2,9 miljoen getroffen voor een mogelijke afwaardering van de PBH-gronden (Aankoop gronden Leyten).

Bijlagen

Bijlage 1: Incidentele baten en lasten

Incidentele baten en lasten per programma	2020	2021	2022	2023
Hoofdstuk 0 Bestuur en ondersteuning				
0.1 Bestuur				
Lasten				
Jongerenraad Tynaarlo	5.000	5.000	0	0
Wachtgeld gem. bestuur	156.065	0	0	0
Wachtgeld t.l.v. voorziening	-156.065	0	0	0
	5.000	5.000	0	0
0.4 Overhead				
Lasten				
Participatie	125.000	125.000	0	0
	125.000	125.000	0	0
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds				
Lasten				
Schommelfonds Algemene Uitkering	500.000	500.000	500.000	500.000
	500.000	500.000	500.000	500.000
Baten				
Armoede- en schuldenbeleid DU) Combinatiefunctionarissen	-30.185	0	0	0
Incidentele middelen Jeugdzorg	-161.551	-161.551	-161.551	-161.551
Uitvoeringskosten SVB PGB	-496.468	-508.148	0	0
trekkingsrechten Jeugdhulp	11.428	0	0	0
Uitvoeringskosten SVB PGB				
trekkingsrechten WMO2015	37.944	0	0	0
Verhoging taalniveau statushouders	-38.952	0	0	0
	-677.784	-669.699	-161.551	-161.551
0.10 Mutaties reserves				
Lasten				
Reserve pensioenverplichting wethouders	107.000	107.000	107.000	107.000
Toevoeging Argi i.v.m. vrijval kapitaallasten	244.600	336.958	437.377	538.153
	351.600	443.958	544.377	645.153
Baten				
Bibliotheek	-135.000	-135.000	0	0
Dekking combinatiefunctionarissen	-63.560	-63.560	-63.560	-63.560
Dekking Kindpakket	-30.000	0	0	0
Dekking maatschappelijke begeleiding nieuwkomers	-10.000	-10.000	0	0
Incidenteel nieuw beleid	-1.079.000	-784.000	0	0
	-1.317.560	-992.560	-63.560	-63.560
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 0	-1.013.744	-588.301	819.266	920.042
Hoofdstuk 1 Veiligheid				
1.2 Openbare orde en veiligheid				
Lasten				
Bijdrage Zorg- en Veiligheidshuis	13.631	13.631	13.631	0
Veiligheid - BOA's	75.000	75.000	0	0
	88.631	88.631	13.631	0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 1	88.631	88.631	13.631	0
Hoofdstuk 4 Onderwijs				
4.1 Openbaar basisonderwijs				
Lasten				
Natuur- en milieueducatie	16.000	16.000	0	0
	16.000	16.000	0	0
4.2 Onderwijshuisvesting				
Lasten				
Dekking combinatiefunctionarissen	-28.800	-28.800	-28.800	-28.800
	-28.800	-28.800	-28.800	-28.800
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 4	-12.800	-12.800	-28.800	-28.800
Hoofdstuk 5 Sport, cultuur en recreatie				
5.1 Sportbeleid en activering				
Lasten				
Buurtsportcoaches	0	100.000	0	0
Dekking combinatiefunctionarissen	-91.538	-91.538	-91.538	-91.538
Kosten combinatiefunctionarissen	325.000	325.000	325.000	325.000
	233.462	333.462	233.462	233.462

Incidentele baten en lasten per programma	2020		2021		2022		2023	
Baten								
Opbrengsten combinatiefunctionarissen	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000	-10.000
5.3 Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie								
Lasten								
Cultuurcoaches	50.000	50.000	50.000	50.000	0	0	0	0
Uitbreiding cultuur	40.000	40.000	40.000	40.000	0	0	0	0
		90.000		90.000		0		0
5.4 Musea								
Lasten								
Subsidie de Buitenplaats	50.000	50.000	50.000	50.000	0	0	0	0
		50.000		50.000		0		0
5.6 Media								
Lasten								
Inzet BR bibliotheken van jaarlijks € 135.000 teneinde de bezuinigingen op het bibliotheekwerk met drie jaar uit te stellen.	135.000	135.000	135.000	135.000	0	0	0	0
Versterking en toegankelijkheid bibliotheken.	100.000	0	0	0	0	0	0	0
		235.000		135.000		0		0
Baten								
Subsidiebijdrage Provincie voor toegankelijkheid en spreiding bibliotheken.	-100.000	0	0	0	0	0	0	0
		-100.000		0		0		0
5.7 Openbaar groen en (openlucht)recreatie								
Lasten								
Bewegvriendelijke inrichting van de openbare ruimte	5.000	0	0	0	0	0	0	0
Initiatieven Speelvoorzieningen	20.000	20.000	20.000	20.000	0	0	0	0
		25.000		20.000		0		0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 5		523.462		618.462		223.462		223.462
Hoofdstuk 6 Sociaal domein								
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie								
Lasten								
Buurtmiddeling	30.000	30.000	30.000	30.000	0	0	0	0
Inclusie	28.000	28.000	28.000	28.000	0	0	0	0
Inzet POH jeugd GGZ	58.000	58.000	58.000	58.000	0	0	0	0
Maatschappelijke begeleiding nieuwkomers	10.000	10.000	10.000	10.000	0	0	0	0
Subsidie Plaats de Wereld	47.000	47.000	47.000	47.000	0	0	0	0
Taalniveau statushouders	38.952	0	0	0	0	0	0	0
		211.952		173.000		0		0
6.3 Inkomensregelingen								
Lasten								
Schulden en Armoedebeleid	30.185	0	0	0	0	0	0	0
		30.185		0		0		0
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+								
Lasten								
Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrecht WMO 2015	-37.944	0	0	0	0	0	0	0
		-37.944		0		0		0
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-								
Lasten								
Incidentele middelen Jeugdzorg	496.468	508.148	508.148	508.148	0	0	0	0
Uitvoeringskosten SVB PGB trekkingsrecht jeugdhulp	-11.428	0	0	0	0	0	0	0
		485.040		508.148		0		0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 6		689.233		681.148		0		0
Hoofdstuk 7 Volksgezondheid en milieu								
7.1 Volksgezondheid								
Lasten								
Preventief Gezondheidsbeleid	10.000	10.000	10.000	10.000	0	0	0	0
Subsidie Icare	42.000	0	0	0	0	0	0	0
		52.000		10.000		0		0
7.4 Milieubeheer								
Lasten								
Regionale Energie Strategie	40.000	40.000	40.000	40.000	0	0	0	0
		40.000		40.000		0		0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 7		92.000		50.000		0		0

Incidentele baten en lasten per programma	2020	2021	2022	2023
Hoofdstuk 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing				
8.1 Ruimtelijke ordening				
Lasten				
Aanleg glasvezel buitengebied	390.000	0	0	0
	390.000	0	0	0
8.3 Wonen en bouwen				
Lasten				
Kwaliteitscriteria VTH	15.000	15.000	0	0
Vitaal platteland	75.000	75.000	0	0
	90.000	90.000	0	0
Saldo incidentele baten en lasten hoofdstuk 8	480.000	90.000	0	0
Totale incidentele lasten	2.952.126	2.599.399	1.262.670	1.349.815
Totale incidentele baten	-2.105.344	-1.672.259	-235.111	-235.111
Totaal incidentele baten en lasten	846.782	927.140	1.027.559	1.114.704

Bijlage 2: Mutaties in reserves

Incidentele onttrekkingen aan reserves	2020	2021	2022	2023
Bibliotheek	135.000	135.000	0	0
Dekking combinatiefunctionarissen	63.560	63.560	63.560	63.560
Dekking Kindpakket	30.000	0	0	0
Dekking maatschappelijke begeleiding nieuwkomers	10.000	10.000	0	0
Incidenteel nieuw beleid	1.079.000	784.000	0	0
Totaal incidentele onttrekkingen aan reserves	1.317.560	992.560	63.560	63.560

Incidentele toevoegingen aan reserves	2020	2021	2022	2023
Reserve pensioenverplichting wethouders	107.000	107.000	107.000	107.000
Toevoeging Argi i.v.m. vrijval kapitaallasten	244.600	336.958	437.377	538.153
Totaal incidentele toevoegingen aan reserves	351.600	443.958	544.377	645.153

Structurele onttrekkingen aan reserves	2020	2021	2022	2023
Dekking kapitaallasten SVTynaarlo	12.169	12.066	11.963	11.859
Dekking kapitaallasten accommodatiebeleid	484.739	579.570	677.360	735.558
Dekking kapitaallasten gemeentehuis	409.221	405.347	401.473	397.598
Dekking kapitaallasten huisvesting 2e fase Ter Borch	39.821	39.402	38.982	38.563
Dekking kapitaallasten mechanisatie buitendienst	156.522	152.149	150.354	148.559
Dekking kapitaallasten Transferium de Punt	4.063	21.125	20.963	20.800
Dekking kapitaallasten uit de ARG1	13.082	12.926	12.770	10.125
Dekking pensioen voormalig wethouders	55.524	55.524	55.524	55.524
Dekking reserve BCF Riolering en Reiniging	622.820	631.238	639.800	649.019
Totaal structurele onttrekkingen aan reserves	1.797.961	1.909.347	2.009.189	2.067.605

Structurele toevoegingen aan reserves	2020	2021	2022	2023
Reserve BCF Reiniging	365.307	371.186	377.166	383.605
Reserve BCF Riolering	257.513	260.052	262.634	265.414
Totaal structurele toevoegingen aan reserves	622.820	631.238	639.800	649.019

Totaal toevoegingen	974.420	1.075.196	1.184.177	1.294.172
Totaal onttrekkingen	3.115.521	2.901.907	2.072.749	2.131.165

Saldo mutaties	-2.141.102	-1.826.711	-888.572	-836.993
-----------------------	-------------------	-------------------	-----------------	-----------------

Mutaties in reserves

In de overzichten hieronder zijn per reserve voor de jaren 2020-2023 de verloopoverzichten opgenomen. Het verloop van de ARCA en de ARGI zijn te vinden in hoofdstuk 9 van deze begroting. De mutaties zijn veelal schattingen. Het zijn dus niet in alle gevallen onttrekkingen of toevoegingen die al zijn verwerkt in de begroting. De mutaties in de reserves die daadwerkelijk in de begroting zijn verwerkt, zijn te vinden op pagina 127.

		Stand 31-12-2019	Vermeerderingen	Verminderingen	Stand 31-12-2020
Bestemmingsreserves					
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	9.070.090		409.221	8.660.869
521700008	Egalisatiereserve BCF	0	622.820	622.820	0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	923.261		156.522	766.739
521700019	Reserve gebouwenbeheer Electra veiligheid	-		-	-
521700026	Reserve pensioenverplichting wethouders	1.598.719	107.000		1.705.719
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	447.465		12.886	434.579
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	469.359		10.145	459.214
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	404.900		11.710	393.190
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	520.109		14.936	505.173
522700004	Reserve automatisering	166.466		75.000	91.466
522700082	BR sport en bewegen sociaal domein	337.926		63.500	274.426
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319			40.319
522000018	Reserve actualisering/digitalisering bestemmingsplannen	81.257		81.257	-
522700079	BR openbare orde en veiligheid	47.040		47.040	-
522700081	BR Sanering locatie Wijk en Boerma	109.440		109.440	-
522700096	Reserve Participatie	390.732		390.732	-
522700098	Reserve project Vitaal Platteland	51.435		51.435	-
522700104	BR. Complex de Inloop	200.000		200.000	-
522700109	BR. SV Tynaarlo	411.737		12.169	399.568
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	898.625		4.063	894.562
522700113	BR. MFA Zeijen	2.833.036		87.504	2.745.532
522700114	BR. MFA Yde	3.363.332		106.552	3.256.780
522700115	BR Bedrijfsvoering	173.281	-	173.281	-
522700118	BR VN panel	-		-	-
522700120	BR jeugdsoos Donderen	-		-	-
522700123	BR. Meedoenbanen	55.000		55.000	-
522700126	BR. Omgevingswet	800.000		400.000	400.000
522700122	BR gebruikersonderhoud Yders Hoes	38.600			38.600
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	1.167.759		250.000	917.759
522700128	BR Stichting Bibliotheek	270.000		135.000	135.000
522700129	BR Grondexploitatie	-		-	-
522700130	BR Duurzaamheidsinvesteringen gebouwen	213.000		113.000	100.000
522700131	BR Digitalisering milieuvergunningen	140.000		140.000	-
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	549.460		39.821	509.639
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	126.063			126.063
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	244.638			244.638
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	82.371			82.371
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	466.535			466.535
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	305.342			305.342
522723309	BR. De Tol flexibele schil	235.580			235.580
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	680.276			680.276
522723312	BR. Schuilsoord flexibele schil	312.046		-	312.046
522723313	BR Schuilsoord Sloop, Asbest, Boekw.	812.981		-	812.981
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	98.120			98.120
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	130.143			130.143
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	103.433			103.433
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	125.893			125.893
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	863.801			863.801
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Alting school	231.267		20.474	210.793
522725611	BR. Flexibele Schil OBS de Vijverstee	17.167		1.346	15.821
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.679.640		53.778	1.625.862
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	465.557		48.728	416.829
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	386.089		40.518	345.571
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	128.451		15.898	112.553
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	141.688		16.453	125.235
522725641	BR. Speelokaal Mariaschool	109.542		12.720	96.822
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	625.873		100.000	525.873
522726201	BR. Gym de Zwet Sloop, Asbest, BW	230.799			230.799
522726203	BR Goudenregenl Sloop, Asbest, BW	75.000			75.000
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	75.000			75.000
	BR Sloop, Asbest Boekwaarde de Kooi	146.321	-	146.321	-
522726318	BR. Sloop, Asb., Boekw. gymlok. Marsch	561.241		561.241	-
522726319	BR. Sloop, Asb., Boekw. Gymlok. de Kooi	55.586		55.586	-
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	1.100.008		31.091	1.068.917
		36.388.799	729.820	4.877.188	32.241.431

		Stand 31-12-2020	Vermeerderingen	Verminderings	Stand 31-12-2021
Bestemmingsreserves					
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	8.660.869		405.347	8.255.522
521700008	Egalisatiereserve BCF	0	631.238	631.238	0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	766.739		152.149	614.590
521700019	Reserve gebouwenbeheer Electra veiligheid	-		-	-
521700026	Reserve pensioenverplichting wethouders	1.705.719	107.000		1.812.719
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	434.579		12.779	421.800
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	459.214		10.060	449.154
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	393.190		11.613	381.577
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	505.173		14.811	490.362
522700004	Reserve automatisering	91.466		91.466	-
522700082	BR sport en bewegen sociaal domein	274.426		63.500	210.926
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319			40.319
522700109	BR. SV Tynaarlo	399.568		12.066	387.502
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	894.562		21.125	873.437
522700113	BR. MFA Zeijen	2.745.532		86.793	2.658.739
522700114	BR. MFA Yde	3.256.780		105.679	3.151.101
522700115	BR Bedrijfsvoering	-	-	-	-
522700126	BR. Omgevingswet	400.000		400.000	-
522700122	BR gebruikersonderhoud Yders Hoes	38.600			38.600
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	917.759		120.000	797.759
522700128	BR Stichting Bibliotheek	135.000		135.000	-
522700129	BR Grondexploitatie	-			-
522700130	BR Duurzaamheidsinvesteringen gebouwen	100.000		100.000	-
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	509.639		39.402	470.237
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	126.063			126.063
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	244.638			244.638
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	82.371			82.371
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	466.535			466.535
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	305.342			305.342
522723309	BR. De Tol flexibele schil	235.580			235.580
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	680.276			680.276
522723312	BR. Schuilingsoord flexibele schil	312.046		53.120	258.926
522723313	BR Schuilingsoord Sloop, Asbest, Boekw.	812.981			812.981
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	98.120		19.952	78.168
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	130.143			130.143
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	103.433		26.170	77.263
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	125.893			125.893
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	863.801			863.801
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Alting school	210.793		20.251	190.542
522725611	BR. Flexibele Schil OBS de Vijverstee	15.821		1.331	14.490
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.625.862		53.351	1.572.511
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	416.829		48.186	368.643
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	345.571		40.068	305.503
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	112.553		15.714	96.839
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	125.235		16.268	108.967
522725641	BR. Speellokaal Mariaschool	96.822		12.577	84.245
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	525.873		100.000	425.873
522726201	BR. Gym de Zwet Sloop, Asbest, BW	230.799		230.799	-
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	75.000			75.000
522726203	BR Goudenregenl Sloop, Asbest, BW	75.000		75.000	-
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	1.068.917		30.846	1.038.071
		32.241.431	738.238	3.156.661	29.823.008

		Stand 31-12-2021	Vermeerderingen	Verminderings	Stand 31-12-2022
Bestemmingsreserves					
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	8.255.522		401.473	7.854.049
521700008	Egalisatiereserve BCF	0	639.800	639.800	0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	614.590		150.354	464.236
521700019	Reserve gebouwenbeheer Electra veiligheid	-		-	-
521700026	Reserve pensioenverplichting wethouders	1.812.719	107.000		1.919.719
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	421.800		12.672	409.128
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	449.154		9.974	439.180
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	381.577		11.515	370.062
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	490.362		14.687	475.675
522700082	BR sport en bewegen sociaal domein	210.926		63.500	147.426
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319			40.319
522700109	BR. SV Tynaarlo	387.502		11.963	375.539
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	873.437		20.963	852.474
522700113	BR. MFA Zeijen	2.658.739		86.082	2.572.657
522700114	BR. MFA Yde	3.151.101		104.807	3.046.294
522700115	BR Bedrijfsvoering	-	-	-	-
522700122	BR gebruikersonderhoud Yders Hoes	38.600			38.600
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	797.759		120.000	677.759
522700129	BR Grondexploitaties	-			-
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	470.237		38.982	431.255
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	126.063			126.063
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	244.638			244.638
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	82.371		20.841	61.530
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	466.535			466.535
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	305.342			305.342
522723309	BR. De Tol flexibele schil	235.580		27.089	208.491
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	680.276			680.276
522723312	BR. Schuilingsoord flexibele schil	258.926		52.502	206.424
522723313	BR Schuilingsoord Sloop, Asbest, Boekw.	812.981		23.317	789.664
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	78.168		19.718	58.450
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	130.143		3.733	126.410
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	77.263		25.858	51.405
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	125.893		3.611	122.282
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	863.801		24.774	839.027
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Altling school	190.542		20.029	170.513
522725611	BR. Flexibele Schil OBS de Vijverstee	14.490		1.317	13.173
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.572.511		52.925	1.519.586
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	368.643		47.645	320.998
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	305.503		39.617	265.886
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	96.839		15.529	81.310
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	108.967		16.083	92.884
522725641	BR. Speellokaal Mariaschool	84.245		12.434	71.811
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	425.873		100.000	325.873
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	75.000			75.000
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	1.038.071		30.602	1.007.469
		29.823.008	746.800	2.224.396	28.345.412

		Stand 31-12-2022	Vermeerderingen	Verminderen	Stand 31-12-2023
Bestemmingsreserves					
521700007	Reserve nieuwbouw gemeentehuis	7.854.049		397.598	7.456.451
521700008	Egalisatiereserve BCF	0	649.019	649.019	0
521700011	Reserve mechanisatie buitendienst	464.236		148.559	315.677
521700019	Reserve gebouwenbeheer Electra veiligheid	-		-	-
521700026	Reserve pensioenverplichting wethouders	1.919.719	107.000		2.026.719
521725611	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Vijverstee	409.128		12.564	396.564
521725612	BR. Sloop, Asb., Boekw. De Holtenhoek	439.180		9.889	429.291
521725621	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Oelebred	370.062		11.418	358.644
521725633	BR. Sloop, Asb., Boekw. OBS Westerburcht	475.675		14.562	461.113
522700082	BR sport en bewegen sociaal domein	147.426		63.500	83.926
522700095	Reserve combinatiefunctionarissen WW	40.319			40.319
522700109	BR. SV Tynaarlo	375.539		11.859	363.680
522700111	BR. Krediet Transferium de Punt	852.474		20.800	831.674
522700113	BR. MFA Zeijen	2.572.657		85.371	2.487.286
522700114	BR. MFA Yde	3.046.294		103.934	2.942.360
522700115	BR Bedrijfsvoering	-	-	-	-
522700122	BR gebruikersonderhoud Yders Hoes	38.600			38.600
522700124	BR investeringsbijdrage GAE	677.759		120.000	557.759
522700129	BR Grondexploitatie	-			-
522723289	BR. 2e fase huisvesting Ter Borch	431.255		38.563	392.692
522723301	BR. Jonglaren flexibele schil	126.063		31.896	94.167
522723302	BR Jonglaren Sloop, Asbest, Boekw.	244.638			244.638
522723304	BR. De Lichtkring flexibele schil	61.530		20.593	40.937
522723305	BR De Lichtkring Sloop, Asbest, Boekw.	466.535		13.381	453.154
522723307	BR De Schuthoek Sloop, Asbest, Boekw.	305.342			305.342
522723309	BR. De Tol flexibele schil	208.491		26.784	181.707
522723310	BR De Tol Sloop, Asbest, Boekw.	680.276		19.511	660.765
522723312	BR. Schuilingsoord flexibele schil	206.424		51.884	154.540
522723313	BR Schuilingsoord Sloop, Asbest, Boekw.	789.664		23.123	766.541
522723315	BR. De Zuidwester flexibele schil	58.450		19.483	38.967
522723316	BR De Zuidwester Sloop, Asbest, Boekw.	126.410		3.701	122.709
522723318	BR. Het Stroomdal flexibele schil	51.405		25.547	25.858
522723319	BR. Het Stroomdal Sloop, Asbest, Boekw.	122.282		3.581	118.701
522723321	BR. Harens Lyceum Sloop, Asbest, Boekw.	839.027		24.568	814.459
522723326	BR. Tijdelijk lokaal Menso Alting school	170.513		19.806	150.707
522725611	BR. Flexibele Schil OBS de Vijverstee	13.173		1.303	11.870
522725621	BR. (ver)nieuwbouw OBS Oelebred	1.519.586		52.498	1.467.088
522725633	BR. (ver)nieuwbouw De Westerburcht flex	320.998		47.103	273.895
522725637	BR. Flexibele Schil OBS centrum/ Eelde	265.886		39.167	226.719
522725639	BR. Flexibele Schil Menso Altingschool	81.310		15.344	65.966
522725640	BR. Tijdelijk lokaal Mariaschool	92.884		15.898	76.986
522725641	BR. Speellokaal Mariaschool	71.811		12.291	59.520
522725685	BR. Tijdelijke huisvesting tijdens bouw	325.873		100.000	225.873
522726202	BR. Gym de Ludinge Sloop, Asb., BW	75.000		75.000	-
522726370	BR. Nieuwbouw Gymzaal Tynaarlo	1.007.469		30.357	977.112
		28.345.412	756.019	2.360.455	26.740.976

Bijlage 3: Verklaring verschillen tussen de begroting 2019 en 2020

In deze bijlage worden per hoofdstuk de verschillen tussen de primitieve begroting van 2020 en de laatste versie van de begroting 2019 toegelicht. De laatste versie van de begroting 2019 is de begroting na de begrotingswijziging van de voorjaarsbrief.

In onderstaande tabellen zijn alle positieve en negatieve verschillen groter dan € 25.000 toegelicht. Voor een groot deel ontstaan de verschillen door onderstaande punten:

Incidentele wijzigingen 2019

Gedurende het begrotingsjaar 2019 vinden er op de begroting 2019 diverse incidentele begrotingswijzigingen plaats. Onder andere de voorjaarsbrief bestaat voor een groot deel uit incidentele wijzigingen. Omdat het incidentele wijzigingen betreft heeft het veelal alleen betrekking op het huidige begrotingsjaar. Hierdoor ontstaan dus verschillen tussen de huidige begroting van 2019 en de primitieve begroting van 2020. Deze verschillen staan in onderstaande overzichten onder het kopje "incidentele wijzigingen in 2019". Bij het vergelijken van de begroting van 2020 met de laatste versie van de begroting van 2019 zorgen incidentele lasten in 2019 voor een voordeel in de vergelijking. In 2020 zijn die lasten er namelijk niet.

Index

Doordat de budgetten in de begroting worden geïndexeerd ontstaan verschillen tussen de begroting van 2019 en 2020. Het betreft hier zowel prijsindexen als indexen op de loonkosten. De indexen worden in onderstaande tabellen niet verder toegelicht.

Loonsom

Ieder jaar wordt bij het opstellen van de begroting een nieuwe urenbegroting opgesteld. De loonsommen van de organisatie worden aan de hand van deze urenbegroting doorbelast naar taakvelden. Tussen 2019 en 2020 kunnen hierdoor verschillen ontstaan in de loonsommen per taakveld en dus per hoofdstuk. Verschillen in de loonsommen kunnen dus ontstaan door indexen op de lonen en door wijzigingen in de urenbegroting. Deze verschillen staan in onderstaande overzichten onder het kopje "loonsom 2020 t.o.v. 2019".

Overige verschillen

Naast bovenstaande oorzaken kunnen er ook verschillen ontstaan door onder andere:

- Wijzigingen als gevolg van de mei- en septembercirculaire voor zowel de algemene uitkering maar ook voor decentralisatie- en integratie-uitkeringen en de daarbij behorende budgetten;
- Vertragingen in investeringen of afronden van investeringen waardoor verschillen ontstaan in de kapitaallasten voor zowel rente als afschrijving. Dit heeft ook weer gevolgen voor de budgetten waar de dekking vandaan moet komen;
- Incidentele wijzigingen voor 2019 en verder. In sommige gevallen worden incidentele budgetten beschikbaar gesteld voor meerdere jaren en voor verschillende bedragen. Voorbeelden hiervan zijn bijvoorbeeld de budgetten voor wachtgeld en de budgetten voor opvang van statushouders en asielzoekers;

Hoofdstuk 0: Bestuur en ondersteuning

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2019			
143.000		V	Incidentele middelen verkiezingen
17.000		V	Incidenteel nieuw beleid digitale dienstverlening
45.000		V	Incidenteel nieuw beleid BAG
45.000		V	Incidentele bijstelling verzekeringspremies
	-74.000	N	Hogere dividenduitkering in 2019
Loonsom 2020 t.o.v. 2019			
-208.000		N	Gevolgen nieuwe urenbegroting, SLB en FKB en overhead
Overige verschillen tussen 2020 en 2019			
	1.511.000	V	Hogere Algemene Uitkering
39.750		V	Dekking vervanging Storage vanaf 2020
	64.000	V	OZB verhoging en bouwontwikkeling
-500.000		N	Schommelfonds is in 2019 al vrijgevallen.
46.000	-102.000	V/N	Uitgifte van minder reisdocumenten e.d
	-46.000	N	Rente Lening Enexis in 2019 voor het laatst i.v.m. aflossing in 2019
-110.078		N	Rente langlopende leningen
-115.518		N	Rente kortlopende leningen
-51.358		N	Doorbelasting rente grondbedrijf
-20.751	-52.036	N/N	Overige verschillen
-669.955	1.300.964	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk1: Veiligheid

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Overige verschillen tussen 2020 en 2019			
-45.000		N	Hogere gemeentelijk bijdrage VRD
40.238	5.182	V/V	Overige verschillen
-4.762	5.182	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 2: Verkeer, vervoer en waterstaat

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2019			
-289.000		N	Vrijval BOR budget in 2019 toegevoegd aan de Argi
Loonsom 2020 t.o.v. 2019			
-117.000		N	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2020 en 2019			
148.000	-113.000	V/N	Incidentele baten en lasten i.v.m. telecomunicatie
-167.000		N	Kapitaallasten
-52.938	-8.204	N/N	Overige verschillen
-477.938	-121.204	N/N	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 3: Economie

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2019			
75.000		V	Mee te nemen gelden Economische zaken
160.000		V	Bijdrage GAE
40.000		V	Mee te nemen gelden Transitiekosten GAE
Overige verschillen tussen 2020 en 2019			
-356.000	356.000	N/V	Jaarschijf centrumplannen en bedrijventerreinen
-2.253	4.668	N/V	Overige verschillen
-83.253	360.668	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 4: Onderwijs

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Overige verschillen tussen 2020 en 2019			
-418.000		N	Kapitaallasten Accommodatiebeleid
-425.000		N	Budget Accommodatiebeleid in 2019 toegevoegd aan de Argi
-11.524	2.400	N/V	Overige verschillen
-854.524	2.400	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 5: Sport, cultuur en recreatie

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2019			
25.000		V	Mee te nemen gelden projectsubsidie
100.000		V	Mee te nemen gelden i.v.m. Waterscouting Vries
50.000		V	Mee te nemen gelden Herstel Drentsche Aa-watersysteem
30.000		V	Beweegtuin Mozaiek
Loonsom 2020 t.o.v. 2019			
-65.000		N	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2020 en 2019			
-30.000		N	Investeringsplanning sport
82.414		V	Incidentele bijdrage exploitatie Zwembaden 2019
-52.000		N	Kapitaallasten
-37.701	20.030	N/V	Overige verschillen
102.713	20.030	V/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 6: Sociaal domein

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2019			
137.460		V	Kosten verhoogde assielinstroom
250.000		V	Mee genomen gelden Dorpsinitiatieven
55.000		V	Mee genomen gelden Initiatiefvoorstel meedoen banen
-30.000		N	Incidenteel nieuw beleid Buurtmiddeling
Overige verschillen tussen 2019 en 2020			
366.787	59.000	V/V	WPDA/ALESCON
-93.000		N	Hogere bijdrage Veilig Thuis
-26.000		N	Wet invoering verplichte GGZ
-35.000		N	Meer budget WMO in 2020
53.000		V	Minder budget jeugdzorg in 2020
-41.552	13.803	N/V	Overige verschillen
636.695	72.803	V/N	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 7: Volksgezondheid en milieu

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2019			
51.000		V	E-label maatschappelijk vastgoed
30.000		V	Incidenteel budget voor het ruimen van graven
30.000		V	Inspectie vakantiewoningen Oude Badweg
Loonsom 2020 t.o.v. 2019			
116.000		V	Gevolgen nieuwe urenbegroting en index lonen
Overige verschillen tussen 2020 en 2019			
-38.000		N	Subsidie GGD
	-25.000	N	Leges Begraven
-274.000		N	Kapitaallasten
	60.000	V	Leges Riolering
179.000		V	Onttrekking voorziening riolering
-140.000		N	Onttrekking voorziening reiniging
	112.000	V	Leges Reiniging
-53.955	2.920	N/V	Overige verschillen
-99.955	149.920	N/V	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.

Hoofdstuk 8: Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Lasten	Baten	V/N	Toelichting verschillen
Incidentele wijzigingen in 2019			
236.000		V	Meegenomen gelden impuls volkshuisvesting /sociale woningbouw
125.000		V	Meegenomen gelden impuls volkshuisvesting /sociale woningbouw
Loonsom 2020 t.o.v. 2019			
52.000		V	Gevolgen urenbegroting incl. dekking uren en overhead initiatieven
Overige verschillen tussen 2020 en 2019			
971.000	-971.000	V/N	Jaarschijf grondexploitaties
407.000		V	Aanleg Glasvezel
	47.000	V	Leges Bestemmingsplannen
32.526	18.645	V/V	Overige verschillen
1.823.526	-905.355	V/N	Totaal verschillen resultaat voor bestemming.